

*GAUDIUM ET SPES  
PROMULGERAD AV  
HANS HELIGHET, PÅVEN PAULUS VI  
ON DEN 7 DECEMBER 1965*

PASTORAL KONSTITUTION OM KYRKAN I DEN MODERNA  
VÄRLDEN  
FÖRORD

1. Glädjen och hoppet, sorgen och ängslan hos människorna i denna tidsålder, särskilt de som är fattiga eller på något sätt plågade, detta är glädjen och hoppet, sorgen och ängslan hos Kristi efterföljare. Faktum är att det inte finns något genuint mänskligt som undgår att väcka ett eko i deras hjärtan. För dem är en gemenskap bestående av män. Förenade i Kristus leds de av den Helige Ande på sin resa till sin Faders rike och de har välkomnat frälsningens budskap som är avsett för varje människa. Det är därför detta samhälle inser att det verkligen är kopplat till mänskligheten och dess historia genom de djupaste banden.

2. Efter att ha trängt djupare in i Kyrkans mysterium vänder sig därför nu detta Andra Vatikankoncilium utan tvekan inte bara till Kyrkans söner och till alla som åkallar Kristi namn, utan till hela mänskligheten. Rådet längtar efter att förklara för alla hur det ser på kyrkans närvaro och verksamhet i världen av idag.

Därför riktar rådet sin uppmärksamhet mot människornas värld, hela den mänskliga familjen tillsammans med summan av de verkligheter mitt i vilka det lever; den värld som är skådeplatsen för människans historia och arvtagaren till hennes energier, hennes tragedier och hennes triumfer; den värld som den kristne ser som skapad och uppburen av sin Skapares kärlek, som visserligen fallit i syndens trädgård, men som nu är befriad genom Kristus, som korsfästes och uppstod för att bryta det personifierade ondets strypgrepp, så att världen skulle formas på nytt enligt Guds plan och nå sin fullbordan.

3. Även om mänskligheten är gripen av förundran över sina egna upptäckter och sin makt, väcker den ofta ängsliga frågor om den nuvarande utvecklingen i världen, om människans plats och roll i universum, om meningen med hennes individuella och kollektiva strävanden, och om verklighetens och mänsklighetens slutliga bestämmelse. Genom att ge vittnesbörd och röst åt tron hos hela Guds folk, som samlats av Kristus, kan detta koncilium inte ge ett mer värtaligt bevis på sin solidaritet med, liksom sin respekt och kärlek till hela den mänskliga familj som det är knutet till, än genom att engagera sig med det i samtal om dessa olika problem. Konciliet bringar till mänskligheten ljus som tänts av evangeliet och ställer till dess förfogande de frälsande resurser som kyrkan själv, under den Helige Andes ledning, mottar av sin grundare. För den mänskliga personen förtjänar att bevaras; Det mänskliga samhället förtjänar att förnyas. Medelpunkten i vår totala framställning kommer därför att vara människan själv, hel och hel, kropp och själ, hjärta och samvete, sinne och vilja.

Därför erbjuder denna heliga synod, som förkunnar människans ädla bestämmelse och förfäktar den gudalika säd som har såtts i henne, mänskligheten kyrkans ärliga bistånd för att främja det broderskap mellan alla människor som motsvarar detta deras öde. Inspirerad av ingen jordisk ambition söker kyrkan bara ett ensamt mål: att föra Kristi verk framåt under ledning av den väningivande Anden. Och Kristus kom till denna värld för att vittna om sanningen, för att rädda och inte för att sitta till doms, för att tjäna och inte bli tjänad. (2)

## INLEDNINGSANFÖRANDE MÄNNENS SITUATION I DEN MODERNA VÄRLDEN

4. För att utföra en sådan uppgift har kyrkan alltid haft en plikt att skärskåda tidens tecken och tolka dem i evangeliets ljus. På så sätt kan hon på ett språk som är begripligt för varje generation svara på de eviga frågor som människor ställer om det nuvarande livet och det kommande livet, och om förhållandet mellan den ene och den andre. Vi måste därför känna igen och förstå den värld vi lever i, dess förklaringar, dess längtan och dess ofta dramatiska egenskaper. Några av huvuddragen i den moderna världen kan skissas enligt följande.

I dag befinner sig mänskligheten i ett nytt skede i historien. Djupgående och snabba förändringar sprider sig gradvis över hela världen. Dessa förändringar, utlösta av människans intelligens och skapande energier, återverkar på henne, på hennes beslut och önsknings, både individuella och kollektiva, och på hennes sätt att tänka och handla med avseende på ting och människor. Därför

kan vi redan nu tala om en verklig kulturell och social omvälvning, en omvälvning som får återverkningar även på människans religiösa liv.

Som i alla tillväxtkriser har denna omvandling fört med sig allvarliga svårigheter. Även om människan utsträcker sin makt i alla riktningar, lyckas hon inte alltid underkasta den sin egen välfärd. Han strävar efter att tränga djupare in i de djupare skrymslena i sitt eget sinne, men verkar ofta mer osäker på sig själv. Gradvis och mer exakt blottlägger han samhällets lagar, bara för att förlamas av osäkerhet om vilken riktning han ska ge den.

Aldrig tidigare har mänskligheten haft ett sådant överflöd av rikedomar, resurser och ekonomisk makt, och ändå plågas en stor del av världens medborgare fortfarande av hunger och fattigdom, samtidigt som ett oräkneligt antal lider av total analfabetism. Aldrig förr har människan haft en så stark förståelse för frihet, men samtidigt framträder nya former av socialt och psykologiskt slaveri. Även om världen av i dag har en mycket levande medvetenhet om sin enhet och om hur en människa är beroende av en annan i nödvändig solidaritet, är den på det mest smärtsamma sätt söndersliten i motsatta läger av stridande krafter. Ty politiska, sociala, ekonomiska, rasmässiga och ideologiska tvister fortsätter fortfarande bittert och med dem faran av ett krig som skulle förvandla allt till aska. Det är sant att det finns ett växande utbyte av idéer, men själva de ord som används för att uttrycka nyckelbegrepp får helt olika betydelser i olika ideologiska system. Slutligen söker människan mödosamt efter en bättre värld, utan ett motsvarande andligt framåtskridande.

Påverkade av en sådan mångfald av komplexiteter hindras många av våra samtida från att korrekt identifiera permanenta värden och justera dem på rätt sätt till nya upptäckter. Följden blir att de kastas mellan hopp och ängslan och pressar varandra med frågor om det nuvarande händelseförloppet, och att de tyngs av oro. Samma händelseförlopp leder människor till att söka efter svar; Det tvingar dem faktiskt att göra det.

5. Dagens andliga oro och de förändrade livsvillkoren är en del av en större och djupare revolution. Som ett resultat av det senare grundas den intellektuella bildningen i allt högre grad på de matematiska och naturliga vetenskaperna och på dem som har att göra med människan själv, medan den teknologi som härrör från dessa vetenskaper i praktisk ordning får allt större betydelse.

Denna vetenskapliga anda har en ny typ av inverkan på den kulturella sfären och på tänkesätten. Tekniken håller nu på att förändra jordens yta och försöker redan bemästra yttre rymden. I viss utsträckning breddar det mänskliga intellektet också sitt herravälde över tiden: över det förflutna med hjälp av historisk kunskap; över framtiden, genom konsten att projektera och genom att planera.

Framsteg inom biologi, psykologi och samhällsvetenskap ger inte bara människor hopp om förbättrad självkänedom; I kombination med tekniska metoder hjälper de människor att utöva direkt inflytande på sociala gruppers liv.

Samtidigt funderar mänskligheten allt mer på att förutse och reglera sin egen befolkningstillväxt. Historien själv rusar fram på en så snabb väg att en enskild person knappast kan hålla sig à jour med den. Det mänskliga samhällets öde har blivit ett enda stycke, där de olika grupperna av människor en gång hade ett slags egen privat historia.

Således har den mänskliga rasen gått från en ganska statisk uppfattning av verkligheten till en mer dynamisk, evolutionär sådan. Som en följd av detta har det uppstått en ny rad problem, en rad så talrika som möjligt, som kräver ansträngningar för analys och syntes.

6. Just på grund av detta upplever de traditionella lokala samhällena, såsom familjer, klaner, stammar, byar, olika grupper och sammanslutningar som härrör från sociala kontakter, mer genomgripande förändringar varje dag.

Den industriella typen av samhälle sprider sig gradvis, vilket leder vissa nationer till ekonomiskt välstånd och radikalt förändrar idéer och sociala förhållanden som etablerats i århundraden.

På samma sätt har kulten och strävan efter stadsliv vuxit, antingen på grund av en ökning av antalet städer och deras invånare, eller genom en omflyttning av stadslivet till landsbygden.

Nya och mer effektiva medier för social kommunikation bidrar till kunskapen om händelser; Genom att sätta igång kedjereaktioner ger de snabbast och bredast möjliga cirkulation av tanke- och känslor.

Det är också anmärkningsvärt hur många människor som av olika skäl förmås att utvandra och därigenom förändrar sitt levnadssätt. Sålunda mångfaldigas en människas band till sina medmänniskor ständigt, och samtidigt medför

"socialiseringen" ytterligare band, dock utan att alltid främja lämplig personlig utveckling och verkligt personliga relationer.

En sådan utveckling kan ses klarare i de nationer som redan åtnjuter det ekonomiska och teknologiska framåtskridandets bekvämligheter, även om den också är i rörelse bland folk som fortfarande strävar efter sådana framsteg och som är angelägna om att skaffa sig fördelarna av ett industrialiserat och urbaniserat samhälle. Dessa folk, särskilt de bland dem som är fästa vid äldre traditioner, genomgår samtidigt en rörelse mot ett mognare och mer personligt utövande av frihet.

7. En förändring i attityder och i mänskliga strukturer gör ofta att accepterade värderingar ifrågasätts, särskilt bland unga människor, som har blivit otåliga vid mer än ett tillfälle och faktiskt blir rebeller i sin nöd. De är medvetna om sitt eget inflytande i samhällslivet och vill snabbare få del av det. Detta leder ofta till att föräldrar och lärare upplever större svårigheter dag för dag när de ska utföra sina uppgifter. De institutioner, lagar och sätt att tänka och känna som gått i arv från tidigare generationer verkar inte alltid vara väl anpassade till det samtida tillståndet. Därav uppstår en omvälvning i sättet och till och med i normerna för beteende.

Slutligen har dessa nya förhållanden sin inverkan på religionen. Å ena sidan renar en mer kritisk förmåga att skilja religionen från en magisk syn på världen och från den vidskepelse som fortfarande cirkulerar den och kräver dag för dag en mer personlig och uttrycklig anslutning till tron. Som ett resultat av detta uppnår många människor en mer levande känsla av Gud. Å andra sidan överger allt fler människor religionen i praktiken. Till skillnad från tidigare dagar är förnekandet av Gud eller religionen, eller övergivandet av dem, inte längre ovanliga och individuella händelser. För idag är det inte ovanligt att sådana saker framställs som krav på vetenskapliga framsteg eller på en viss ny humanism. På många håll kommer dessa åsikter till uttryck, inte bara i filosofernas läror, utan från alla håll påverkar de litteraturen, konsten, tolkningen av humaniora och historia och själva civilrätten. Som en konsekvens av detta är många människor skakade.

8. Denna utveckling, som kommer så snabbt och ofta på ett oordnat sätt, i kombination med en större medvetenhet om orättvisorna i världen, ger upphov till eller förstärker motsättningar och obalanser.

Inom den enskilda människan utvecklas ganska ofta en obalans mellan ett intellekt, som är modernt i praktiska frågor, och ett teoretiskt tankesystem, som varken kan behärska summan av sina idéer eller ordna dem på ett tillfredsställande sätt till en syntes. På samma sätt uppstår en obalans mellan omsorgen om det praktiska och effektiva och det moraliska samvetets krav. också mycket ofta mellan den kollektiva tillvarons betingelser och det personliga tänkandets och till och med kontemplationens betingelser. Till slut utvecklas en obalans mellan specialiserad mänsklig verksamhet och en helhetssyn på verkligheten.

När det gäller familjen är osämja ett resultat av befolkningsmässiga, ekonomiska och sociala påtryckningar, eller av svårigheter som uppstår mellan efterföljande generationer, eller av nya sociala relationer mellan män och kvinnor.

Skillnader uppstår också mellan raser och mellan olika slag av samhällsordningar; mellan rika nationer och de som är mindre inflytelserika eller behövande; Slutligen, mellan internationella institutioner som fötts ur den folkliga längtan efter fred och ambitionen att propagera för den egna ideologin, liksom den kollektiva girighet som finns i nationer eller andra grupper.

Resultatet blir ömsesidig misstro, fiendskap, konflikter och umbäranden. Av sådana är människan på samma gång orsak och offer.

9. Under tiden växer övertygelsen inte bara om att mänskligheten i allt högre grad kan och bör konsolidera sin kontroll över skapelsen, utan ännu mer, att det åligger mänskligheten att upprätta en politisk, social och ekonomisk ordning som i allt högre grad kommer att tjäna människan och hjälpa såväl individer som grupper att bekräfta och utveckla den värdighet som är tillbörlig för dem.

Som ett resultat av detta kräver många människor ganska aggressivt de förmåner som de med livlig medvetenhet anser sig vara berövade, antingen på grund av orättvisa eller ojämlik fördelning. Nationer på väg mot framåtskridande, liksom de som nyligen blivit självständiga, önskar att ta del av den moderna civilisationens tillgångar, inte bara på det politiska området utan också ekonomiskt, och att fritt spela sin roll på världsscenen. Ändå hamnar de ständigt på efterkälken, samtidigt som deras ekonomiska och andra beroenden av rikare nationer mycket ofta ökar i snabbare takt.

Människor som jagas av hunger vänder sig till dem som har det bättre ställt. Där de ännu inte har vunnit, hävdar kvinnor för sig själva att de är lika med männen inför lagen och inför verkligheten. Arbetare och jordbrukare strävar inte bara efter att sörja för livets nödort, utan också att utveckla sin personlighets gåvor genom sitt arbete och faktiskt att delta i regleringen av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet. Nu, för första gången i mänsklighetens historia, är alla människor övertygade om att kulturens fördelar bör och faktiskt kan komma alla till del.

Men bakom alla dessa krav finns en djupare och mer utbredd längtan: människor och samhällen törstar efter ett fullt och fritt liv värdigt människan; En där de kan underkasta sig sin egen välfärd allt som den moderna världen kan erbjuda dem i så överflöd. Dessutom anstränger sig nationerna hårdare för varje dag för att få till stånd ett slags universell gemenskap.

Eftersom allt detta är så, visar sig den moderna världen på en gång mäktig och svag, kapabel till de ädlaste gärningar eller de vidrigaste; Framför den ligger vägen till frihet eller till slaveri, till framåtskridande eller reträtt, till broderskap eller hat. Dessutom blir människan medveten om att det är hennes ansvar att rätt leda de krafter som hon har släppt lös och som kan förslava eller betjäna henne. Det är därför han ställer frågor till sig själv.

**10.** Sanningen är att de obalanser som den moderna världen arbetar under är kopplade till den mer grundläggande obalans som har sina rötter i människans hjärta. Ty i människan själv brottas många element med varandra. Således, å ena sidan, som en varelse upplever han sina begränsningar på en mängd olika sätt; Å andra sidan känner han sig gränslös i sina begär och kallad till ett högre liv. Drogen av mångfaldiga attraktioner tvingas han ständigt att välja bland dem och avstå från några. Ja, som en svag och syndig varelse gör han ofta vad han inte skulle och underlåter att göra vad han skulle göra. (1) Därför lider hon av inre splittringar, och från dessa uppstår så många och så stora oenigheter i samhället. Utan tvivel är många, vars liv är infekterade av en praktisk materialism, förblindade för varje skarp insikt i ett sådant dramatiskt läge; Eller också är de nedtyngda av olycka förhindrade att ägna saken någon tanke. Många tror sig ha funnit lugn i en tolkning av verkligheten som överallt erbjuds i dessa dagar, och många ser fram emot en genuin och total frigörelse av mänskligheten som enbart åstadkoms genom mänsklig ansträngning; De är övertygade om att människans framtida styre över jorden kommer att tillfredsställa varje önskan i hennes hjärta. Inte heller saknas det människor

som misströstar om någon mening med livet och prisar djärvheten hos dem som tror att den mänskliga existensen saknar all inneboende betydelse och strävar efter att ge den en total mening enbart genom sin egen uppfinningsrikedom.

Icke desto mindre, inför den moderna utvecklingen av världen, ökar ständigt antalet människor som ställer de mest grundläggande frågorna eller erkänner dem med en ny skärpa: vad är människan? Vad är det för känsla av sorg, av ondska, av död, som fortsätter att existera trots så många framsteg? Vad har dessa segrar tjänat till ett så högt pris? Vad kan människan erbjuda samhället, vad kan hon förvänta sig av det? Vad följer på det här jordelivet?

Kyrkan är fast övertygad om att Kristus, som dog och uppstod för alla,(2) genom sin Ande kan erbjuda människan ljuset och styrkan att leva upp till hennes högsta bestämmelse. Inte heller har något annat namn under himlen getts till människan genom vilket det är lämpligt för henne att bli frälst. (3) Hon anser också att i hennes mest välvilliga Herre och Mästare kan man finna nyckeln, brännpunkten och målet för människan, liksom för hela den mänskliga historien. Kyrkan hävdar också att det under alla förändringar finns många realiteter som inte förändras och som har sin yttersta grund i Kristus, som är densamme i går och i dag, ja och i evighet. (4) Under ljuset av Kristus, avbilden av den osedde Guden, den förstfödde av varje skapad varelse,(5) vill rådet därför tala till alla människor för att sprida ljus över människans mysterium och för att samarbeta för att finna lösningen på vår tids olösta problem.

---

## DEL I

### KYRKAN OCH MÄNNISKANS KALLELSE

**11.** Guds folk tror att det leds av Herrens Ande, som uppfyller jorden.

Motiverad av denna tro arbetar den med att dechifrera autentiska tecken på Guds närvaro och syfte i de händelser, behov och önskningar som detta folk har en del i tillsammans med andra människor i vår tid. Ty tron kastar ett nytt ljus över allting, uppenbarar Guds plan för människans totala kallelse och leder på så sätt sinnet till lösningar som är helt och hållet mänskliga.

Detta koncilium vill först och främst i ljuset av detta bedöma de värden som idag värderas högst och relatera dem till deras gudomliga källa. I den mån dessa värden härrör från de gåvor som Gud har förlänat människan är de

mycket goda. Ändå rycks de ofta bort från sin rättmätiga funktion av fläcken i människans hjärta och är därför i behov av rening.

Vad anser kyrkan om människan? Vad behöver rekommenderas för att bygga upp det moderna samhället? Vilken är den yttersta betydelsen av mänsklig verksamhet i hela världen? Människor väntar på ett svar på dessa frågor. Av svaren kommer det att bli allt klarare att Guds folk och det människosläkte i vars mitt det lever tjänar varandra. På så sätt kommer kyrkans mission att visa sin religiösa och just därför sin i högsta grad mänskliga karaktär.

## KAPITEL I

### MÄNNISKANS VÄRDIGHET

**12.** Enligt den nästan enhälliga uppfattningen bland både troende och icke-troende bör allt på jorden relateras till människan som sitt centrum och sin krona.

Men vad är människan? Om sig själv har han uttryckt, och fortsätter att uttrycka, många avvikande och till och med motstridiga åsikter. I dessa upphöjer han sig ofta som det absoluta måttet på alla ting eller förnedrar sig själv till förtvivlans gräns. Resultatet är tvivel och ångest. Kyrkan förstår verkligen dessa problem. Utrustad med ljus från Gud kan hon erbjuda lösningar på dem, så att människans verkliga situation kan skildras och hennes brister förklaras, samtidigt som hennes värdighet och öde erkänns med rätta.

För den Heliga Skrift lär att människan skapades "till Guds avbild", är kapabel att känna och älska sin Skapare och utsågs av Honom till herre över alla jordiska varelser<sup>1</sup> för att hon skulle underkuva dem och använda dem till Guds ära. 2) "Vad är en människa, att du skulle bry dig om henne? Du har gjort honom föga mindre än änglarna och krönt honom med härlighet och ära. Du har gett honom rådighet över dina händers gärningar och lagt allt under hans fötter" (Ps. 8:5-7).

Men Gud skapade inte människan som en ensamvarg, för från begynnelsen "till man och kvinna skapade han dem" (1 Mos 1:27). Deras kamratskap producerar den primära formen av mellanmänsklig gemenskap. Ty människan är till sin innersta natur en social varelse, och om hon inte relaterar sig till andra, kan hon varken leva eller utveckla sin potential.

Därför, som vi läser på andra ställen i den Heliga Skrift, såg Gud "allt som han hade gjort, och det var mycket gott" (1 Mos 1:31).

13. Trots att människan skapades av Gud i ett tillstånd av helighet, har hon redan från början av sin historia missbrukat sin frihet, på uppmaning av Den Onde. Människan satte sig upp mot Gud och försökte uppnå sitt mål utan Gud. Fastän de kände Gud, förhärligade de honom inte som Gud, men deras meningslösa sinnen var förmörkade och de tjänade det skapade snarare än Skaparen. 3) Det som gudomlig uppenbarelse gör känt för oss stämmer överens med erfarenheten. När människan undersöker sitt hjärta finner hon att hon också har böjelser för det onda och att hon är uppslukad av mångahanda missförhållanden som inte kan komma från hennes gode Skapare. Människan vägrar ofta att erkänna Gud som sin begynnelse, och hon har också stört sitt rätta förhållande till sitt eget slutliga mål såväl som hela sitt förhållande till sig själv och andra och alla skapade ting.

Därför är människan splittrad inom sig själv. Som ett resultat av detta visar sig hela det mänskliga livet, vare sig det är individuellt eller kollektivt, vara en dramatisk kamp mellan gott och ont, mellan ljus och mörker. Faktum är att människan finner att hon på egen hand är oförmögen att framgångsrikt bekämpa ondskans angrepp, så att var och en känner sig som om han är bunden av kedjor. Men Herren själv kom för att befria och stärka människan, förnyade henne i sitt inre och drev ut "denna världens furste" (Joh. 12:31) som höll henne i syndens trældom. (4) Ty synden har förminskat människan och blockerat hennes väg till fullbordan.

Kallelsen till storhet och eländets djup, som båda är en del av den mänskliga erfarenheten, finner sin ultimata och samtidiga förklaring i ljuset av denna uppenbarelse.

14. Även om människan är gjord av kropp och själ, är hon en. Genom sin kroppsliga sammansättning samlar hon till sig den materiella världens element; På så sätt når de sin krona genom honom och genom honom höjer de sin röst i fri lovprisning av Skaparen. (6) Av denna anledning är det inte tillåtet för människan att förakta sitt kroppsliga liv, utan hon är skyldig att betrakta sin kropp som god och ärofull, eftersom Gud har skapat den och kommer att resa upp den på den yttersta dagen. Men sårad av synden upplever människan upproriska rörelser i sin kropp. Men själva människans värdighet förutsätter att människan förhärligar Gud i sin kropp och förbjuder den att tjäna hennes hjärtas onda böjelser.

Människan har inte fel när hon betraktar sig själv som överlägsen kroppsliga angelägenheter och som mer än en naturfläck eller en namnlös beståndsdel av

människans stad. Ty genom sina inre kvaliteter överträffar han hela summan av de rena tingen. Han dyker ner i verklighetens djup närhelst han går in i sitt eget hjärta; Gud, som utforskar hjärtat,(7) väntar på honom där; där urskiljer han sitt rätta öde inför Guds ögon. När hon sålunda i sig själv känner igen en andlig och odödlig själ, blir hon inte hånad av en fantasi som fötts endast av fysiska eller sociala inflytelser, utan han håller snarare fast vid den rätta sanningen i saken.

15. veckor Människan bedömer med rätta att hon genom sitt intellekt överträffar det materiella universum, ty hon har del i det gudomliga sinnets ljus. Genom att obevekligt använda sina talanger genom tiderna har han verkligen gjort framsteg inom de praktiska vetenskaperna och inom teknik och de fria konsterna. I vår tid har han vunnit överlägsna segrar, särskilt i sitt utforskande av den materiella världen och i att underkasta den sig själv. Ändå har han alltid sökt efter mer genomträngande sanningar, och finner dem. Ty hennes intelligens är inte begränsad till enbart observerbara data, utan kan med äkta visshet nå fram till själva verkligheten som vetbar, även om denna visshet till följd av synden delvis fördunklas och försvagas.

Den mänskliga personens intellektuella natur är fulländad av visdom och behöver fullkomnas av det, för visdom drar varsamt människans sinne till ett sökande och en kärlek till det som är sant och gott. Genomsyrad av visdom. Människan passerar genom synliga verkligheter till dem som är osynliga.

Vår tid behöver sådan visdom mer än svunna tider om de upptäckter som människan gjort ska kunna förmänskligas ytterligare. Ty världens framtid är i fara, om inte klokare människor träder fram. Det bör också påpekas att många nationer, som är fattigare på ekonomiska varor, är ganska rika på visdom och kan erbjuda anmärkningsvärda fördelar för andra.

Det är slutligen genom den Helige Andes gåva som människan genom tro kommer till kontemplation och uppskattning av den gudomliga planen. (8)

16. I djupet av sitt samvete upptäcker människan en lag som hon inte påtvingar sig själv, men som tvingar henne till lydnad. Samvetets röst uppmanar honom alltid att älska det goda och undvika det onda, och när så är nödvändigt talar det till hans hjärta: gör det ena, undvik det där. Ty människan har i sitt hjärta en lag skriven av Gud. Att lyda den är människans värdighet; Enligt den kommer han att bli dömd. (9) Samvetet är den hemligaste kärnan och fristaden för en människa. Där är han ensam med Gud, vars röst ekar i hans djup. (10) På ett underbart sätt uppenbarar samvetet den lag som uppfylls av kärlek till Gud och nästan. (11) I trohet mot samvetet förenas de kristna med resten av människorna i sökandet efter sanningen och efter en verklig lösning på de talrika problem som uppstår i livet för individer som har sociala relationer. Ju mer det rätta samvetet råder, desto fler personer och grupper vänder sig därför bort från det blinda valet och strävar efter att låta sig ledas av moralens objektiva normer. Samvetet felar ofta på grund av oövervinnelig okunnighet utan att förlora sin värdighet. Detsamma kan inte sägas om en människa som

bryr sig föga om sanning och godhet, eller om ett samvete som gradvis blir praktiskt taget osynligt till följd av vanemässig synd.

17. Endast i frihet kan människan rikta sig mot det goda. Våra samtida gör stor sak av denna frihet och strävar ivrigt efter den; Och det med rätta. Ofta främjar de den dock på ett perverst sätt som en licens för att göra vad som behagar dem, även om det är ont. För sin del är autentisk frihet ett exceptionellt tecken på den gudomliga avbilden inom människan. Ty Gud har velat att människan skall förbli "under kontroll av sina egna beslut", (12) så att hon spontant kan söka sin Skapare och fritt komma till fullkomlig och salig fullkomlighet genom lojalitet mot Honom. Följaktligen kräver människans värdighet att hon handlar i enlighet med ett medvetet och fritt val som är personligt motiverat och frammanat inifrån, inte under en blind inre impuls eller enbart genom yttre tryck. En sådan värdighet uppnår människan när hon befriar sig från all fångenskap under lidelsen och strävar efter sitt mål i ett spontant val av det som är gott, och skaffar sig genom effektiv och skicklig handling, lämplig hjälp för detta ändamål. Eftersom människans frihet har skadats av synden, är det bara med hjälp av Guds nåd som hon kan få en sådan relation med Gud att slå ut i full blom. Inför Guds domstol måste var och en avlägga räkenskap för sitt eget liv, vare sig hon har gjort gott eller ont. Nej (13)

18. Det är inför döden som gåtan en mänsklig existens blir mest akut. Människan plågas inte bara av smärta och av den tilltagande försämringen av sin kropp, utan ännu mer av en fruktan för evig utrotning. Han följer med rätta sitt hjärtas intuition när han avskyr och förkastar den fullständiga ruinen och det totala försvinnandet av sin egen person. Han gör uppror mot döden därför att han inom sig bär ett evigt frö som inte kan reduceras till ren materia. Alla teknikens strävanden, även om de är ytterst användbara, kan inte stilla hans oro; Ty förlängningen av det biologiska livet är oförmögen att tillfredsställa den längtan efter högre liv som ofrånkomligen är instängd i hans bröst.

Även om dödens mysterium fullständigt överger fantasin, har kyrkan undervisats genom gudomlig uppenbarelse och lär bestämt att människan har skapats av Gud för ett lycksaligt syfte bortom det jordiska eländets räckvidd. Dessutom kommer den kroppsliga död som människan skulle ha varit immun mot om hon inte hade syndat (14) att besegras, enligt den kristna tron, när människan som fördärvades genom sina egna gärningar återställs till helhet av en allsmäktig och barmhärtig Frälsare. Ty Gud har kallat människan och kallar henne fortfarande så att hon med hela sin varelse skall förenas med honom i

ett oändligt delande av ett gudomligt liv bortom allt fördärv. Kristus vann denna seger när han uppstod till liv, för genom sin död befriade han människan från döden. För varje tänkande människa är därför en fast grundad tro svaret på hennes oro för vad framtiden har i sitt sköte. Samtidigt ger tron honom kraften att förenas i Kristus med sina nära och kära som redan har ryckts bort av döden; Tron väcker hoppet om att de har funnit det sanna livet hos Gud.

**19.** Den grundläggande orsaken till mänsklig värdighet ligger i människans kallelse till gemenskap med Gud. Själva på grund av sitt ursprung är människan redan inbjuden att samtala med Gud. Ty människan skulle inte existera om hon inte skapades av Guds kärlek och ständigt bevarades av den. Och hon kan inte leva helt i enlighet med sanningen om hon inte frivilligt erkänner denna kärlek och ägnar sig åt sin Skapare. Ändå har många av våra samtida aldrig erkänt denna intima och livsviktiga förbindelse med Gud, eller har uttryckligen förkastat den. Ateismen måste således räknas som ett av vår tids allvarligaste problem och förtjänar en närmare granskning.

Ordet ateism används om fenomen som är helt skilda från varandra. För medan Gud uttryckligen förnekas av vissa, tror andra att människan inte kan påstå någonting alls om honom. Åter andra använder en sådan metod för att skärskåda frågan om Gud att den verkar sakna mening. Många, som otillbörligen överskrider de positiva vetenskapernas gränser, hävdar att allt kan förklaras enbart med denna typ av vetenskapligt resonemang, eller tvärtom förnekar de helt och hållet att det finns någon absolut sanning. Somliga lovprisar människan så överdådigt att deras tro på Gud förfaller till ett slags anemi, även om de verkar mer benägna att bejaka människan än att förneka Gud. Återigen skapar somliga en så felaktig föreställning om Gud att när de förkastar detta påhitt, så förkastar de på intet sätt evangeliets Gud. Somliga kommer aldrig så långt att de ställer frågor om Gud, eftersom de inte tycks uppleva någon religiös uppståndelse och inte heller förstår varför de skulle bekymra sig om religion. Dessutom är ateismen inte sällan ett resultat av en våldsam protest mot det onda i denna värld, eller av den absoluta karaktär som otillbörligt förlänas vissa mänskliga värden och som därigenom redan tillerkänner dem Guds status. Den moderna civilisationen själv komplicerar ofta närmandet till Gud, inte av någon väsentlig anledning, utan därför att den är så djupt upptagen av jordiska angelägenheter.

Det är obestridligt så att de som medvetet stänger ute Gud från sina hjärtan och försöker undvika religiösa frågor inte följer sina samvetens maningar och

därför inte är fria från skuld. Ändå bär de troende ofta själva ett visst ansvar för denna situation. För i sin helhet är ateismen i sin helhet inte en spontan utveckling utan härrör från en mängd olika orsaker, inklusive en kritisk reaktion mot religiösa övertygelser, och på vissa håll mot den kristna religionen i synnerhet. Därför kan troende ha mer än lite att göra med ateismens födelse. I den mån de försummar sin egen fostran i tron, eller lär ut felaktiga läror, eller brister i sitt religiösa, moraliska eller sociala liv, måste de sägas dölja snarare än uppenbara Guds och religionens autentiska ansikte.

20. Den moderna ateismen antar ofta ett systematiskt uttryck som, förutom andra orsaker, tänjer begären efter mänsklig självständighet till en sådan grad att den ställer hinder mot varje form av beroende av Gud. De som bekänner sig till ateism av detta slag hävdar att den ger människan frihet att vara ett mål för sig själv, den ende hantverkaren och skaparen av sin egen historia. De hävdar att denna frihet inte kan förenas med bekräftelsen av en Herre som är alltings upphovsman och syfte, eller åtminstone att denna frihet gör ett sådant bejakande helt överflödigt. Till denna lära kan gynnas den känsla av makt som det moderna tekniska framsteget alstrar hos människan.

Något som inte får förbises bland den moderna ateismens former är den som föregriper människans frigörelse, särskilt genom hennes ekonomiska och sociala frigörelse. Denna form hävdar att religionen till sin natur omintetgör denna frigörelse genom att väcka människans hopp om ett bedrägligt framtida liv och därigenom avleda henne från byggandet av den jordiska staden. När förespråkarna för denna lära får regeringsmakten, bekämpar de därför energiskt religionen och främjar ateismen genom att, särskilt vid ungdomens uppfostran, använda de påtryckningsmedel som den offentliga makten har till sitt förfogande.

21. veckor I sin lojala hängivenhet till Gud och människorna har kyrkan redan förkastat(16) och kan inte upphöra att förkasta, sorgset men så bestämt som möjligt, de giftiga läror och handlingar som motsäger förnuftet och mänsklighetens allmänna erfarenhet och som avsätter människan från hennes medfödda förträfflighet.

Ändå strävar hon efter att i det ateistiska sinnet upptäcka de dolda orsakerna till förnekelsen av Gud; Medveten om hur viktiga de frågor som ateismen väcker är, och motiverad av kärlek till alla människor, anser hon att dessa frågor bör undersökas seriöst och djupare.

Kyrkan anser att erkännandet av Gud inte på något sätt är fientligt mot människans värdighet, eftersom denna värdighet är rotad och fullkomnad i Gud. Ty människan gjordes till en intelligent och fri medlem av samhället av Gud som skapade henne, men vad som är ännu viktigare är att hon är kallad som en son att kommunicera med Gud och dela hans lycka. Hon lär vidare att en förhoppning som har att göra med tidens slut inte minskar betydelsen av ingripande plikter, utan snarare underbygger frikännandet av dem med nya incitament. Däremot, när en gudomlig undervisning och hoppet om evigt liv saknas, blir människans värdighet på det mest smärtsamt sargade, vilket aktuella händelser ofta vittnar om; Gåtor på liv och död, om skuld och sorg förblir olösta, med det ofta följden att människor dukar under för förtvivlan.

Under tiden förblir varje människa för sig själv en olöst gåta, hur dunkelt hon än må uppfatta det. För vid vissa tillfällen kan ingen helt undgå den typ av självfrågasättande som nämndes tidigare, särskilt när livets stora händelser äger rum. Endast Gud ger ett fullständigt och helt säkert svar på denna fråga, när Han kallar människan till högre kunskap och ödmjukare sondering.

Det botemedel som måste tillämpas på ateismen måste emellertid sökas i en korrekt presentation av kyrkans lära såväl som i kyrkans och hennes medlemmars integrerade liv. Ty det är kyrkans uppgift, ledd av den Helige Ande, som ständigt förnyar och renar henne,<sup>(17)</sup> att göra Gud Fadern och hans inkarnerade Son närvarande och på sätt och vis synliga. Detta resultat uppnås huvudsakligen genom vittnesbördet om en levande och mogen tro, nämligen en tro som är tränad att klart se svårigheter och att bemästra dem. Många martyrer har gett ett lysande vittnesbörd om denna tro och fortsätter att göra det. Denna tro behöver bevisa sin fruktbarhet genom att tränga in i den troendes hela liv, inklusive dess världsliga dimensioner, och genom att aktivera honom mot rättvisa och kärlek, särskilt när det gäller de behövande. Men det som mest avslöjar Guds närvaro är den broderliga kärleken hos de troende, som är förenade i anden när de arbetar tillsammans för tron på evangeliet<sup>(18)</sup> och som visar sig vara ett tecken på enhet.

Samtidigt som kyrkan förkastar ateism, i grunden, bekänner den uppriktigt att alla människor, troende som icke-troende, bör arbeta för den rättmätiga förbättringen av denna värld där alla lever lika; Ett sådant ideal kan emellertid inte förverkligas utan en uppriktig och försiktig dialog. Därför protesterar kyrkan mot den åtskillnad som vissa statliga myndigheter gör mellan troende och icke-troende, med förfång för människans grundläggande rättigheter.

Kyrkan uppmanar till aktiv frihet för de troende att bygga upp Guds tempel även i denna värld. Hon inbjuder artigt ateister att undersöka Kristi evangelium med ett öppet sinne.

Framför allt vet kyrkan att hennes budskap är i harmoni med människohjärtats hemligaste önskningar när hon förfäktar den mänskliga kallelsens värdighet och återupprättar hoppet hos dem som redan har misströstat om något högre än sin nuvarande lott. Långt ifrån att förminska människan, ger hennes budskap ljus, liv och frihet till hennes utveckling. Bortsett från detta budskap kommer ingenting att fylla människans hjärta: "Du har gjort oss åt dig", o Herre, "och våra hjärtan är oroliga tills de vilar i dig." (19)

22. Sanningen är att det bara är i det inkarnerade Ordets mysterium som människans mysterium får ljus. Ty Adam, den första människan, var en gestalt av honom som skulle komma,(20) nämligen Messias, Herren. Kristus, den siste Adam, uppenbarar genom uppenbarelsen av Faderns mysterium och hans kärlek helt människan för människan själv och gör hennes högsta kallelse klar. Det är därför inte förvånande att alla de ovan nämnda sanningarna finner sin rot och når sin krona i Honom.

Han som är "den osynlige Gudens avbild" (Kol. 1:15),(21) är själv den fullkomliga människan. Till Adams söner återställer Han den gudomliga avbild som hade blivit vanställd från den första synden och framåt. Eftersom den mänskliga naturen, sådan han antog den, inte upphävdes,(22) har den just därför upphöjts till en gudomlig värdighet även i vår aktning. Ty genom sin inkarnation har Guds Son på något sätt förenat sig med varje människa. Han arbetade med människohänder, han tänkte med ett mänskligt sinne, handlade av mänskligt val(23) och älskade med ett mänskligt hjärta. Född av Jungfru Maria har han sannerligen gjorts till en av oss, lik oss i allt utom synd. (24)

Som ett oskyldigt lamm förtjänade han livet för oss genom att fritt utgjuta sitt eget blod. I honom har Gud försonat oss(25) med sig själv och med oss själva; Från slaveriet under djävulen och synden befriade han oss, så att var och en av oss kan säga med aposteln: Guds Son "älskade mig och utgav sig själv för mig" (Gal. 2:20). Genom att lida för oss gav han oss inte bara ett exempel att efterlikna,(26) han banade väg, och om vi följer den blir livet och döden heliga och får en ny mening.

Den kristna människan, likställd med den Sonen som är den förstfödde av många bröder,(27) fick "Andens förstlingsfrukt" (Rom. 8:23), genom vilken hon

blir i stånd att fullgöra den nya kärlekslagen. (28) Genom denna Ande, som är "panten på vår arvedel" (Ef. 1:14), förnyas hela människan inifrån, ända till uppnåendet av "kroppens återlösning" (Rom. 8:23): "Om hans Ande som har uppväckt Jesus från döden bor i er, då skall han som har uppväckt Jesus Kristus från de döda också ge liv åt era dödliga kroppar för sin Andes skull, som bor i er" (Rom. 8:11). (29) Behovet och plikten att kämpa mot det onda genom mångahanda vedermödor och till och med att lida döden är något som pressar den kristne. Men förbunden med påskens mysterium och med den döende Kristus som förebild, kommer han att skynda fram till uppståndelsen i den kraft som kommer av hoppet. (30)

Allt detta gäller inte bara för kristna, utan för alla människor av god vilja i vilkas hjärtan nåden verkar på ett osynligt sätt. (31) Ty eftersom Kristus dog för alla människor, (32) och eftersom människans yttersta kallelse i själva verket är en och gudomlig, bör vi tro att den Helige Ande på ett sätt som endast Gud känner till erbjuder varje människa möjligheten att bli förbunden med denna påskmysterium.

Sådant är människans mysterium, och det är ett stort mysterium, som de troende ser det i ljuset av den kristna uppenbarelsen. Genom Kristus och i Kristus blir sorgens och dödens gåtor meningsfulla. Bortsett från hans evangelium överväldigar de oss. Kristus har uppstått, och utplånar döden genom sin död; Han har låtit liv flöda över oss (33) så att vi, som söner i Sonen, kan ropa i Anden. Abba, Fader (34)

## KAPITEL II

### MÄNSKLIGHETENS GEMENSKAP

**23.** Ett av de framträdande dragen i den moderna världen är det växande ömsesidiga beroendet mellan människor och människor, en utveckling som huvudsakligen främjas av moderna tekniska framsteg. Icke desto mindre når den broderliga dialogen mellan människorna inte sin fulländning på det tekniska framåtskridandets nivå, utan på de mellanmänskliga relationernas djupare nivå. Dessa kräver en ömsesidig respekt för personens fulla andliga värdighet. Den kristna uppenbarelsen bidrar i hög grad till att främja denna gemenskap mellan människor och leder oss samtidigt till en djupare förståelse av det sociala livets lagar, som Skaparen har skrivit in i människans moraliska och andliga natur.

Eftersom relativt nya dokument från Kyrkans läroauktoritet har behandlat den kristna läran om det mänskliga samhället ganska utförligt,(1) kommer detta koncilium bara att påminna om några av de mer grundläggande sanningarna och behandla deras grundvalar i ljuset av uppenbarelsen. Sedan kommer den att uppehålla sig mer utförligt vid vissa av deras konsekvenser som har särskild betydelse för vår tid.

24. Gud, som har faderlig omsorg om alla, har velat att alla människor ska utgöra en familj och behandla varandra i en anda av broderskap. Ty eftersom alla människor är skapade till Guds avbild, som "från en enda människa har skapat hela människosläktet och gjort dem levande över hela jordens yta" (Apg 17:26), är alla människor kallade till ett och samma mål, nämligen Gud själv.

Därför är kärleken till Gud och nästan det första och största budet. Men den Heliga Skrift lär oss att kärleken till Gud inte kan skiljas från kärleken till nästan: "Om det finns något annat bud, sammanfattas det i detta ordspråk: Du skall älska din nästa som dig själv... Kärleken är alltså lagens uppfyllelse" (Rom. 13:9-10; jfr 1 Joh 4:20). För människor som för varje dag blir mer beroende av varandra, och för en värld som blir mer enad för varje dag, visar sig denna sanning vara av största vikt.

Ja, Herren Jesus, när han bad till Fadern, "att alla må vara ett. så som vi är ett" (Joh 17:21-22) öppnade vyer som var stängda för det mänskliga förnuftet, för Han antydde en viss likhet mellan föreningen av de gudomliga personerna och enheten mellan Guds söner i sanning och kärlek. Denna likhet uppenbarar att människan, som är den enda varelse på jorden som Gud har velat för sig själv, inte helt kan finna sig själv utan en uppriktig gåva av sig själv. (2)

25. Människans sociala natur gör det uppenbart att den mänskliga personens framåtskridande och samhällets framåtskridande beror på varandra. Till att börja med är och måste subjektet och målet för alla samhällsliga institutioner vara den mänskliga personen, som för sin del och till sin natur är i fullständigt behov av det sociala livet. (3) Eftersom detta sociala liv inte är något som läggs till människan, utvecklar hon genom sitt umgänge med andra, genom ömsesidiga plikter och genom broderlig dialog alla sina gåvor och är i stånd att höja sig till sitt öde.

Bland de sociala band som människan behöver för sin utveckling relaterar vissa, som familjen och den politiska gemenskapen, med större omedelbarhet till hennes innersta natur; Andra har snarare sitt ursprung i hans fria beslut. I vår

tid ökar av olika skäl de ömsesidiga banden och de ömsesidiga beroendena dag för dag och ger upphov till en mängd olika sammanslutningar och organisationer, både offentliga och privata. Denna utveckling, som kallas socialisering, medför förvisso inte utan faror, men den för med sig många fördelar när det gäller att befästa och öka den mänskliga personens kvaliteter och skydda hennes rättigheter. (4)

Men även om människan genom detta sociala liv storligen får hjälp att reagera för sin bestämelse, även i dess religiösa dimensioner, kan det inte förnekas att människorna ofta avleds från att göra gott och sporras mot och av de sociala omständigheter under vilka hon lever och är nedsänkta från sin födelse. De störningar, som så ofta förekommer i den sociala ordningen, är förvisso delvis en följd av naturliga spänningar i ekonomiska, politiska och sociala former. Men på en djupare nivå härrör de från människans stolthet och själviskhet, som till och med förorenar den sociala sfären. När sakernas struktur är bristfällig på grund av syndens följder, finner människan, som redan är född med en böjelse för det onda, där nya frestelser till synd, som inte kan övervinnas utan ihärdiga ansträngningar och nådens hjälp.

26. veckor För varje dag som går blir det ömsesidiga beroendet mellan människor allt tätare och sprider sig så småningom över hela världen. Som ett resultat av detta får det gemensamma bästa, det vill säga summan av de villkor för det sociala livet som ger sociala grupper och deras enskilda medlemmar relativt grundlig och lätt tillgång till sitt eget förverkligande, idag en alltmer universell prägel och innebär följaktligen rättigheter och skyldigheter med avseende på hela människosläktet. Varje social grupp måste ta hänsyn till andra gruppers behov och legitima strävanden, och till och med till hela den mänskliga familjens allmänna välfärd. Nej (5)

Men samtidigt finns det en växande medvetenhet om den upphöjda värdighet som tillkommer den mänskliga personen, eftersom hon står över allt och hennes rättigheter och skyldigheter är universella och okränkbara. Därför måste allt som är nödvändigt för att leva ett sant mänskligt liv göras tillgängligt för alla människor, såsom mat, kläder och husrum. Rätten att fritt välja ett livstillstånd och att bilda familj, rätten till utbildning, till arbete, till ett gott rykte, till respekt, till lämplig information, till aktivitet i enlighet med det egna samvetets rättrådiga norm, till skydd för privatlivet och rättmätig frihet även i religiösa frågor.

Därför måste samhällsordningen och dess utveckling alltid verka till gagn för den mänskliga personen om dispositionen av angelägenheterna ska vara underordnad den personliga sfären och inte tvärtom, som Herren antydde när han sade att sabbaten gjordes för människan och inte människan för sabbaten. (6)

Denna sociala ordning kräver ständiga förbättringar. Den måste vara grundad på sanning, byggd på rättvisa och besjälad av kärlek. I frihet bör den växa varje dag mot en mer human balans. (7) En attitydförbättring och omfattande förändringar i samhället måste äga rum för att uppnå dessa mål.

Guds Ande, som med en förunderlig försyn leder tidens utveckling och förnyar jordens ansikte, är inte frånvarande i denna utveckling. Evangeliets jäsning har också väckt och fortsätter att väcka i människans hjärta de oemotståndliga krav som hennes värdighet ställer.

27. När det kommer till praktiska och särskilt brådskande konsekvenser, lägger detta koncilium tonvikten på vördnad för människan; var och en måste betrakta sin nästa utan undantag som ett annat jag, med hänsyn först och främst till Hans liv och de medel som är nödvändiga för att leva det med värdighet,(8) för att inte efterlikna den rike mannen som inte brydde sig om den fattige Lasarus. 9)

I vår tid förpliktar oss en särskild förpliktelse att göra oss till varje människas nästa utan undantag och att aktivt hjälpa honom när han kommer över vår väg, vare sig han är en gammal människa som övergivits av alla, en utländsk arbetare som orättvist ses ner på, en flykting, ett barn som fötts genom en olovlig förbindelse och som orättmätigt lider för en synd han inte begått. eller en hungrig person som stör vårt samvete genom att påminna oss om Herrens röst: "Allt vad ni har gjort för en av dessa mina minsta bröder, det har ni gjort för mig" (Matt 25:40).

Dessutom, allt som står i motsats till livet självt, såsom alla typer av mord, folkmord, abort, eutanasi eller avsiktlig självförstörelse, allt som kränker den mänskliga personens integritet, såsom stympning, plågor som tillfogas kropp eller sinne, försök att tvinga själva viljan; allt som kränker den mänskliga värdigheten, såsom omänskliga levnadsförhållanden, godtyckliga fängslanden, deportationer, slaveri, prostitution, försäljning av kvinnor och barn; samt skamliga arbetsförhållanden, där män behandlas som enbart verktyg för att tjäna pengar, snarare än som fria och ansvarsfulla personer; Alla dessa saker

och andra liknande saker är i sanning skändligheter. De förgiftar det mänskliga samhället, men de gör mer skada för dem som utövar dem än för dem som lider av skadan. Dessutom är de en oerhörd vanära för Skaparen.

28. Respekt och kärlek bör också utsträckas till dem som tänker eller handlar annorlunda än vi gör i sociala, politiska och till och med religiösa frågor. Faktum är att ju djupare vi kommer att förstå deras sätt att tänka genom sådan artighet och kärlek, desto lättare kommer vi att kunna gå in i en dialog med dem.

Denna kärlek och goda vilja får förvisso inte på något sätt göra oss likgiltiga för sanning och godhet. Ja, kärleken själv driver Kristi lärjungar att förkunna den frälsande sanningen till alla människor. Men det är nödvändigt att skilja mellan villfarelsen, som alltid förtjänar att förkastas, och den felaktige personen, som aldrig förlorar värdigheten att vara en person även när han är bristfällig på grund av falska eller otillräckliga religiösa föreställningar. (10) Gud allena är hjärtats domare och utforskare, och därför förbjuder Han oss att döma någon i hans inre skuld. (11)

Kristi lära kräver till och med att vi förlåter oförrätter, (12) och utsträcker kärlekens lag till att omfatta varje fiende, i enlighet med den nya lagens befallning: "Ni har hört att det är sagt: Du skall älska din nästa och hata din fiende. Men jag säger er: älska era fiender, gör gott mot dem som hatar er och be för dem som förföljer och förtalar er" (Matt 5:43-44).

29. Eftersom alla människor har en förnuftig själ och är skapade till Guds avbild, eftersom de har samma natur och ursprung, har blivit återlösta av Kristus och åtnjuter samma gudomliga kallelse och bestämmelse, måste allas grundläggande jämlikhet få ett allt större erkännande.

Det är sant att alla människor inte är likadana i fråga om de olika fysiska krafterna och mångfalden av intellektuella och moraliska resurser. Icke desto mindre, när det gäller individens grundläggande rättigheter, måste varje slag av diskriminering, oavsett om den är social eller kulturell, oavsett om den grundar sig på kön, ras, hudfärg, sociala förhållanden, språk eller religion, övervinnas och utrotas eftersom den strider mot Guds avsikt. För i själva verket måste man ändå beklaga att de grundläggande personliga rättigheterna fortfarande inte respekteras universellt. Så är fallet med en kvinna som förnekas rätten att fritt välja sin man, att omfamna ett livstillstånd eller att skaffa sig en utbildning eller kulturella förmåner som är likvärdiga med dem som erkänns för män.

Även om det finns rättmätiga skillnader mellan människor, kräver därför människors lika värdighet att ett mer humant och rättvist levnadsvillkor genomförs. Ty överdrivna ekonomiska och sociala skillnader mellan medlemmarna av en enda mänsklig familj eller befolkningsgrupp orsakar skandal och motverkar social rättvisa, jämlikhet, mänsklig värdighet samt social och internationell fred.

Mänskliga institutioner, både privata och offentliga, måste arbeta för att sörja för människans värdighet och syfte. Låt dem samtidigt föra en hårdnackad kamp mot alla former av slaveri, vare sig det är socialt eller politiskt, och skydda de grundläggande mänskliga rättigheterna i varje politiskt system. I själva verket måste de mänskliga institutionerna själva så småningom anpassas till den högsta av alla verkligheter, andliga sådana, även om det under tiden kommer att dröja tillräckligt länge innan de når fram till det önskade målet.

30. veckor Genomgripande och snabba förändringar gör det mer nödvändigt att ingen som ignorerar händelsernas gång eller är drogad av lättja nöjer sig med en rent individualistisk moral. Det blir allt mer sant att rättvisans och kärlekens förpliktelser uppfylls endast om varje person, som bidrar till det gemensamma bästa, i enlighet med sina egna förmågor och andras behov, också främjar och bistår de offentliga och privata institutioner som har till uppgift att förbättra de mänskliga levnadsvillkoren. Ändå finns det de som, även om de har stora och ganska ädla känslor, ändå i själva verket alltid lever som om de inte brydde sig om samhällets behov. Många på olika platser tar till och med lätt på sociala lagar och föreskrifter, och tvekar inte att ta till olika bedrägerier och bedrägerier för att undvika just skatter eller andra skulder på grund av samhället. Andra har inte mycket till övers för vissa normer i det sociala livet, till exempel de som är utformade för att skydda hälsan eller lagar som fastställer hastighetsbegränsningar. De väjer inte ens för det faktum att de genom en sådan likgiltighet riskerar sitt eget och andras liv.

Må var och en betrakta det som sin heliga plikt att betrakta och iaktta sociala nödvändigheter som tillhörande den moderna människans primära plikter. Ty ju mer enad världen blir, desto tydligare sträcker sig människornas ämbeten bortom särskilda grupper och sprider sig så småningom till hela världen. Men denna utveckling kan inte äga rum, om inte de enskilda människorna och deras sammanslutningar hos sig själva odlar de moraliska och sociala dygderna och befordrar dem i samhället. Således, med den nödvändiga hjälpen av gudomlig

nåd, kan människor som verkligen är nya och hantverkare av en ny mänsklighet komma

31. veckor För att enskilda människor med större noggrannhet skall kunna fullgöra sina samvetets förpliktelser mot sig själva och de olika grupper de tillhör, måste de omsorgsfullt uppfostras till en högre grad av kultur genom att använda de oerhörda resurser som idag står till buds för människosläktet. Framför allt måste man uppfostra ungdomar från alla sociala bakgrunder, så att det inte bara kan frambringas män och kvinnor med förfinade talanger, utan också de storsinnade personer som vår tid så desperat behöver.

Nu kan en människa knappast nå fram till den nödvändiga känslan av ansvar, om inte hennes levnadsförhållanden tillåter henne att bli medveten om sin värdighet och att höja sig till sitt öde genom att offra sig själv för Gud och för andra. Men den mänskliga friheten blir ofta förlamad när en människa möter extrem fattigdom, precis som den förtvinar när hon hänger sig åt alltför många av livets bekvämligheter och stänger in sig själv i ett slags splendid isolation. Friheten får däremot ny styrka, när en människa samtycker till samhällslivets oundvikliga krav, tar på sig de mångahanda kraven på mänskligt partnerskap och förbinder sig att tjäna den mänskliga gemenskapen.

Därför bör viljan att spela sin roll i gemensamma strävanden uppmuntras överallt. Beröm förtjänar de nationella förfaranden som gör det möjligt för så många medborgare som möjligt att delta i offentliga angelägenheter med verklig frihet. Man måste förvisso ta hänsyn till varje folks faktiska förhållanden och den beslutsamhet som krävs av den offentliga makten. Om varje medborgare skall känna sig benägen att delta i de aktiviteter som bedrivs av de olika grupper som utgör samhällskroppen, måste dessa erbjuda fördelar som drar till sig medlemmarna och gör dem benägna att tjäna andra. Vi kan med rätta anse att mänsklighetens framtid ligger i händerna på dem som är starka nog att ge kommande generationer skäl att leva och hoppas.

32. Liksom Gud inte skapade människan för ett liv i ensamhet, utan för att skapa social enhet, så har det också "behagat Gud att göra människorna heliga och frälsa dem inte bara som individer, utan band eller länk mellan dem, utan genom att göra dem till ett enda folk, ett folk som erkänner Honom i sanning och tjänar Honom i helighet." (13) Från frälsningshistoriens begynnelse har Han alltså utvalt människor inte bara som individer utan som medlemmar av en viss gemenskap. Gud uppenbarade sitt sinne för dem och kallade dessa utvalda för

"sitt folk" (2 Mos. 3:7-12), och slöt till och med ett förbund med dem på Sinai. Nej (14)

Denna kommunitära karaktär utvecklas och fullbordas i Jesu Kristi verk. Ty själva Ordet som blev kött ville ha del i människornas gemenskap. Han var närvarande vid bröllopet i Kana, besökte Sackeus hus, åt med publikaner och syndare. Han uppenbarade Faderns kärlek och människans sublima kallelse i de vanligaste sociala realiteterna och genom att använda sig av det enkla vardagslivets tal och bildspråk. Han lydde villigt sitt lands lagar och helgade de mänskliga band, särskilt familjebanden, som är källan till sociala strukturer. Han valde att leva det liv som anstod en hantverkare på sin tid och plats.

I sin förkunnelse lärde han tydligt Guds söner att behandla varandra som bröder. I sina böner vädjade han att alla hans lärjungar skulle bli "ett". Som allas återlösare offrade han sig själv för alla, ända till döden. "Större kärlek än den som ingen har, den som ger sitt liv för sina vänner" (Joh 15:13). Han befallde sina apostlar att predika evangeliets budskap för alla folk om att människosläktet skulle bli Guds familj, i vilken lagens fullhet skulle vara kärlek.

Som den förstfödde av många bröder och genom att ge av sin Ande, grundade han efter sin död och uppståndelse en ny broderlig gemenskap bestående av alla dem som tar emot honom i tro och kärlek. Detta gjorde han genom sin kropp, som är kyrkan. Där skulle alla, som medlemmar av varandra, utföra ömsesidig tjänst i enlighet med de olika gåvor som gavs till var och en.

Denna solidaritet måste ständigt ökas fram till den dag då den kommer att fulländas. Sedan, frälsta av nåd, kommer människorna att offra felfri ära åt Gud som en familj som är älskad av Gud och av Kristus, deras broder.

### KAPITEL III

#### MÄNNISKANS VERKSAMHET ÖVER HELA VÄRLDEN

**33.** Genom sitt arbete och sina medfödda gåvor har människan oavbrutet strävat efter att förbättra sitt liv. Men i dag, särskilt med hjälp av vetenskap och teknik, har han utvidgat sitt herravälde över nästan hela naturen och fortsätter att göra det. Tack vare de ökade möjligheterna till många slag av sociala kontakter mellan nationerna inser människosläktet så småningom att det utgör ett enda världssamfund och håller på att göra sig självt. Därför har människan nu företagsamt skaffat sig många fördelar, som man en gång väntade sig i synnerhet från himmelska makter.

Inför dessa oerhörda ansträngningar, som redan sysselsätter hela människosläktet, agiterar människorna för talrika frågor sinsemellan. Vad är meningen och värdet av denna febriga verksamhet? Hur ska alla dessa saker användas? Till vilket mål är individernas och samhällenas strävanden på väg? Kyrkan värnar om arvet från Guds ord och hämtar moraliska och religiösa principer ur det utan att alltid ha lösningen på särskilda problem till hands. Som sådan önskar hon att lägga den uppenbarade sanningens ljus till mänsklighetens förråd av erfarenhet, så att den väg som mänskligheten har tagit på senare tid inte blir mörk.

34. Under århundradenas lopp har människor arbetat för att förbättra omständigheterna i sina liv genom en monumental mängd individuella och kollektiva ansträngningar. För de troende är denna punkt avgjord: betraktad i sig själv är denna mänskliga verksamhet i överensstämmelse med Guds vilja. Ty människan, skapad till Guds avbild, fick befallning att underkasta sig jorden och allt vad den innehåller och att styra världen med rättvisa och helighet. (1) ett mandat att relatera sig själv och totaliteten av ting till Honom som skulle erkännas som allas Herre och Skapare. Genom att underordna sig människan skulle alltså Guds namn vara underbart på hela jorden. (2)

Uppdraget gäller också hela den dagliga verksamheten. För samtidigt som män och kvinnor förser sig själva och sina familjer med livets substans, utför de sina aktiviteter på ett sätt som är till gagn för samhället. De kan med rätta anse att de genom sitt arbete utvecklar Skaparens verk, konsulterar sina medmänniskors fördelar och genom sin personliga flit bidrar till förverkligandet av den gudomliga planen i historien. (3)

I stället för att tro att verk som skapats av människans egen talang och energi står i motsättning till Guds makt, och att den rationella varelsen existerar som ett slags rival till Skaparen, är de kristna övertygade om att människosläktets triumfer är ett tecken på Guds nåd och blomstringen av hans egen mystiska plan. Ty ju större människans makt blir, desto längre sträcker sig hennes individuella och samhälleliga ansvar. Därav är det klart, att människorna icke genom det kristna budskapet avskräckas från att bygga upp världen eller tvingas att försumma sina medmänniskors välfärd, utan att de äro något strängare förpliktade att göra just dessa saker. (4)

35. Mänsklig verksamhet får förvisso sin betydelse från sitt förhållande till människan. På samma sätt som den utgår från människan, så är den riktad mot människan. För när en människa arbetar, förändrar hon inte bara tingen och

samhället, hon utvecklar också sig själv. Han lär sig mycket, han odlar sina resurser, han går utanför sig själv och bortom sig själv. Rätt förstådd är denna typ av tillväxt av större värde än några yttre rikedomar som kan samlas. En människa är mer värdefull för vad hon är än för vad hon har. På samma sätt har allt vad människor gör för att uppnå större rättvisa, större broderskap, en mer human inställning till sociala relationer större värde än tekniska framsteg. Ty dessa framsteg kan ge stoff åt det mänskliga framåtskridandet, men av sig själva kan de aldrig åstadkomma det.

Normen för mänsklig verksamhet är därför denna: att den i överensstämmelse med den gudomliga planen och viljan harmonierar med det genuint goda hos den mänskliga rasen, och att den tillåter människor som individer och som samhällsmedlemmar att fullfölja sin fullständiga kallelse och uppfylla den.

36. Nu verkar många av våra samtida frukta att ett närmare samband mellan mänsklig aktivitet och religion kommer att motverka människornas, samhällenas eller vetenskapernas oberoende.

Om vi med autonomi i jordiska angelägenheter menar att skapade ting och samhällen själva åtnjuter sina egna lagar och värden, som gradvis måste dechiffreras, tas i bruk och regleras av människor, så är det helt riktigt att kräva denna autonomi. Detta krävs inte bara av den moderna människan, utan harmonierar också med Skaparens vilja. Ty genom själva den omständigheten, att de har skapats, är alla ting utrustade med sin egen stabilitet, sanning, godhet, rätta lagar och ordning. Människan måste respektera dessa eftersom hon isolerar dem genom de enskilda vetenskapernas eller konsternas lämpliga metoder. Därför, om metodiska undersökningar inom varje gren av lärandet utförs på ett genuint vetenskapligt sätt och i överensstämmelse med moraliska normer, kommer de aldrig i verklig konflikt med tron, för jordiska angelägenheter och trons angelägenheter härrör från samme Gud. (6) Den som bemödar sig om att med ett ödmjukt och stadigt sinne tränga in i verklighetens hemligheter, även om han är omedveten om detta, leds icke desto mindre av Guds hand, som håller alla ting i existens och ger dem deras identitet.

Följaktligen kan vi inte annat än beklaga vissa tänkevanor, som ibland också finns bland kristna, som inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till vetenskapens rättmätiga oberoende och som, av de argument och kontroverser de ger upphov till, leder många sinnen att dra den slutsatsen att tro och vetenskap är varandras motsatser. (7)

Men om uttrycket "de världsliga angelägenheternas oavhängighet" uppfattas så, att de skapade tingen inte är beroende av Gud och att människan kan använda dem utan någon hänvisning till deras Skapare, så kommer var och en som erkänner Gud att se hur falsk en sådan mening är. För utan Skaparen skulle den skapade försvinna. Men för sin del hör alla troende, oavsett religion, alltid hans uppenbarande röst i de skapade varelsernas tal. Men när Gud glöms bort, blir varelsen själv obegriplig.

37. Den Heliga Skrift lär den mänskliga familjen det som tidernas erfarenhet bekräftar: att även om mänskligt framåtskridande är en stor fördel för människan, för det med sig en stark frestelse. För när värderingarnas ordning är förvirrad och de onda blandas med de goda, tar individer och grupper hänsyn enbart till sina egna intressen och inte till andras. Sålunda händer det att världen upphör att vara en plats för sant broderskap. I vår egen tid hotar mänsklighetens förstörande kraft att förgöra själva rasen.

Ty en monumental kamp mot mörkrets makter genomsyrar hela mänsklighetens historia. Striden har förenats från världens begynnelse och kommer att fortsätta till den yttersta dagen, som Herren har intygat. (8) Fångad i denna konflikt är människan tvungen att ständigt brottas om hon ska hålla fast vid det som är gott, och hon kan inte heller uppnå sin egen integritet utan stora ansträngningar och hjälp av Guds nåd.

Det är därför Kristi kyrka, som förtröstar på Skaparens plan, erkänner att mänskligt framåtskridande kan tjäna människans sanna lycka, men hon kan inte låta bli att upprepa aposteln's varning: "Anpassa er inte efter den här världen" (Rom. 12:2). Med världen menas här den fåfängas och onskans ande, som förvandlar de mänskliga energier, som är avsedda att tjäna Gud och människor, till ett redskap för synden.

Om någon vill veta hur denna olyckliga situation kan övervinnas, kommer de kristna att säga honom att all mänsklig verksamhet, som ständigt hotas av människans stolthet och rubbade egenkärlek, måste renas och fullkomnas genom kraften i Kristi kors och uppståndelse. Ty återlöst av Kristus och skapat till en ny skapelse i den helige Ande, är människan i stånd att älska de ting som Gud själv har skapat, och hon bör göra det. Han kan ta emot dem från Gud och respektera och vörda dem som ständigt flödar ur Guds hand. Tacksam mot sin välgörare för dessa varelser, som använder och njuter av dem i avskildhet och andlig frihet, leds människan framåt till en sann besittning av dem, som om hon

inte har någonting, men ändå äger alla ting. (9) "Allt är ditt, och ni tillhör Kristus, och Kristus tillhör Gud" (1 Kor. 3:22-23).

38. Ty Guds ord, genom vilket allt är skapat, blev själv kött och bodde på människornas jord. 10) På så sätt trädde han in i världshistorien som en fullkomlig människa, tog upp historien i sig själv och sammanfattade den. (11) Han uppenbarade själv för oss att "Gud är kärlek" (1 Joh 4:8) och lärde oss samtidigt att det nya kärleksbudet var den grundläggande lagen för mänsklig fullkomlighet och därmed för världens förvandling.

Till dem som tror på den gudomliga kärleken försäkrar han därför att kärlekens väg ligger öppen för människorna och att ansträngningen att upprätta ett universellt broderskap inte är hopplös. Han varnar dem samtidigt för att denna välgörenhet inte är något som ska reserveras för viktiga frågor, utan måste eftersträvas huvudsakligen under livets vanliga omständigheter. Genom att gå igenom själva döden för alla oss syndare(12) lärde han oss genom sitt exempel att också vi måste axla det kors som världen och köttet lägger på dem som söker efter fred och rättvisa. Utsedd till Herre genom sin uppståndelse och given oinskränkt makt i himlen och på jorden,(13) verkar Kristus nu i människornas hjärtan genom sin Helige Andes energi, och väcker inte bara en längtan för den kommande tidsåldern, utan genom just detta faktum besjälar, renar och stärker han också den ädla längtan genom vilken den mänskliga familjen gör sitt liv mer mänskligt och strävar efter att göra hela jorden undergiven detta mål.

Andens gåvor är många: medan han kallar somliga att tydligt vittna om längtan efter ett himmelskt hem och att hålla denna önskan grön bland den mänskliga familjen, kallar han andra att hänge sig åt jordisk tjänst för människorna och att göra den celestiaala världens material klart genom denna deras verksamhet. Ändå befriar han dem alla så att de genom att lägga kärleken till sig själva åt sidan och ställa alla jordiska resurser i det mänskliga livets tjänst kan ägna sig åt den framtid då mänskligheten själv kommer att bli ett offer som accepteras av Gud. (14)

Herren lämnade efter sig ett löfte om detta hopp och denna styrka för livets resa i trons sakrament, där naturens element som människan på ett underbart sätt har förädlat förvandlas till hans kropp och blod, vilket ger en måltid av broderlig solidaritet och en försmak av den himmelska festmåltiden.

39. Vi vet inte tiden för jordens och mänsklighetens fullbordan,(15) inte heller vet vi hur allting kommer att förvandlas. Som deformation av synd kommer denna världens gestalt att förgås; (16) Men vi har fått lära oss att Gud förbereder en ny boning och en ny jord där rättvisa kommer att råda,(17) och vars salighet kommer att besvara och överträffa all den längtan efter frid som spirar upp i människors hjärtan. (18) Då, när döden har övervunnits, kommer Guds söner att uppstå i Kristus, och det som såddes i svaghet och förgänglighet kommer att förlänas oförgänglighet. (19) Genom att uthärda med kärleken och dess frukter(20) kommer hela den skapelse(21) som Gud har skapat för människans skull att befrias från fåfängans bojar.

Samtidigt som man varnar oss för att det inte gagnar en människa om hon vinner hela världen men förlorar sig själv,(22) får förväntan om en ny jord inte försvaga utan snarare stimulera vår omsorg om att odla denna jord. För här växer kroppen av en ny mänsklig familj, en kropp som redan nu kan ge ett slags föraning om den nya tidsåldern.

Ehuru alltså det jordiska framåtskridandet nog måste skiljas från Kristi rikes tillväxt, i den mån det förra kan bidra till en bättre ordning i det mänskliga samhället, är det av livsviktig betydelse för Guds rike. (23)

Ty när vi har lytt Herren och i hans Ande på jorden närt värdena mänsklig värdighet, broderskap och frihet, ja, alla de goda frukterna av vår natur och verksamhet, kommer vi att finna dem igen, men befriade från fläckar, glänsande och förvandlade, när Kristus överlämnar till Fadern: "ett evigt och universellt rike, ett rike av sanning och liv, av helighet och nåd, av rättvisa, kärlek och frid." (24) På denna jord är detta rike redan närvarande i ett mysterium. När Herren kommer tillbaka kommer den att slå ut i full blom.

#### KAPITEL IV KYRKANS ROLL I DEN MODERNA VÄRLDEN

40. Allt vad vi har sagt om den mänskliga personens värdighet, om den mänskliga gemenskapen och den djupa meningen med mänsklig verksamhet, lägger grunden för förhållandet mellan kyrkan och världen och lägger grunden för dialogen mellan dem. 1) Om vi i detta kapitel förutsätter allt vad som redan sagts av detta koncilium om kyrkans mysterium, måste vi nu betrakta denna samma kyrka i den mån hon existerar i världen och lever och handlar med den.

Kyrkan har utgått från den evige Faderns kärlek,(2) grundad i tiden av Kristus Återlösaren och gjord till ett i den Helige Ande,(3) och har ett frälsande och ett eskatologiskt syfte som endast kan uppnås fullt ut i den framtida världen. Men

hon är redan närvarande i denna värld och består av människor, det vill säga av medlemmar av den jordiska staden, som har en kallelse att bilda Guds barns familj under människosläktets nuvarande historia och att fortsätta att föröka den tills Herren återvänder. Förenad å de himmelska värdenas vägnar och berikad av dem, har denna familj "konstituerats och strukturerats som ett samhälle i denna värld"(4) av Kristus och är utrustad "med lämpliga medel för en synlig och social förening". 5) På så sätt går kyrkan, på samma gång "en synlig sammanslutning och en andlig gemenskap", (6) framåt tillsammans med mänskligheten och upplever samma jordiska lott som världen gör. Hon tjänar som en surdeg och som ett slags själ för det mänskliga samhället (7) som den ska förnyas i Kristus och förvandlas till Guds familj.

Att den jordiska och den himmelska staden genomtränger varandra är ett faktum som endast tron kan förstå. Det förblir ett mysterium i den mänskliga historien, och synden kommer att hålla i stor oordning tills Guds söners glans är helt uppenbarad. Genom att fullfölja det frälsande syfte som är utmärkande för henne, förmedlar kyrkan inte bara gudomligt liv till människorna, utan kastar på något sätt det reflekterade ljuset från detta liv över hela jorden, framför allt genom sin helande och upplyftande inverkan på människans värdighet, genom det sätt på vilket den stärker det mänskliga samhällets sömmar och ger människornas dagliga verksamhet en djupare mening och betydelse. På så sätt tror kyrkan att hon genom sina personliga angelägenheter och hela sitt samhälle kan bidra stort till att göra den mänskliga familjen och dess historia mer mänsklig.

Dessutom sätter den katolska kyrkan gärna stort värde på det som andra kristna kyrkor och kyrkliga samfund har gjort eller gör i samarbete för att uppnå samma mål. Samtidigt är hon övertygad om att hon kan få riklig och mångsidig hjälp av världen när det gäller att bereda marken för evangeliet. Denna hjälp får hon av individers talanger och flit och av det mänskliga samhället som helhet. Konciliet framlägger nu vissa allmänna principer för det tillbörliga främjandet av detta ömsesidiga utbyte och bistånd i angelägenheter som på något sätt är gemensamma för världen och kyrkan.

**41.** veckor Den moderna människan är på väg mot en mer genomgripande utveckling av sin egen personlighet och mot en växande upptäckt och hävdelse av sina egna rättigheter. Eftersom den har anförtrotts kyrkan att uppenbara Guds mysterium, som är människans yttersta mål, öppnar hon samtidigt för människan meningen med hennes egen existens, det vill säga den innersta

sanningen om henne själv. Kyrkan vet sannerligen att endast Gud, som hon tjänar, möter den djupaste längtan i det mänskliga hjärtat, som aldrig blir helt tillfredsställt av vad denna värld har att erbjuda.

Hon vet också att människan ständigt påverkas av Guds ande och därför aldrig kan vara helt likgiltig för religionens problem. Gångna tiders erfarenheter bevisar detta, liksom många tecken i vår egen tid. För människan kommer alltid att längta efter att få veta, åtminstone på ett dunkelt sätt, vad som är meningen med hennes liv, med hennes verksamhet, med hennes död. Kyrkans blotta närvaro påminner honom om dessa problem. Men endast Gud, som skapade människan till sin avbild och återlöste henne från synden, ger det mest adekvata svaret på frågorna, och detta gör han genom vad han har uppenbarat i Kristus, sin Son, som blev människa. Den som följer Kristus, den fullkomliga människan, blir själv mer av en människa. Ty genom sin inkarnation antog och helgade Faderns Ord genom sitt kors och sin uppståndelse hela människan, kropp och själ, och genom denna totalitet hela den natur som Gud hade skapat för människans bruk.

Tack vare denna tro kan kyrkan förankra den mänskliga naturens värdighet mot alla åsiktsströmningar, till exempel de som undervärderar den mänskliga kroppen eller avgudar den. Genom ingen mänsklig lag kan människans personliga värdighet och frihet skyddas på ett så lämpligt sätt som genom Kristi evangelium, som har anförtratts kyrkan. Ty detta evangelium förkunnar och förkunnar Guds söners frihet och förkastar allt det slaveri som slutligen följer av synden. (8) (jfr Rom. 8:14-17); Den hyser en helig vördnad för samvetets värdighet och dess frihet att välja, den ger ständigt rådet att alla mänskliga talanger används i Guds och människornas tjänst, och slutligen anbefaller den alla till allas kärlek (jfr Matt 22:39). (9)

Detta stämmer överens med den kristna religionsordningens grundlag. Ty ehuru samme Gud är Frälsare och Skapare, Herre över den mänskliga historien såväl som över frälsningshistorien, så är i själva den gudomliga ordningen inte den skapade och särskilt människans rättmätiga autonomi undandragen, utan snarare återupprättad i sin egen värdighet och stärkt i den.

I kraft av det evangelium som anförtratts henne förkunnar kyrkan därför de mänskliga rättigheterna. Hon erkänner och högaktar de dynamiska rörelser som finns i vår tid, genom vilka dessa rättigheter främjas överallt. Ändå måste dessa rörelser genomträngas av evangeliets ande och skyddas mot varje form av falsk autonomi. Ty vi frestas att tro, att våra personliga rättigheter äro fullt

garanterade endast när vi äro befriade från varje krav i den gudomliga lagen. Men i denna väg ligger inte upprätthållandet av den mänskliga personens värdighet, utan dess utplåning.

42. Föreningen av den mänskliga familjen är i hög grad befast och fullbordad genom enheten, grundad på Kristus,(10) av Guds söners familj.

Kristus gav förvisso inte sin kyrka någon egentlig uppgift i den politiska, ekonomiska eller sociala ordningen. Det syfte som han ställde fram för henne är religiöst. Men ur denna religiösa mission kommer en funktion, ett ljus och en energi som kan tjäna till att strukturera och befästa den mänskliga gemenskapen i enlighet med den gudomliga lagen. Faktum är att när omständigheterna i tid och rum skapar ett behov, kan och bör hon faktiskt initiera aktiviteter för alla människor, särskilt de som är avsedda för de behövande, såsom barmhärtighetsgärningar och liknande företag.

Kyrkan erkänner att det finns värdiga element i dagens sociala rörelser, särskilt en utveckling mot enhet, en process av sund socialisering och av samhörighet i medborgerliga och ekonomiska sfärer. Främjandet av enhet hör till kyrkans innersta väsen, för hon är "tack vare sitt förhållande till Kristus ett sakramentalt tecken och ett redskap för intim förening med Gud och för hela människosläktets enhet". På så sätt visar hon världen att en äkta förening, social och extern, är resultatet av en förening av sinnen och hjärtan, nämligen av den tro och kärlek genom vilken hennes egen enhet är obrytbart rotad i den Helige Ande. Ty den kraft, som kyrkan kan ingjuta i det moderna människosamhället, består i den tro och kärlek, som omsätts i livsviktig praktik, inte i något yttre herravälde, som utövas med blott mänskliga medel.

Dessutom, eftersom kyrkan i kraft av sitt uppdrag och sin natur inte är bunden till någon särskild form av mänsklig kultur, inte heller till något politiskt, ekonomiskt eller socialt system, kan kyrkan genom sin universalitet vara ett mycket nära band mellan olika mänskliga gemenskaper och nationer, förutsatt att dessa litar på henne och verkligen erkänner hennes rätt till sann frihet i fullgörandet av sitt uppdrag. Därför förmanar kyrkan sina egna söner, men också mänskligheten som helhet, att övervinna alla stridigheter mellan nationer och raser i denna Guds barns familjeanda och på samma sätt ge inre styrka åt mänskliga förbindelser som är rättvisa.

Med stor respekt betraktar därför detta råd alla de sanna, goda och rättvisa element som finns inneboende i den mycket stora mångfald av institutioner

som mänskligheten har upprättat för sig själv och ständigt fortsätter att etablera. Konciliet bekräftar dessutom att kyrkan är villig att bistå och främja alla dessa institutioner i den utsträckning som en sådan tjänst är beroende av henne och kan förknippas med hennes mission. Hon hyser ingen häftigare önskan än att hon i sin strävan efter allas välfärd skall kunna utveckla sig fritt under vilken regering som helst, som erkänner individens och familjens grundläggande rättigheter, det allmänna bästas krav och det fria utövandet av hennes egen mission.

43. Detta koncilium uppmanar de kristna, som medborgare i två städer, att sträva efter att fullgöra sina jordiska plikter samvetsgrant och som svar på evangeliets ande. De misstar sig när de vet att vi här inte har någon bestående stad utan söker en som skall komma,(13) och tror att de därför kan smita från sina jordiska plikter. Ty de glömmer att de genom tron själv är mer förpliktade än någonsin att leva upp till dessa plikter, var och en i enlighet med sin rätta kallelse. (14) Inte heller är de tvärtom mindre vidsynta som tror att religionen endast består i gudstjänsthandlingar och i uppfyllandet av vissa moraliska förpliktelser, och som inbillar sig att de kan kasta sig in i jordiska angelägenheter på ett sådant sätt att det antyder att dessa är helt skilda från det religiösa livet. Denna klyfta mellan den tro som många bekänner sig till och deras dagliga liv förtjänar att räknas till de allvarligaste villfarelserna i vår tid. För länge sedan kämpade Gamla testamentets profeter häftigt mot denna skandal(15) och ännu mer hotade Jesus Kristus själv i Nya testamentet den med allvarliga straff. (16) Det får därför inte finnas någon falsk motsättning mellan yrkesmässig och social verksamhet å ena sidan och religiöst liv å den andra. Den kristne som försummar sina timliga plikter, försummar sina plikter mot sin nästa och till och med mot Gud och sätter sin eviga frälsning på spel. De kristna bör i stället glädja sig åt att de, i likhet med Kristus, som arbetade som hantverkare, är fria att utöva alla sina jordiska aktiviteter och sina humana, husliga, yrkesmässiga, sociala och tekniska verksamheter på rätt sätt genom att samla dem i en vital syntes med religiösa värden, under vars högsta ledning allting är harmoniserat till Guds ära.

Sekulära plikter och aktiviteter tillhör egentligen, om än inte uteslutande, lekmän. Genom att agera som medborgare i världen, antingen individuellt eller socialt, kommer de därför att följa de lagar som är lämpliga för varje disciplin och arbeta för att utrusta sig med en genuin expertis inom sina olika områden. De arbetar gärna med män som söker samma mål. Med erkännande av trons krav och utrustade med dess kraft kommer de utan tvekan att tänka ut nya

företag, där de är lämpliga, och sätta dem i verket. Lekmän bör också veta att det i allmänhet är deras välformade kristna samvetes uppgift att se till att den gudomliga lagen är inskriven i den jordiska stadens liv. Från prästerna kan de söka andligt ljus och andlig näring. Lekmannen får inte inbilla sig att hans präster alltid är sådana experter, att de på varje problem som uppstår, hur komplicerat det än må vara, lätt kan ge honom en konkret lösning, eller ens att detta är deras uppgift. Låt i stället, upplyst av kristen visdom och med stor uppmärksamhet åt kyrkans läroauktoritet,<sup>(17)</sup> ta på sig sin egen distinkta roll.

Ofta nog kommer den kristna synen på saker och ting själv att föreslå någon specifik lösning under vissa omständigheter. Ändå händer det ganska ofta, och med rätta, att några av de troende med samma uppriktighet kommer att vara oense med andra i en viss fråga. Men även mot vad deras förespråkare har för avsikt kan lösningar som föreslås på den ena eller andra sidan lätt förväxlas av många människor med evangeliets budskap. Därför är det nödvändigt för människor att komma ihåg att ingen i de ovan nämnda situationerna får tillägna sig kyrkans auktoritet för sin åsikt. De bör alltid försöka upplysa varandra genom ärliga diskussioner, bevara den ömsesidiga kärleken och framför allt bry sig om det gemensamma bästa.

Eftersom lekmännen har en aktiv roll att spela i hela kyrkans liv, är de inte bara skyldiga att tränga in i världen med en kristen anda, utan de är också kallade att vara vittnen om Kristus i allt mitt i det mänskliga samhället.

Biskoparna, som har fått i uppdrag att leda Guds kyrka, bör tillsammans med sina präster predika Kristi budskap på ett sådant sätt att alla de troendes jordiska verksamhet kommer att bada i evangeliets ljus. Alla herdar bör också komma ihåg att de genom sitt dagliga uppförande och sin omsorg uppenbarar kyrkans ansikte för världen, och människor kommer att bedöma kraften och sanningen i det kristna budskapet genom detta. Genom sitt liv och sitt tal, i förening med ordensfolket och de troende, kan de visa att kyrkan redan nu, genom sin närvaro allena och genom alla de gåvor som hon innehåller, är en oförbrukad källa till de dygder som den moderna världen behöver mest.

Genom oavbrutet studium bör de göra sig i stånd att göra sin del i upprättandet av en dialog med världen och med människor av alla schatteringar av olika åsikter. Låt dem framför allt ta till sig de ord som detta koncilium har talat: "Eftersom mänskligheten idag alltmer rör sig mot civil, ekonomisk och social enhet, är det mer än någonsin nödvändigt att prästerna, med gemensam omsorg och energi, och under ledning av biskoparna och den högste påven,

utplånar varje orsak till splittring, så att hela människosläktet kan ledas till Guds familjs enhet." (19)

Även om kyrkan genom den Helige Andes kraft kommer att förbli sin Herres trogna maka och aldrig kommer att upphöra att vara frälsningens tecken på jorden, är hon ändå mycket väl medveten om att bland hennes medlemmar, (20) både präster och lekmän, har några varit otrogna mot Guds Ande under många århundradens lopp. Inte heller i vår tid undgår det kyrkan hur stort avståndet är mellan det budskap hon erbjuder och de mänskliga bristerna hos dem som evangeliet är anförtrott åt. Oavsett vad historien dömer över dessa brister, bör vi vara medvetna om dem och energiskt bekämpa dem, så att de inte skadar evangeliets spridning. Kyrkan inser också att när hon utarbetar sitt förhållande till världen har hon alltid ett stort behov av den mognad som kommer med århundradenas erfarenhet. Ledd av den Helige Ande uppmanar Moder Kyrkan oavbrutet sina söner "att rena sig och förnya sig så att Kristi tecken kan lysa klarare över kyrkans ansikte". (21)

44. På samma sätt som det ligger i världens intresse att erkänna kyrkan som en historisk realitet och att erkänna hennes goda inflytande, så vet kyrkan själv hur rikligt hon har dragit nytta av mänsklighetens historia och utveckling.

Gångna tiders erfarenheter, vetenskapernas framsteg och de skatter som är gömda i den mänskliga kulturens olika former, genom vilka människans egen natur klarare uppenbaras och nya vägar till sanningen öppnas, allt detta gagnar även kyrkan. Ty från början av sin historia har hon lärt sig att uttrycka Kristi budskap med hjälp av olika filosofers idéer och terminologi och har försökt att klargöra det även med sin visdom. Hennes syfte har varit att anpassa evangeliet till allas fattning såväl som till de lärdas behov, i den mån det har varit lämpligt. I själva verket bör denna tillmötesgående förkunnelse av det uppenbarade ordet förbli lagen för all evangelisation. För på så sätt utvecklas förmågan att uttrycka Kristi budskap på dess eget sätt i varje nation, och samtidigt främjas ett levande utbyte mellan kyrkan och de olika kulturerna av människor. (22) För att främja ett sådant utbyte, särskilt i våra dagar, behöver kyrkan särskild hjälp från dem som lever i världen, är bevandrade i olika institutioner och specialiteter och förstår deras innersta betydelse i både troendes och icke-troendes ögon. Med den Helige Andes hjälp är det hela Guds folks uppgift, särskilt präster och teologer, att höra, urskilja och tolka vår tids många röster och att döma dem i ljuset av det gudomliga ordet, så att den uppenbarade

sanningen alltid kan tränga djupare in, bättre förstås och framställas till större nytta.

Eftersom kyrkan har en synlig och social struktur som ett tecken på sin enhet i Kristus, kan och bör hon berikas genom utvecklingen av det mänskliga sociala livet, inte för att det finns någon brist i den konstitution som Kristus har gett henne, utan för att hon kan förstå den mer genomträngande, uttrycka den bättre och anpassa den bättre till vår tid. Dessutom förstår hon tacksamt att hon i sitt samhällsliv inte mindre än i sina enskilda söner får en mängd hjälp från män av alla samhällsklasser och tillstånd, för var och en som främjar den mänskliga gemenskapen på familjenivå, kulturellt, i dess ekonomiska, sociala och politiska dimensioner, både nationellt och internationellt, en sådan, enligt Guds plan, bidrar också i hög grad till kyrkan, till den grad att hon är beroende av sådant som ligger utanför henne själv. Kyrkan erkänner ja, att hon har haft stor nytta av och fortfarande drar nytta av antagonismen hos dem som motsätter sig eller förföljer henne. (23)

45. Samtidigt som kyrkan hjälper världen och får många fördelar av den, har den en enda avsikt: att Guds rike ska komma och att hela människosläktets frälsning ska ske. Ty varje nytta, som Guds folk under sin jordiska pilgrimsfärd kan erbjuda den mänskliga familjen, härrör från det faktum att kyrkan är "frälsningens universella sakrament", (24) samtidigt som den uppenbarar och utövar Guds kärleks mysterium.

Ty Guds ord, genom vilket allting är skapat, blev själv kött för att han som fullkomlig människa skulle kunna frälsa alla människor och sammanfatta allt i sig själv. Herren är målet för den mänskliga historien, medelpunkten för historiens och civilisationens längtan, människosläktets centrum, varje hjärtas glädje och svaret på all dess längtan. (25) Det är Han som Fadern har uppväckt från de döda, upphöjt och satt på Sin högra sida och satt honom till domare över levande och döda. Upplivade och förenade i hans Ande färdas vi mot fullbordan av den mänskliga historien, en historia som helt och hållet överensstämmer med Guds kärleks råd: "För att återupprätta allt i Kristus, både i himlarna och på jorden" (Ef. 11:10).

Herren själv talar: "Se, jag kommer snart! Och jag får min lön hos mig, för att vedergälla var och en efter hans gärningar. Jag är Alfa och Omega, den förste och den siste, begynnelsen och slutet (Upp 22:12-13).

---

## DEL II

### NÅGRA PROBLEM SOM ÄR SÄRSKILT BRÅDSKANDE

46. Detta koncilium har fastslagit den mänskliga personens värdighet och det arbete som människor har varit förutbestämda att utföra över hela världen, både som individer och som samhällsmedlemmar. Det finns ett antal särskilt angelägna behov som kännetecknar den nuvarande tidsåldern, behov som går till mänsklighetens rötter. Till att betrakta dessa i ljuset av evangeliet och den mänskliga erfarenheten skulle rådet nu rikta allas uppmärksamhet.

Av de många ämnen som väcker universell oro i dag kan det vara till hjälp att koncentrera sig på dessa: äktenskapet och familjen, mänskligt framåtskridande, livet i dess ekonomiska, sociala och politiska dimensioner, banden mellan nationernas familjer och freden. På var och en av dessa kan de strålande ideal som Kristus förkunnar lysa. Må de kristna ledas av dessa ideal och hela mänskligheten upplysas när de söker efter svar på frågor som är så komplicerade.

## KAPITEL I

### ATT FOSTRA ÄKTENSKAPETS OCH FAMILJENS ÄDELHET

47. Den enskilda människans och det mänskliga och kristna samhällets välfärd är intimt förbunden med det sunda tillstånd i denna gemenskap som äktenskapet och familjen skapar. Därför gläder sig kristna och alla människor som högaktar detta samfund uppriktigt över de olika sätt på vilka människor i våra dagar finner hjälp i att fostra denna kärleksgemenskap och fullkomna dess liv, och genom vilka föräldrar får hjälp i sin upphöjda kallelse. De som gläds åt sådana hjälpmedel söker efter ytterligare fördelar av dem och arbetar för att åstadkomma dem.

Ändå återspeglas inte denna institutions förträfflighet överallt med samma briljans, eftersom polygami, skilsmässoplågan, så kallad fri kärlek och andra vanställdheter har en fördunklande effekt. Dessutom vanhelgas den äktenskapliga kärleken alltför ofta av överdriven egenkärlek, dyrkan av njutningar och otillåtna sedvänjor som riktar sig mot människosläktet. Dessutom orsakas allvarliga störningar i familjerna av moderna ekonomiska förhållanden, av både sociala och psykologiska influenser och av det borgerliga samhällets krav. Slutligen skapar problem till följd av befolkningstillväxten oro i vissa delar av världen.

Alla dessa situationer har skapat samvetsångest. Men kraften och styrkan i äktenskapet och familjen som institution kan också ses i det faktum att de djupgående förändringarna i det moderna samhället gång på gång, trots de svårigheter som uppstår, på ett eller annat sätt avslöjar denna institutions sanna karaktär.

Genom att framställa vissa nyckelpunkter i kyrkans lära i ett klarare ljus, vill denna heliga synod därför erbjuda vägledning och stöd till de kristna och andra män som försöker bevara heligheten och främja den naturliga värdigheten i det gifta tillståndet och dess överlägsna värde.

48. Det intima partnerskapet av äktenskapligt liv och kärlek har etablerats av Skaparen och begränsats av Hans lagar, och har sina rötter i det äktenskapliga förbundet om oåterkalleligt personligt samtycke. Genom den mänskliga handling, varigenom makarna ömsesidigt skänker och accepterar varandra, uppstår alltså ett förhållande, som enligt gudomlig vilja och även i samhällets ögon är varaktigt. För makarnas och deras efterkommandes bästa, såväl som för samhällets, är existensen av det heliga bandet inte längre beroende av enbart mänskliga beslut. För Gud själv är äktenskapets upphovsman, utrustad som den är med olika fördelar och syften. (1) Allt detta har en mycket avgörande betydelse för människosläktets fortbestånd, för den personliga utvecklingen och den eviga bestämmelsen för de enskilda medlemmarna i en familj, och för värdigheten, stabiliteten, freden och välståndet för själva familjen och för det mänskliga samhället som helhet. Det ligger i sakens natur att äktenskapet som institution och den äktenskapliga kärleken är förordnade för barnens fortplantning och uppfostran och finner i dem sin yttersta krona. En man och en kvinna, som genom sin överenskommelse om äktenskaplig kärlek "inte längre är två utan ett kött" (Matt 19:ff), ger varandra ömsesidig hjälp och tjänst genom en intim förening av sina personer och av sina handlingar. Genom denna förening upplever de meningen med sin enhet och uppnår den med växande perfektion dag för dag. Som en ömsesidig gåva av två personer påtvingar denna intima förening och barnens bästa total trohet hos makarna och argumenterar för en obrytbar enhet mellan dem. Nej (2)

Herren Kristus välsignade rikligt denna mångfacetterade kärlek, som väller upp ur den gudomliga kärlekens källa och är strukturerad som den är efter modell av hans förening med sin kyrka. Ty liksom Gud i forna tider gjorde sig själv närvarande(3) för sitt folk genom ett förbund av kärlek och trohet, så kommer nu människornas Frälsare och kyrkans brudgum(4) in i de gifta kristnas liv

genom äktenskapets sakrament. Han förblir hos dem därefter så att precis som han älskade kyrkan och utgav sig själv för hennes skull,(6) kan makarna älska varandra med evig trohet genom ömsesidig självutgivelse.

Den äkta äktenskapliga kärleken är uppfångad i den gudomliga kärleken och styrs och berikas av Kristi återlösande kraft och kyrkans frälsande verksamhet, så att denna kärlek kan leda makarna till Gud med mäktig verkan och må hjälpa och stärka dem i det upphöjda ämbetet att vara en far eller en mor. (6) Av denna anledning har kristna makar ett särskilt sakrament, genom vilket de befästs och tar emot ett slags helgelse i sin stats plikter och värdighet. (7) I kraft av detta sakrament, när makarna fullgör sina äktenskapliga och familjemässiga skyldigheter, genomsyras de av Kristi ande, som genomsyrar hela deras liv med tro, hopp och kärlek. Sålunda främjar de i allt högre grad fulländningen av sina egna personligheter, såväl som deras ömsesidiga helgelse, och bidrar sålunda gemensamt till Guds ära.

Som ett resultat, med sina föräldrar som visar vägen genom exempel och familjebön, kommer barn och faktiskt alla som samlas runt familjens härd att finna en lättare väg till mänsklig mognad, frälsning och helighet. Välsignade med faderskapets och moderskapets värdighet och ämbete kommer föräldrarna energiskt att fullgöra en plikt som i första hand åligger dem, nämligen uppfostran och i synnerhet religiös uppfostran.

Som levande familjemedlemmar bidrar barnen på sitt eget sätt till att göra sina föräldrar heliga. För de kommer att besvara sina föräldrars vänlighet med känslor av tacksamhet, med kärlek och tillit. De kommer att stå vid deras sida som barn bör göra när svårigheterna drabbar deras föräldrar och ålderdomen för med sig sin ensamhet. Att bli änka, som modigt accepteras som en fortsättning på äktenskapets kallelse, bör uppskattas av alla. (8) Familjer kommer också att generöst dela med sig av sina andliga rikedomar till andra familjer. På så sätt kommer den kristna familjen, som uppstår ur äktenskapet som en återspeglning av det kärleksfulla förbundet som förenar Kristus med kyrkan,(9) och som en delaktighet i detta förbund, att uppenbara för alla människor Kristi levande närvaro i världen och kyrkans sanna natur. Detta kommer familjen att göra genom makarnas ömsesidiga kärlek, genom deras generösa fruktsamhet, deras solidaritet och trofasthet, och genom det kärleksfulla sätt på vilket alla familjemedlemmar hjälper varandra.

49. Guds bibliska ord uppmanar flera gånger de trolovade och de gifta att ge näring och utveckla sitt äktenskap genom ren äktenskaplig kärlek och odelad

tillgivenhet. 10) Många män i vår egen tid sätter också stort värde på den sanna kärleken mellan man och hustru, eftersom den kommer till uttryck på många olika sätt beroende på värdiga sedvänjor hos olika folk och tider.

Denna kärlek är i högsta grad mänsklig, eftersom den riktas från en person till en annan genom en viljans tillgivenhet. Det handlar om hela människans bästa och kan därför berika kroppens och sinnets uttryck med en unik värdighet och förädla dessa uttryck som speciella ingredienser och tecken på den vänskap som är utmärkande för äktenskapet. Denna kärlek har Gud bedömt vara värd särskilda gåvor, helande, fullkomnande och upphöjande gåvor av nåd och kärlek. En sådan kärlek, som sammansmälter det mänskliga med det gudomliga, leder makarna till en fri och ömsesidig gåva av sig själva, en gåva som ger sig själv genom mild tillgivenhet och handling, en sådan kärlek genomsyrar hela deras liv:(11) ja, genom sin flitiga generositet växer den bättre och blir större. Därför överträffar den vida den rena erotiska böjelsen, som, själviskt fullföljd, snart nog bleknar bort på ett eländigt sätt.

Denna kärlek uttrycks och fulländas på ett unikt sätt genom det lämpliga företag som äktenskapet utgör. De handlingar inom äktenskapet genom vilka paret förenas intimt och kyskt är ädla och värdiga. Uttryckta på ett sätt som är sant mänskligt, främjar dessa handlingar den ömsesidiga självutgivelse genom vilken makarna berikar varandra med en glädjefylld och redo vilja. Besegrad av ömsesidig trofasthet och helgad framför allt genom Kristi sakrament, förblir denna kärlek orubbligt sann till kropp och sinne, i ljusa dagar eller mörker. Den kommer aldrig att vanhelgas genom äktenskapsbrott eller skilsmässa.

Äktenskapsens enhet, som är fast grundad av Herren, kommer att stråla ut ur hustruns och mannens lika personliga värdighet, en värdighet som erkänns av ömsesidig och total kärlek. Det ständiga uppfyllandet av de plikter som hör till denna kristna kallelse kräver en anmärkningsvärd dygd. Av denna anledning, stärkta av nåd till livets helighet, kommer paret omsorgsfullt att odla och be om kärlekens stabilitet, stora hjärtan och en anda av uppoffring.

Den äkta äktenskapliga kärleken kommer att värderas högre och den allmänna opinionen kommer att skapas om den, om kristna par på ett enastående sätt vittnar om trofasthet och harmoni i sin kärlek och om sin omsorg om att uppfostra sina barn, om de gör sin del för att få till stånd den nödvändiga kulturella, psykologiska och sociala förnyelsen till förmån för äktenskapet och familjen. I synnerhet i hjärtat av sin egen familj bör unga människor på ett lämpligt och lägligt sätt undervisas i den äktenskapliga kärlekens värdighet,

plikt och arbete. Tränade på detta sätt i att odla kyskhet, kommer de vid lämplig ålder att kunna ingå ett eget äktenskap efter ett hedersamt uppvaktande.

50. Äktenskapet och den äktenskapliga kärleken är till sin natur bestämda att avla och uppfostra barn. Barn är i själva verket äktenskapets högsta gåva och bidrar mycket väsentligt till sina föräldrars välfärd. Guden själv som sade: "Det är inte gott för människan att vara ensam" (1 Mos 2:18) och "som från begynnelsen gjorde människan till man och kvinna" (Matt 19:4), som ville dela en särskild delaktighet med människan i sitt eget skapande verk, salig man och kvinna, och sade: "Föröka er och föröka er" (1 Mos 1:28). Även om äktenskapets övriga syften inte blir mindre betydelsefulla, har alltså den sanna utövningen av äktenskaplig kärlek och hela meningen med det familjeliv som följer därav detta syfte: att paret med ståndaktiga hjärtan är redo att samarbeta med Skaparens och Frälsarens kärlek. Som genom dem kommer att utvidga och berika sin egen familj dag för dag.

Föräldrarna bör betrakta det som sin egentliga uppgift att förmedla mänskligt liv och utbilda dem till vilka det har överförts. De bör inse att de därmed är medarbetare med Guds, Skaparens, kärlek och att de så att säga är uttolkare av denna kärlek. På så sätt kommer de att fullgöra sin uppgift med mänskligt och kristligt ansvar, och med foglig vörndnad för Gud kommer de att fatta beslut genom gemensamma råd och ansträngningar. Låt dem eftertänksamt ta hänsyn till både sin egen välfärd och sina barns, de som redan är födda och de som framtiden kan föra med sig. För denna räkenskap behöver de ta hänsyn till både de materiella och de andliga förhållandena i tiden såväl som deras tillstånd i livet. Slutligen bör de samråda med familjegruppens, det världsliga samhällets och kyrkans egna intressen. Föräldrarna själva och ingen annan bör i slutändan fälla denna dom i Guds ögon. Men i sitt sätt att handla bör makarna vara medvetna om att de inte kan handla godtyckligt, utan alltid måste styras enligt ett samvete som plikttroget rättar sig efter den gudomliga lagen själv, och de bör vara undergivna kyrkans läroämbete, som autentiskt tolkar den lagen i evangeliets ljus. Denna gudomliga lag uppenbarar och skyddar den äktenskapliga kärlekens fullständiga innebörd och driver den mot en sant mänsklig uppfyllelse. Genom att förtrösta på den gudomliga försynen och förädla offerandan,(12) förhärliga gifta kristna Skaparen och strävar efter uppfyllelse i Kristus, när de med en generös mänsklig och kristen ansvarskänsla befriar sig från plikten att fortplanta sig. Bland de par, som på detta sätt fullgör sin gudagivna uppgift, förtjänar de ett särskilt omnämmande, som med ett

tappert hjärta och med vis och gemensamt övervägande åtar sig att på ett lämpligt sätt uppfostra även en relativt stor familj. (13)

Äktenskapet instiftas förvisso inte enbart för fortplantningens skull; Snarare är det så att dess själva natur som en obrytbar pakt mellan personer, och barnens välfärd, båda kräver att makarnas ömsesidiga kärlek förkroppsligas på ett rätt ordnat sätt, att den växer och mognar. Därför består äktenskapet som en helhetsform och gemenskap i livet och bevarar sitt värde och sin oupplöslighet, även när det trots parets ofta intensiva önskan saknas avkomma.

51. Detta råd inser att vissa moderna förhållanden ofta hindrar par från att ordna sina äktenskapliga liv på ett harmoniskt sätt, och att de befinner sig i omständigheter där deras familjers storlek, åtminstone tillfälligt, inte bör ökas. Som ett resultat av detta är det svårt att troget utöva kärlek och den fullständiga intimiteten i deras liv. Men där det äktenskapliga livets förtrolighet bryts, kan dess trofasthet ibland äventyras och dess fruktbarhet förstöras, ty då är både barnens uppfostran och modet att ta emot nya barn i fara.

På dessa problem finns det de som dristar sig till att erbjuda ohederliga lösningar; De ryggar inte ens tillbaka för att ta liv. Men kyrkan påminner om att det inte kan finnas en verklig motsägelse mellan de gudomliga lagar som gäller livets överförande och de som gäller den äkta äktenskapliga kärleken.

Ty Gud, livets Herre, har förlänat människorna den oerhörda uppgiften att skydda livet på ett sätt som är värdigt människan. Därför måste livet från det ögonblick det blir till, vaktas med största omsorg, medan abort och barnamord är obeskrivliga brott. Människans sexuella karakteristika och människans fortplantningsförmåga är på ett underbart sätt större än de lägre livsformernas anlag. Därför måste själva de handlingar, som är lämpliga för den äktenskapliga kärleken och som utövas i överensstämmelse med äkta mänsklig värdighet, hedras med stor vördnad. När det därför är fråga om att harmonisera den äktenskapliga kärleken med ett ansvarsfullt överförande av livet, beror de moraliska aspekterna av varje förfarande inte enbart på uppriktiga avsikter eller på en värdering av motiven, utan måste bestämmas efter objektiva normer. Dessa, baserade på den mänskliga personens natur och hans handlingar, bevarar den fulla känslan av ömsesidig självutgivelse och mänsklig fortplantning inom ramen för sann kärlek. Ett sådant mål kan inte uppnås om inte den äktenskapliga kyskhetens dygd uppriktigt utövas. Genom att förlita sig på dessa principer får kyrkans söner inte använda sig av metoder för

födelsekontroll som kyrkans läroauktoritet finner klandervärda i dess utvecklande av den gudomliga lagen. (14)

Alla borde övertygas om att det mänskliga livet och uppgiften att förmedla det inte är realiteter som är förbundna med denna värld allena. Därför kan de inte mätas eller uppfattas enbart i termer av den, utan har alltid betydelse för människornas eviga bestämelse.

52. Familjen är en slags skola för djupare mänsklighet. Men om den skall kunna uppnå sin fulla blomstring av sitt liv och sin mission, behöver den en vänlig gemenskap mellan sinnena och makarnas gemensamma överläggningar, liksom föräldrarnas omsorgsfulla samarbete i uppfostran av sina barn. Faderns aktiva närvaro är mycket fördelaktig för deras bildning. Barnen, särskilt de yngre, behöver sin mammas vård i hemmet. Denna hennes roll i hemmet måste bevaras på ett säkert sätt, även om kvinnornas legitima sociala framsteg inte bör underskattas på grund av detta.

Barn bör utbildas på ett sådant sätt att de som vuxna kan följa sin kallelse, även en religiös sådan, med en mogen ansvarskänsla och kan välja sin livssituation. Om de gifter sig kan de på så sätt etablera sin familj under gynnsamma moraliska, sociala och ekonomiska förhållanden. Föräldrar eller vårdnadshavare bör genom kloka råd ge vägledning till sina unga när det gäller att bilda familj, och de unga bör lyssna gärna. Samtidigt får man inte utöva några påtryckningar, vare sig direkta eller indirekta, för att få dem att gifta sig eller välja en viss partner.

Familjen, där de olika generationerna kommer samman och hjälper varandra att bli klokare och harmoniserar de personliga rättigheterna med det sociala livets övriga krav, är alltså samhällets grundval. Alla de som utövar inflytande över samhällen och sociala grupper bör därför arbeta effektivt för äktenskapets och familjens välfärd. Den offentliga makten bör betrakta det som en helig plikt att erkänna, skydda och främja sin autentiska natur, att skydda den allmänna moralen och att främja hemlivets välstånd. Föräldrarnas rätt att avla och uppfostra sina barn i familjens famn måste tryggas. Också barn som på ett olyckligt sätt saknar familjens välsignelse bör skyddas genom klok lagstiftning och olika företag och få hjälp av den hjälp de behöver.

De kristna, som återlöser den nuvarande tiden<sup>(13)</sup> och skiljer de eviga realiteterna från deras föränderliga uttryck, bör aktivt främja äktenskapets och familjens värden, både genom exempel från sina egna liv och genom samarbete

med andra människor av god vilja. När svårigheter uppstår kommer de kristna därför att för familjelivets skull tillhandahålla de förnödenheter och den hjälp som är lämpligt modern. För detta ändamål kommer de troendes kristna instinkter, människornas uppriktiga moraliska samveten och visdomen och erfarenheten hos personer som är bevandrade i de heliga vetenskaperna att ha mycket att bidra med.

Också de som är skickliga i andra vetenskaper, i synnerhet de medicinska, biologiska, sociala och psykologiska, kan avsevärt främja äktenskapets och familjens välfärd tillsammans med samvetsfrid, om de genom att förena sina ansträngningar bemödar sig om att mer grundligt förklara de olika förhållanden som gynnar en lämplig reglering av födslar.

Det ankommer på präster som är vederbörligen utbildade i familjefrågor att vårda makarnas kallelse genom en mängd olika pastoral medel, genom att predika Guds ord, genom liturgisk tillbedjan och genom andra andliga hjälpmedel för äktenskapligt liv och familjeliv; att sympatiskt och tålmodigt stödja dem i svårigheter och att göra dem modiga genom kärlek, så att familjer som verkligen är berömda kan bildas.

Olika organisationer, i synnerhet familjeföreningar, bör genom sina undervisnings- och handlingsprogram försöka stärka de unga och makarna själva, särskilt de som nyligen visats, och träna dem för familjelivet, det sociala livet och det apostoliska livet.

Till sist, låt makarna själva, som gjorts till den levande Gudens avbild och åtnjuta en persons äkta värdighet, förenas med varandra<sup>(16)</sup> i samma tillgivenhet, harmoni i sinnet och i den ömsesidiga helgelsens verk. Genom att följa Kristus som är livets princip<sup>(17)</sup> kan gifta människor genom sin kallelse uppföringar och glädjeämnen och genom sin trofasta kärlek bli vittnen om kärlekens mysterium som Herren uppenbarade för världen genom sin död och sin uppståndelse till livet igen. <sup>(18)</sup>

## KAPITEL II

### EN GOD UTVECKLING AV KULTUREN

**53.** Människan når en sann och fullständig mänsklighet endast genom kultur, det vill säga genom att odla naturens varor och värden. Överallt där det handlar om mänskligt liv är därför natur och kultur intimt förbundna med varandra.

Ordet "kultur" i dess allmänna betydelse betecknar allt varigenom människan utvecklar och fulländar sina många kroppsliga och andliga egenskaper; Han

strävar efter att genom sin kunskap och sitt arbete bringa själva världen under sin kontroll. Han gör det sociala livet mänskligare både i familjen och i det civila samhället genom att förbättra seder och institutioner. Under tidens gång uttrycker, förmedlar och bevarar han i sina verk stora andliga erfarenheter och önskningar, så att de kan vara till nytta för mångas framåtskridande, ja, för hela den mänskliga familjen.

Därav följer att den mänskliga kulturen med nödvändighet har en historisk och social aspekt och att ordet "kultur" också ofta antar en sociologisk och etnologisk betydelse. I denna mening talar vi om en mångfald av kulturer. Olika livsstilar och mångfaldiga värdeskalor uppstår ur de olika sätten att använda saker, att arbeta, att uttrycka sig, att utöva religion, att forma seder, att upprätta lagar och juridiska institutioner, att odla vetenskap, konst och skönhet. På så sätt bildar de sedvänjor som gått i arv till den det arv som tillkommer varje mänskligt samhälle. Det är också på detta sätt som den bestämda, historiska miljö formas, som omsluter människan av varje nation och tidsålder och från vilken hon hämtar de värden som gör det möjligt för henne att främja civilisationen.

### **AVSNITT 1 Kulturens villkor i världen i dag**

**54.** Omständigheterna i den moderna människans liv har förändrats så grundligt i sina sociala och kulturella aspekter, att vi kan tala om en ny tidsålder i mänsklighetens historia. 1) Nya vägar öppnas därför för kulturens fulländning och ytterligare utvidgning. Dessa vägar har förberetts av den enorma tillväxten av naturvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap, av tekniska framsteg och framsteg i utvecklingen och organiseringen av medel varigenom människor kan kommunicera med varandra. Därför har dagens kultur särskilda karaktärsdrag: vetenskaper som kallas exakta utvecklar i hög grad kritiskt omdöme; De nyare psykologiska studierna förklarar mänsklig aktivitet på ett djupare sätt; Historiska studier gör det mycket lättare att se saker och ting i deras föränderliga och evolutionära aspekter, seder och bruk blir mer och mer enhetliga; Industrialiseringen, urbaniseringen och andra orsaker som främjar samhällslivet skapar en masskultur ur vilken nya sätt att tänka, handla och utnyttja fritiden föds. Den ökade handeln mellan de olika nationerna och människogrupperna öppnar sig i större utsträckning för alla skatter från olika civilisationer och sålunda utvecklas så småningom en mer universell form av mänsklig kultur, som bättre främjar och uttrycker den mänskliga rasens enhet till den grad att den bevarar de olika civilisationernas särskilda aspekter.

55. Från dag till dag, i varje grupp eller nation, sker en ökning av antalet män och kvinnor som är medvetna om att de själva är författare och hantverkare av kulturen i sitt samhälle. Över hela världen finns det en ökande känsla av autonomi såväl som ansvar. Detta är av största betydelse för människosläktets andliga och moraliska mognad. Detta blir tydligare om vi tänker på världens enande och den plikt som åläggs oss, att vi bygger en bättre värld grundad på sanning och rättvisa. På så sätt bevittnar vi födelsen av en ny humanism, en humanism där människan först och främst definieras av detta ansvar gentemot sina bröder och historien.

56. Under sådana förhållanden är det inte att undra på att människan, som känner sitt ansvar för kulturens framåtskridande, hyser ett stort hopp men också ser med oro på många motstridiga saker som hon måste lösa:

Vad skall göras för att förhindra att det ökade utbytet mellan kulturer, som bör leda till en sann och fruktbar dialog mellan grupper och nationer, stör livet i samhällena, förstör den visdom som erhållits från förfäderna eller sätter varje folks karaktär i fara?

Hur skall man kunna främja dynamiken och expansionen av en ny kultur utan att förlora en levande trohet mot traditionens arv? Denna fråga är särskilt angelägen när en kultur som uppstår ur vetenskapens och teknikens enorma framsteg måste harmoniseras med en kultur som närs av klassiska studier enligt olika traditioner.

Hur kan vi snabbt och progressivt harmonisera utbredningen av särskilda studiegrenar med nödvändigheten av att skapa en syntes av dem och att bland människorna bevara de förmågor till kontemplation och iakttagelse, som leder till visdom?

Vad kan man göra för att göra alla människor delaktiga av kulturella värden i världen, när den mänskliga kulturen hos dem som är mer kompetenta ständigt blir mer förfinad och mer komplex?

Slutligen, hur skall den autonomi som kulturen gör anspråk på för sig själv erkännas som legitim utan att skapa en föreställning om humanism som bara är jordisk och till och med strider mot religionen själv?

Mitt i dessa motstridiga krav måste den mänskliga kulturen i dag utvecklas på ett sådant sätt att den både kan utveckla hela den mänskliga personen och hjälpa människan i de plikter till vilkas uppfyllande alla är kallade, särskilt kristna som är broderligt förenade i en mänsklig familj.

## AVSNITT 2 Några principer för en god utveckling av kulturen

57. Kristna som är på pilgrimsfärd till den himmelska staden bör söka och tänka på dessa ting som finns där ovan. 2) Denna plikt minskar inte på något sätt, snarare ökar den betydelsen av deras skyldighet att arbeta med alla människor i byggandet av en mer mänsklig värld. I själva verket ger den kristna trons mysterium dem en utmärkt stimulans och hjälp för att de modigare ska kunna fullgöra denna plikt och i synnerhet för att avslöja den fulla innebörden av denna verksamhet, som ger den mänskliga kulturen dess framträdande plats i människans fullständiga kallelse.

När människan utvecklar jorden med hjälp av sina händer eller med hjälp av teknik, för att den skall bära frukt och bli en boning värdig hela den mänskliga familjen, och när hon medvetet deltar i de sociala gruppernas liv, genomför hon den Guds plan som uppenbarades i tidernas begynnelse. att han skulle lägga jorden under sig, fullkomna skapelsen och utveckla sig själv. Samtidigt lyder han Kristi befallning att ställa sig själv i sina bröders tjänst.

Dessutom, när människan hänger sig åt de olika disciplinerna filosofi, historia, matematik och naturvetenskap, och när hon odlar konsten, kan hon göra mycket för att höja den mänskliga familjen till en mer sublim förståelse av sanning, godhet och skönhet, och till att bilda övervägda åsikter som har universellt värde. På så sätt kan mänskligheten bli klarare upplyst av den underbara visdom som var med Gud från all evighet och som komponerade allt med honom, fröjdade sig på jorden och gläds åt människornas söner. (4)

På så sätt kan den mänskliga anden, som är mindre underkastad materiella ting, lättare dras till tillbedjan och kontemplation av Skaparen. Dessutom är han genom nådens impuls benägen att erkänna Guds ord, som innan han blev kött för att frälsa alla och sammanfatta allt i sig själv redan var "i världen" som "det sanna ljuset som upplyser varje människa" (Joh 1:9-10). (5)

Faktum är att dagens framsteg inom vetenskap och teknik kan främja en viss exklusiv betoning på observerbara data och en agnosticism om allt annat. Ty de undersökningsmetoder, som dessa vetenskaper använda, kan med orätt betraktas som den högsta regeln för sökandet efter hela sanningen. På grund av sina metoder kan dessa vetenskaper inte tränga in i den intima föreställningen om tingen. I själva verket finns det en risk för att människan, som förlitar sig alltför mycket på dagens upptäckter, kan tro att hon är tillräcklig för sig själv och inte längre söka de högre tingen.

Dessa olyckliga resultat är dock inte nödvändigtvis en följd av dagens kultur, och de bör inte heller leda oss till frestelsen att inte erkänna dess positiva värden. Till dessa värden hör vetenskapliga studier och trohet mot sanningen i vetenskapliga undersökningar, nödvändigheten av att arbeta tillsammans med andra i tekniska grupper, en känsla av internationell solidaritet, en klarare medvetenhet om experternas ansvar att hjälpa och till och med skydda människor, en önskan att göra levnadsvillkoren mer gynnsamma för alla. Särskilt för dem som är fattiga på kultur eller som berövas möjligheten att utöva ansvar. Allt detta ger en viss förberedelse för att ta emot evangeliets budskap, en förberedelse som kan besjålas av gudomlig kärlek genom Honom som har kommit för att frälsa världen.

58. Det finns många kopplingar mellan frälsningsbudskapet och den mänskliga kulturen. Ty Gud, som uppenbarar sig för sitt folk till en fullständig manifestation av sig själv i sin inkarnerade Son, har talat i enlighet med den kultur som är lämplig för varje epok.

På samma sätt har kyrkan, som under tidernas lopp levt i olika omständigheter, använt sig av olika kulturers upptäckter för att i sin förkunnelse sprida och förklara Kristi budskap för alla folk, för att hon skall kunna undersöka det och djupare förstå det, för att bättre kunna uttrycka det i det liturgiska firandet och i det varierade livet i de troendes gemenskap.

Men samtidigt är kyrkan, som är sänd till alla folk i alla tider och på alla platser, inte exklusivt och oupplösligt bunden till någon ras eller nation, något särskilt sätt att leva eller något sedvanligt levnadssätt, nutida eller forntida. Trogen mot sin egen tradition och samtidigt medveten om sitt universella uppdrag kan hon träda in i gemenskap med de olika civilisationerna, till deras berikande och till berikning för kyrkan själv.

Kristi evangelium förnyar ständigt den fallna människans liv och kultur, det bekämpar och avlägsnar de fel och det onda som är resultatet av syndens ständiga lockelse. Det är aldrig lättare att rena och höja moralen hos folk. Genom rikedomar som kommer ovanifrån frambringar den, så att säga inifrån, de andliga kvaliteterna och traditionerna hos varje folk i varje tidsålder. Den stärker, fullkomnar och återupprättar(6) dem i Kristus. På så sätt stimulerar och främjar kyrkan, i själva uppfyllandet av sin egen funktion,(7) den mänskliga och medborgerliga kulturen; Genom sin handling, också genom sin liturgi, leder hon dem mot inre frihet.

59. Av ovanstående skäl påminner Kyrkan allas sinnen om att kulturen ska underordnas den mänskliga personens fullständiga fulländning, samhällets och hela samhällets bästa. Därför är det nödvändigt att utveckla de mänskliga förmågorna på ett sådant sätt att det resulterar i en tillväxt av förmågan till beundran, intuition, kontemplation, att göra personliga bedömningar, att utveckla ett religiöst, moraliskt och socialt sinne.

Kulturen, som omedelbart härrör från människans andliga och sociala karaktär, har ett ständigt behov av en rättvis frihet för att kunna utvecklas. Den behöver också en legitim möjlighet att utöva sin självständighet i enlighet med sina egna principer. Den kräver därför med rätta respekt och åtnjuter en viss okränkbarhet inom gränserna för det allmänna bästa, naturligtvis så länge som den bevarar individens och samhällets rättigheter, vare sig de är partikulära eller universella.

Denna heliga synod erinrar därför om det första Vatikankonciliets undervisning och förklarar att det finns "två klasser av kunskap" som är åtskilda, nämligen tron och förnuftet; och att kyrkan inte förbjuder att "de mänskliga konsterna och disciplinerna använder sina egna principer och sin rätta metod, var och en inom sitt eget område"; Därför "erkänner denna rättvisa frihet" bekräftar denna heliga synod den mänskliga kulturens och särskilt vetenskapernas legitima autonomi. (8)

Allt detta förutsätter att människan inom ramen för moralen och den allmänna nyttan fritt kan söka efter sanningen, uttrycka sin åsikt och publicera den; att han kan utöva vilken konst han vill; att han slutligen kan begagna sig av sann information om händelser av offentlig natur. (9)

Vad den offentliga makten beträffar, så är det inte dess uppgift att bestämma civilisationens karaktär, utan snarare att skapa de betingelser och använda de medel som är i stånd att främja kulturlivet bland alla, även inom en nations minoriteter. Det är nödvändigt att göra allt som står i dess makt för att förhindra att kulturen vänds bort från sitt rätta syfte och görs till ett instrument för politisk eller ekonomisk makt.

### AVSNITT 3 Några mer angelägna plikter för kristna när det gäller kultur

60. Det är nu möjligt att befria större delen av mänskligheten från okunnighetens elände. Därför är den plikt som är mest i överensstämmelse med vår tid, särskilt för kristna, att arbeta flitigt för att grundläggande beslut ska fattas i ekonomiska och politiska angelägenheter, både på nationell och

internationell nivå, som överallt kommer att erkänna och tillfredsställa allas rätt till en mänsklig och social kultur i överensstämmelse med den mänskliga personens värdighet utan någon diskriminering på grund av ras, kön, nation, religion eller sociala förhållanden. Därför är det nödvändigt att förse alla med en tillräcklig mängd kulturella fördelar, särskilt de som utgör den så kallade grundkulturen, så att inte många hindras från att samarbeta för att främja det gemensamma bästa på ett sant mänskligt sätt på grund av analfabetism och brist på ansvarsfull verksamhet.

Vi måste sträva efter att ge de män som är begåvade möjlighet att bedriva högre studier; och på ett sådant sätt att de, så långt det är möjligt, i samhället kan inneha de uppgifter, ämbeten och tjänster som är i harmoni med deras naturliga begåvning och den kompetens de har förvärvat. På så sätt kommer varje människa och varje folks sociala grupper att kunna uppnå sin kulturella fulla utveckling i överensstämmelse med sina kvaliteter och traditioner.

Allt måste göras för att göra var och en medveten om rätten till kultur och den skyldighet han har att utveckla sig själv kulturellt och att hjälpa andra. Ibland finns det levnads- och arbetsförhållanden, som hämmar människornas kulturella strävanden och tillintetgör deras längtan efter kultur. Detta gäller särskilt jordbrukare och arbetstagare. Det är nödvändigt att ge dem de arbetsförhållanden som inte kommer att hindra deras mänskliga kultur utan snarare gynna den. Kvinnor arbetar nu inom nästan alla områden. Det är passande att de kan ta på sig sin rätta roll i enlighet med sin egen natur. Det kommer att ankomma på alla att erkänna och främja kvinnors riktiga och nödvändiga deltagande i det kulturella livet.

61. I dag är det svårare än tidigare att göra en syntes av de olika disciplinerna kunskap och konst. För samtidigt som massan och mångfalden av kulturella faktorer ökar, minskar varje människas förmåga att uppfatta och förena dessa ting, så att bilden av den "universella människan" alltmer förlorar ur sikte. Icke desto mindre är det varje människas plikt att bevara en förståelse av hela den mänskliga personen, där intellektets, viljans, samvetets och broderskapets värden är överlägsna. Dessa värden är alla rotade i Gud, Skaparen, och har på ett underbart sätt återställts och upphöjts i Kristus.

Familjen är så att säga den primära modern och sköterskan i denna uppfostran. Där lär sig barnen, i en atmosfär av kärlek, lättare den rätta ordningen, medan de rätta formerna av mänsklig kultur på ett nästan omedvetet sätt inpräglar sig i den utvecklande ynglingens sinne.

Möjligheter till samma utbildning finns också i dagens samhällen, särskilt på grund av den ökade upplagan av böcker och de nya medlen för kulturell och social kommunikation som kan främja en universell kultur. Med den mer eller mindre allmänna arbetstidsförkortningen har fritiden för de flesta män ökat. Må denna fritid användas på rätt sätt till att koppla av, till att stärka själens och kroppens hälsa genom spontana studier och aktiviteter, genom turism som förädlar människans karaktär och berikar henne med förståelse för andra, genom idrottsaktiviteter som hjälper till att bevara andens jämvikt även i samhället, och till att etablera broderliga relationer mellan människor under alla förhållanden. nationer och raser. Låt de kristna samarbeta så att de kulturella yttringar och den kollektiva verksamhet som är karakteristisk för vår tid kan genomsyras av en mänsklig och en kristen anda.

Alla dessa fritidsaktiviteter kan emellertid inte föra människan till en fullständig kulturell utveckling om det inte samtidigt finns en djupgående undersökning av kulturens och vetenskapens betydelse för den mänskliga personen.

62. Även om kyrkan har bidragit mycket till kulturens utveckling, visar erfarenheten att det av tillfälliga skäl ibland är svårt att harmonisera kulturen med den kristna läran. Dessa svårigheter skadar inte nödvändigtvis trons liv, snarare kan de stimulera sinnet till en djupare och mer exakt förståelse av tron. De senaste studierna och rönen inom vetenskap, historia och filosofi väcker nya frågor som påverkar livet och som kräver nya teologiska undersökningar. Dessutom uppmanas teologer, inom ramen för de krav och metoder som är typiska för teologin, att ständigt söka efter lämpligare sätt att förmedla läran till sin tids människor; Ty trons skatt eller sanningarna är en sak och det sätt på vilket de uttalas, i samma mening och förståelse, är en annan. (12) I själavården måste man i tillräcklig utsträckning använda sig inte bara av teologiska principer, utan också av de sekulära vetenskapernas upptäckter, särskilt psykologi och sociologi, så att de troende kan föras till ett mer adekvat och moget liv i tron.

Litteraturen och konsten är också, på sitt sätt, av stor betydelse för kyrkans liv. De strävar efter att göra människans rätta natur känd, hennes problem och hennes erfarenheter av att försöka lära känna och fullkomna både sig själv och världen. De har mycket att göra med att avslöja människans plats i historien och i världen; med att illustrera människans elände och glädjeämnen, behov och styrkor och med att förebåda ett bättre liv för henne. På så sätt kan de höja

det mänskliga livet, uttryckt i mångfaldiga former i enlighet med olika tider och regioner.

Ansträngningar måste göras så att de som främjar dessa konstarter känner att kyrkan erkänner deras verksamhet och så att de, när de åtnjuter en ordnad frihet, kan inleda mer vänskapliga relationer med den kristna gemenskapen. Kyrkan erkänner också nya konstformer som är anpassade till vår tid och som är i linje med olika nationers och regioners särdrag. De kan föras in i helgedomen eftersom de lyfter sinnet till Gud, när uttryckssättet väl har anpassats och de har anpassats till de liturgiska kraven. (13)

På så sätt blir kunskapen om Gud bättre uppenbarad och evangeliets förkunnelse blir tydligare för den mänskliga intelligensen och visar sig vara relevant för människans faktiska livsbetingelser.

Må de troende därför leva i mycket nära förbund med andra människor i sin tid och må de sträva efter att fullkomligt förstå sitt sätt att tänka och döma, så som det uttrycks i deras kultur. Må de blanda nya vetenskaper och teorier och förståelsen av de senaste upptäckterna med den kristna moralen och den kristna lärans undervisning, så att deras religiösa kultur och moral kan hålla jämna steg med den vetenskapliga kunskapen och med den ständigt framåtskridande tekniken. På så sätt kommer de att kunna tolka och värdera allting i en sant kristen anda.

Låt dem som undervisar i teologi vid seminarier och universitet sträva efter att samarbeta med människor som är bevandrade i de andra vetenskaperna genom att dela med sig av deras resurser och synpunkter. Teologiska undersökningar bör sträva efter en djup förståelse av uppenbarad sanning; Samtidigt bör den inte försumma den nära kontakten med sin egen tid så att den kan hjälpa dessa män som är kunniga inom olika discipliner att uppnå en bättre förståelse av tron. Denna gemensamma ansträngning kommer i hög grad att vara till stor hjälp för utbildningen av präster, som kommer att kunna presentera kyrkans lära om Gud, människan och världen för våra samtida på ett sätt som är mer anpassat till dem, så att de kan ta emot den mer villigt. (14) Dessutom får man hoppas att många av lekmännen kommer att få en tillräcklig utbildning i de heliga vetenskaperna och att några kommer att ägna sig yrkesmässigt åt dessa studier och utveckla och fördjupa dem genom sitt eget arbete. För att de skall kunna fullgöra sin uppgift, bör det erkännas att alla troende, vare sig de är präster eller lekmän, har en laglig frihet att undersöka,

tänka och att uttrycka sin åsikt med ödmjukhet och styrka i de frågor där de har kompetens. (16)

## KAPITEL III

### EKONOMISKT OCH SOCIALT LIV

63. Även på det ekonomiska och sociala området ska människans värdighet och fullständiga kallelse samt hela samhällets välfärd respekteras och främjas. Ty människan är källan, centrum och syftet med allt ekonomiskt och socialt liv.

Liksom andra områden i det sociala livet kännetecknas dagens ekonomi av människans ökande dominans över naturen, av närmare och intensivare relationer mellan medborgare, grupper och länder och deras ömsesidiga beroende, och av statens ökade inblandning. Samtidigt har framstegen i produktionsmetoderna och i utbytet av varor och tjänster gjort ekonomin till ett instrument som bättre kan möta den mänskliga familjens ökade behov.

Orsaker till oro saknas dock inte. Många människor, särskilt i ekonomiskt utvecklade områden, verkar så att säga styras av ekonomin, så att nästan hela deras personliga och sociala liv genomsyras av ett visst ekonomiskt tänkesätt. Så gäller både för nationer som förespråkar en kollektiv ekonomi och för andra. Just i en tid då utvecklingen av det ekonomiska livet skulle kunna mildra de sociala orättvisorna (under förutsättning att den leds och samordnas på ett förnuftigt och mänskligt sätt) görs den ofta bitter för att göra dem bittra. Eller på vissa platser leder det till och med till en nedgång i de underprivilegierades sociala status och till förakt för de fattiga. Medan ett enormt antal människor fortfarande saknar livets absoluta nödvändigheter, lever vissa, även i mindre utvecklade områden, i lyx eller slösar bort rikedomar. Extravagans och elände existerar sida vid sida. Medan ett fåtal har mycket stor valfrihet, är majoriteten berövade nästan alla möjligheter att handla på eget initiativ och ansvar, och lever ofta under levnads- och arbetsförhållanden som är ovärdiga en mänsklig person.

En liknande brist på ekonomisk och social jämvikt kan noteras mellan jordbruket, industrin och tjänstesektorn, liksom mellan olika delar av ett och samma land. Kontrasten mellan de ekonomiskt mer utvecklade länderna och andra länder blir för varje dag allt allvarigare, och själva världsfreden kan därigenom äventyras.

Våra samtida kommer att känna av dessa orättvisor med en allt skarpare medvetenhet, eftersom de är helt övertygade om att de rikligare tekniska och ekonomiska möjligheter som världen av i dag åtnjuter kan och bör rätta till detta olyckliga tillstånd. Därför krävs många reformer på det socioekonomiska

området och en förändring av mentalitet och attityd av alla. Av denna anledning har kyrkan genom århundradena och i ljuset av evangeliet utarbetat de principer för rättvisa och jämlikhet som det rätta förnuftet kräver både för det individuella och sociala livet och för det internationella livet, och hon har förkunnat dem särskilt på senare tid. Detta heliga råd har för avsikt att stärka dessa principer i enlighet med omständigheterna i denna tidsålder och att lägga fram vissa riktlinjer, särskilt med avseende på den ekonomiska utvecklingens krav. (1)

## AVSNITT 1 Ekonomisk utveckling

64. I dag uppmärksammas mer än någonsin mer än någonsin uppmärksamheten en ökning av produktionen av jordbruks- och industrivaror och tillhandahållandet av tjänster, i syfte att sörja för befolkningstillväxten och tillfredsställa mänsklighetens ökande behov. Därför måste man främja det tekniska framåtskridandet, uppfinningsrikedomen, ivern att skapa och utvidga företagen, tillämpningen av produktionsmetoderna och de ihärdiga ansträngningarna hos alla som ägnar sig åt produktionen, kort sagt alla de element som bidrar till en sådan utveckling. Den grundläggande slutgiltigheten av denna produktion är inte enbart ökningen av produkter, inte heller profit eller kontroll, utan snarare att tjäna människan, ja hela människan med hänsyn till hela skalan av hennes materiella behov och de krav som hennes intellektuella, moraliska, andliga och religiösa liv ställer. Detta gäller för varje människa och för varje grupp av människor, av varje ras och i varje del av världen. Följaktligen skall den ekonomiska verksamheten bedrivas i enlighet med sina egna metoder och lagar inom den moraliska ordningens gränser", så att Guds plan för mänskligheten kan förverkligas. Nej (3)

65. veckor Den ekonomiska utvecklingen måste förbli under människans bestämmande och får inte överlåtas till ett fåtal människor eller grupper som har för stor ekonomisk makt att bedöma eller enbart det politiska samfundet eller vissa mäktigare nationer. Det är tvärtom nödvändigt att på alla nivåer ett så stort antal människor som möjligt och, när det gäller internationella relationer, alla nationer deltar aktivt i att styra denna utveckling. Det behövs också en samordning och en passande och harmonisk kombination av enskilda personers och fria gruppers spontana ansträngningar och offentliga myndigheters åtaganden.

Tillväxten får inte överlåtas enbart till ett slags mekaniskt förlopp av individernas ekonomiska verksamhet, inte heller till statens auktoritet. Av

denna anledning måste doktriner, som hindrar de nödvändiga reformerna under sken av falsk frihet, och de som underordnar enskilda personers och grupper grundläggande rättigheter under den kollektiva organisationen av produktionen, visa sig vara felaktiga. (4)

Medborgarna, å andra sidan, bör komma ihåg att det är deras rättighet och skyldighet, som också måste erkännas av den civila myndigheten, att bidra till det verkliga framåtskridandet av sitt eget samhälle i enlighet med sin förmåga. Särskilt i underutvecklade områden, där alla resurser måste användas snarast, utgör de som håller tillbaka sina improduktiva resurser eller som berövar sitt samhälle den materiella eller andliga hjälp som det behöver – med undantag för den personliga rätten till migration – en allvarlig fara för det allmänna bästa.

66. För att tillfredsställa kraven på rättvisa och jämlikhet måste stora ansträngningar göras, utan att man bortser från enskilda personers rättigheter eller varje lands naturliga egenskaper, för att så snabbt som möjligt undanröja de enorma ekonomiska ojämlikheter som nu finns och som i många fall växer och som hänger samman med individuell och social diskriminering. På samma sätt måste man på många områden, med hänsyn till jordbrukets särskilda svårigheter när det gäller att odla och sälja produkter, hjälpa befolkningen på landsbygden att både öka och avsätta det de producerar, att införa den nödvändiga utvecklingen och förnyelsen och även att få en skälig inkomst. I annat fall kommer de, vilket alltför ofta sker, att förbli medborgare ur de lägre samhällsklasserna. Låt jordbrukarna själva, särskilt de unga, ägna sig åt att fullända sin yrkesskicklighet, för utan den kan det inte bli några framsteg inom jordbruket. Nej (5)

Rättvisa och jämlikhet kräver också att rörligheten, som är nödvändig i en utvecklingsekonomi, regleras på ett sådant sätt att livet för individer och deras familjer inte blir otryggt och osäkert. När arbetstagare kommer från ett annat land eller distrikt och bidrar till den ekonomiska utvecklingen av en nation eller region genom sitt arbete, måste all diskriminering i fråga om löner och arbetsvillkor noggrant undvikas. Dessutom måste hela folket, framför allt de offentliga myndigheterna, inte behandla dem bara som produktionsverktyg utan som personer, och de måste hjälpa dem att ta med sig sina familjer för att bo hos dem och skaffa sig en anständig bostad. De måste också se till att dessa arbetstagare integreras i det sociala livet i det land eller den region som tar

emot dem. Sysselsättningsmöjligheter bör dock skapas i de egna områdena så långt det är möjligt.

I de ekonomiska angelägenheter som i dag är föremål för förändring, liksom i de nya former av industrisamhälle där t.ex. automatiseringen går framåt, måste man se till att det finns tillräckligt med och lämpligt arbete och möjlighet till lämplig teknisk och yrkesmässig bildning. Försörjningen och den mänskliga värdigheten, särskilt för dem som på grund av sjukdom eller hög ålder befinner sig i mycket svåra förhållanden, måste garanteras.

## AVSNITT 2 Vissa principer för det samhällsekonomiska livet som helhet

67. Mänskligt arbete som förbrukas i produktion och utbyte av varor eller i utförandet av ekonomiska tjänster är överlägset de andra elementen i det ekonomiska livet, eftersom de senare endast har karaktären av verktyg.

Detta arbete, vare sig det utförs självständigt eller anlitas av någon annan, kommer omedelbart från personen, som så att säga stämplar naturens ting med sitt sigill och underkastar dem sin vilja. Genom sitt arbete försörjer en människa vanligen sig själv och sin familj, förenas med sina medmänniskor och tjänar dem, och kan utöva äkta kärlek och vara en partner i arbetet med att föra den gudomliga skapelsen till fullkomning. Ja, vi anser att människan genom det arbete som erbjuds Gud är förbunden med Jesu Kristi återlösande verk, som förlänade arbetet en framstående värdighet när han i Nasaret arbetade med sina egna händer. Av detta följer för varje människa plikten att arbeta troget och även rätten att arbeta. Det är dessutom samhällets skyldighet att, i enlighet med de rådande omständigheterna och i enlighet med sin roll, hjälpa medborgarna att hitta ett tillräckligt arbete. Slutligen skall ersättningen för arbetet vara sådan att människan kan ges medel att värdigt odla sitt eget materiella, sociala, kulturella och andliga liv och sina underlydandes liv, med hänsyn till vars och ens funktion och produktivkraft, fabriken eller verkstadens förhållanden och det allmänna bästa. (6)

Eftersom ekonomisk verksamhet till största delen förutsätter att människor ägnar sig åt arbete, skulle varje sätt att organisera och leda den som kan vara skadligt för några arbetande män och kvinnor vara fel och omänskligt. Det händer dock alltför ofta, även i våra dagar, att arbetarna reduceras till en nivå där de blir slavar under sitt eget arbete. Detta är på intet sätt rättfärdigat av de så kallade ekonomiska lagarna. Hela den produktiva arbetsprocessen måste därför anpassas till personens behov och till hans livsstil, framför allt till hans familjeliv, särskilt när det gäller mödrar i familjer, alltid med vederbörlig hänsyn

till kön och ålder. Arbetstagarna bör dessutom ges möjlighet att utveckla sina egna förmågor och personligheter genom att utföra sitt arbete. Genom att använda sin tid och sina krafter på sitt arbete med tillbörlig ansvars känsla, bör de också alla få tillräckligt med vila och fritid för att odla sitt familjäliv, kulturella, sociala och religiösa liv. De bör också ha möjlighet att fritt utveckla de energier och möjligheter som de kanske inte kan förverkliga i någon större utsträckning i sitt yrkesarbete.

68. I ekonomiska företag är det personer som är sammanfogade, det vill säga fria och oberoende människor som är skapade till Guds avbild. Därför bör man med uppmärksamhet på vars och ens funktioner – ägare eller arbetsgivare, företagsledning eller arbetare – och utan att skada den nödvändiga enheten i företagsledningen, främja en aktiv delaktighet av alla i administrationen och profiten i dessa företag på ett sätt som skall bestämmas på ett sätt som skall bestämmas. Men eftersom beslut om ekonomiska och sociala förhållanden, som är avgörande för arbetarnas och deras barns framtida öde, oftare inte fattas inom företaget självt utan av institutioner på högre nivå, bör arbetarna själva också ha del i att bestämma dessa villkor - personligen eller genom fritt valda ombud.

Till de grundläggande rättigheterna för den mänskliga personen hör rätten att fritt bilda fackföreningar för arbetande. Dessa måste verkligen kunna företräda dem och bidra till att organisera det ekonomiska livet på rätt sätt. Här ingår rätten att fritt delta i dessa fackföreningars verksamhet utan risk för repressalier. Genom detta ordnade deltagande, förenat med en progressiv ekonomisk och social formation, kommer alla dag för dag att växa i medvetenhet om sin egen funktion och sitt eget ansvar, och på så sätt kommer de att känna sig som medmänniskor i hela uppgiften att utveckla ekonomin och i uppnåendet av det allmänna bästa i enlighet med sina förmågor och förmågor.

Men när socioekonomiska tvister uppstår måste man anstränga sig för att nå en fredlig lösning. Även om man alltid i första hand måste ta sin tillflykt till en uppriktig dialog mellan parterna, kan en strejk icke desto mindre även under nuvarande förhållanden förbli en nödvändig, om än slutgiltig, hjälp för att försvara arbetarnas egna rättigheter och uppfylla deras rättmätiga önskningar. Så snart som möjligt bör man dock försöka hitta sätt att återuppta förhandlingarna och diskussionen om försoning.

69. Gud avsåg att jorden med allt som finns i den skulle användas av alla människor och folk. Under rättvisans ledning och i kärlekens sällskap bör alltså skapade ägodelar finnas i överflöd för alla på samma sätt. (8) Vilka egendomsformer som än må vara, så som de är anpassade till folkens legitima institutioner, alltefter olika och föränderliga omständigheter, måste man alltid ägna uppmärksamhet åt denna universella destination för jordiska egendomar. När människan använder dem, bör hon därför betrakta de yttre ting som hon legitimt äger inte bara som sina egna utan också som gemensamma i den meningen att de bör kunna vara till nytta inte bara för henne utan också för andra. (9) Å andra sidan tillkommer rätten att ha en andel av det jordiska ägoget som räcker för sig själv och sin familj till var och en. Kyrkofäderna och kyrkolärarna hade denna åsikt och lärde att människorna är skyldiga att komma till de fattigas hjälp och att inte göra det enbart med hjälp av sina överflödiga ägodelar. (10) Om man är i yttersta nöd har man rätt att skaffa sig vad man behöver av andras rikedomar. (11) Eftersom det finns så många människor som ligger på knä av hunger i världen, uppmanar detta heliga koncilium alla, både individer och regeringar, att komma ihåg fädernas aforism: "Ge mat åt den som håller på att dö av hunger, för om ni inte har mättat honom, har ni dödat honom", (12) och att verkligen dela med sig av och använda sina jordiska ägodelar. i enlighet med vars och ens förmåga, särskilt genom att stödja individer eller folk med den hjälp genom vilken de kan hjälpa och utveckla sig själva.

I ekonomiskt mindre utvecklade samhällen tillfredsställs den gemensamma bestämmelsen för jordiska ägodelar delvis genom de sedvänjor och traditioner som är typiska för samhället, genom vilka de absolut nödvändiga sakerna tillhandahålls varje medlem. En ansträngning måste emellertid göras för att undvika att betrakta vissa sedvänjor som helt och hållet oföränderliga, om de inte längre motsvarar denna tidsålders nya behov. Å andra sidan bör man inte vidta oförsiktiga åtgärder mot respektabla sedvänjor som, förutsatt att de är lämpligt anpassade till de nuvarande förhållandena, inte upphör att vara mycket användbara. På liknande sätt kan i högt utvecklade länder en sammanslutning av sociala institutioner som sysslar med skydd och säkerhet, för sin egen del, förverkliga den gemensamma bestämmelsen för jordiska ägodelar. Familjetjänster och sociala tjänster, särskilt sådana som tillhandahåller kultur och utbildning, bör främjas ytterligare. När allt detta organiseras är det nödvändigt att vara vaksam för att få medborgarna att inte

förledas till en viss överksamhet gentemot samhället eller att avvisa bördan av att tillträda ett ämbete eller att vägra att tjäna.

70. Investeringarna å sin sida måste inriktas på att skaffa sysselsättning och tillräckliga inkomster för folket både nu och i framtiden. Var och en som fattar beslut om dessa investeringar och planeringen av ekonomin – vare sig det är enskilda personer eller grupper av offentliga myndigheter – är skyldig att ha dessa mål i åtanke och inse sin allvarliga skyldighet att å ena sidan se till att åtgärder vidtas för de nödvändigheter som krävs för ett anständigt liv både för enskilda individer och för hela samhället och å andra sidan Å andra sidan att se till framtiden och att skapa en rätt balans mellan behoven av dagens konsumtion, både individuella och kollektiva, och kraven på att investera för den kommande generationen. De bör också alltid ta hänsyn till de akuta behoven i underutvecklade länder eller regioner. När det gäller monetära frågor bör de akta sig för att skada välfärden i sitt eget land eller i andra länder. Man bör också vara försiktig så att de ekonomiskt svaga länderna inte orättvist drabbas av förluster på grund av en förändring i penningvärdet.

71. Eftersom egendom och andra former av privat ägande av externa tillgångar bidrar till att uttrycka personligheten, och eftersom de dessutom ger en anledning att utöva sin funktion i samhället och i ekonomin, är det mycket viktigt att både individers och samhällens tillgång till viss äganderätt till externa tillgångar främjas

Privat egendom eller någon form av ägande av yttre tillgångar ger var och en en sfär som är helt nödvändig för personens och familjens autonomi, och den bör betraktas som en förlängning av den mänskliga friheten. Slutligen utgör den en av förutsättningarna för medborgerliga friheter, eftersom den ger incitament till att utöva sin funktion och sitt ansvar. (13)

Formerna för sådant ägande eller sådan egendom varierar i dag och blir allt mer diversifierade. De är dock alla en trygghet som inte ska underskattas, trots de sociala medel, rättigheter och tjänster som samhället tillhandahåller. Detta gäller inte bara materiell egendom utan också immateriella saker som yrkesmässig kapacitet.

Rätten till privat äganderätt står emellertid inte i motsättning till den rätt som är inneboende i olika former av offentlig egendom. Varor kan endast överföras till allmän egendom av den behöriga myndigheten, i enlighet med kraven och inom gränserna för det allmänna bästa, och med skälig ersättning. Dessutom

har den offentliga makten rätt att hindra var och en från att missbruka sin privata egendom till skada för det allmänna bästa. (14)

Privategendomen har till sin natur en samhällelig kvalitet, som grundar sig på lagen om den gemensamma bestämmelsen för jordiska ägodelar. Om man bortser från denna sociala kvalitet, blir egendomen ofta ett tillfälle för lidelsefulla begär efter rikedom och allvarliga störningar, så att angriparna får en förevändning för att ifrågasätta själva rätten.

I många underutvecklade regioner finns det stora eller t.o.m. vidsträckta lantegendomar, som endast är föga uppodlade eller som ligger helt och hållet oanvända för profitens skull, medan majoriteten av befolkningen antingen är utan jord eller bara har mycket små åkrar, och å andra sidan är det uppenbart att det är angeläget att öka åkrarnas produktivitet. Det är inte ovanligt att de som anställs för att arbeta hos godsägarna eller som brukar en del av jorden som arrendatorer får en lön eller inkomst som är ovärdig en människa, saknar anständiga bostäder och utnyttjas av mellanhänder. Berövade all trygghet lever de under ett sådant personligt slaveri att nästan varje möjlighet att handla på eget initiativ och ansvar förnekas dem och att allt framåtskridande i den mänskliga kulturen och allt deltagande i det sociala och politiska livet är förbjudet för dem. Beroende på de olika fallen är det därför nödvändigt med reformer: att inkomsterna kan öka, att arbetsvillkoren förbättras, att anställningstryggheten ökar och att man ger incitament till att arbeta på eget initiativ. I själva verket bör otillräckligt odlade jordegendomar fördelas till dem som kan göra dessa jordar fruktbara; I detta fall måste de nödvändiga sakerna och medlen, särskilt utbildningshjälpmedel och de rätta faciliteterna för kooperativ organisation, tillhandahållas. Närhelst det allmänna bästa kräver expropriation, måste ersättningen ändå räknas i skälighet efter det att alla omständigheter har vägts in.

72. Kristna som tar aktiv del i dagens socioekonomiska utveckling och kämpar för rättvisa och barmhärtighet bör vara övertygade om att de kan ge ett stort bidrag till mänsklighetens välbefinnande och till världsfreden. Låt dem i dessa aktiviteter, antingen som individer eller som medlemmar i grupper, ge ett lysande exempel. När de har förvärvat den absolut nödvändiga färdigheten och erfarenheten, bör de iaktta den rätta ordningen i sina jordiska aktiviteter i trohet mot Kristus och hans evangelium. På så sätt kommer hela deras liv, både individuellt och socialt, att genomsyras av saligprisningarnas anda, i synnerhet av en fattigdomens anda.

Den som i lydnad mot Kristus först söker Guds rike, får därav en starkare och renare kärlek till att hjälpa alla sina bröder och till att fullkomna rättvisans verk under kärlekens inspiration. (16)

## KAPITEL IV

### LIVET I DEN POLITISKA GEMENSKAPEN

73. I våra dagar kan man också se djupgående förändringar i folkens struktur och institutioner. Dessa är ett resultat av deras kulturella, ekonomiska och sociala utveckling. Sådana förändringar har ett stort inflytande på det politiska samfundets liv, särskilt när det gäller allas rättigheter och skyldigheter vid utövandet av medborgerliga friheter och vid uppnåendet av det allmänna bästa, och när det gäller att organisera medborgarnas inbördes förhållanden och med avseende på den offentliga makten.

Den nuvarande skärpta känslan för mänsklig värdighet har i många delar av världen gett upphov till försök att få till stånd en politisk-juridisk ordning som kommer att ge ett bättre skydd för individens rättigheter i det offentliga livet. Det handlar bland annat om rätten att fritt mötas och bilda föreningar, rätten att uttrycka sin egen åsikt och att bekänna sin religion både offentligt och privat. Skyddet av en persons rättigheter är i själva verket en nödvändig förutsättning för att medborgare, individuellt eller kollektivt, ska kunna ta en aktiv del i statens liv och styre.

Vid sidan av den kulturella, ekonomiska och sociala utvecklingen finns det en växande önskan bland många människor att spela en större roll i organiseringen av det politiska samfundets liv. I mångas samvete uppstår en växande oro för att minoriteternas rättigheter ska erkännas, utan att deras skyldigheter gentemot det politiska samfundet försummas. Dessutom finns det en stadigt växande respekt för människor med andra åsikter eller andra religioner. Samtidigt finns det ett bredare samarbete för att garantera att alla medborgare faktiskt kan utöva sina personliga rättigheter, och inte bara några få privilegierade individer.

Emellertid måste de politiska system, som råder i vissa delar av världen, tillrättavisas, som hindrar medborgerlig eller religiös frihet, gör ett stort antal människor till offer genom girighet och politiska brott, och som avleder myndighetsutövningen från det allmänna bästa till förmån för den ena eller andra fraktionens eller de styrandes egna intressen.

Det finns inget bättre sätt att upprätta det politiska livet på en verkligt mänsklig grundval än genom att fostra en inre känsla för rättvisa och vänlighet och för att tjäna det allmänna bästa, och genom att stärka de grundläggande övertygelserna om den politiska gemenskapens sanna natur och den offentliga maktens mål, rätta utövande och verksamhetsområde.

74. Män, familjer och de olika grupper som utgör det civila samhället är medvetna om att de inte kan uppnå ett verkligt mänskligt liv på egen hand. De ser behovet av en större gemenskap, inom vilken var och en ger sitt specifika bidrag varje dag mot ett allt bredare förverkligande av det gemensamma bästa. (1) För detta ändamål upprättar de en politisk gemenskap i olika former. Den politiska gemenskapen existerar följaktligen för det allmänna bästa skull, i vilken den finner sitt fulla berättigande och sin fulla betydelse och källan till sin inneboende legitimitet. I själva verket omfattar det allmänna bästa summan av de betingelser i det sociala livet, varigenom människor, familjer och sammanslutningar på ett lämpligare och lättare sätt kan uppnå sin egen fulländning. Nej (2)

Ändå är de människor som samlas i den politiska gemenskapen många och olika, och de har all rätt att föredra olika lösningar. Om den politiska gemenskapen inte skall slitas sönder medan var och en följer sin egen mening, måste det finnas en auktoritet som kan rikta alla medborgares krafter mot det gemensamma bästa, inte på ett mekaniskt eller despotiskt sätt, utan genom att framför allt agera som en moralisk kraft som vädjar till vars och ens frihet och ansvarskänsla.

Det är därför klart att den politiska gemenskapen och den offentliga makten är grundade på den mänskliga naturen och därför tillhör den ordning som Gud har utformat, även om valet av en politisk regim och utnämningen av härskare överläts till medborgarnas fria vilja. (3)

Därav följer också att den politiska makten, både i samhället som sådant och i statens representativa organ, alltid måste utövas inom gränserna för den moraliska ordningen och riktas mot det allmänna bästa - med en dynamisk uppfattning om detta goda - i enlighet med den lagliga ordning som lagligen upprättats eller kommer att upprättas. När auktoritet utövas på detta sätt är medborgarna i sitt samvete bundna att lyda. (4) Följaktligen är ledarnas ansvar, värdighet och betydelse verkligen tydliga.

Men när medborgarna förtrycks av att en offentlig myndighet överskrider sina befogenheter, bör de inte protestera mot det som objektivt sett krävs för det allmänna bästa. Men det är legitimt för dem att försvara sina egna och sina medmänniskors rättigheter mot missbruk av denna auktoritet, samtidigt som de håller sig inom de gränser som dragits upp av naturlagen och evangelierna.

Beroende på de olika folkens karaktär och deras historiska utveckling kan det politiska samfundet emellertid anta en mängd konkreta lösningar i sina strukturer och i sin organisation av den offentliga makten. Till gagn för hela den mänskliga familjen måste dessa lösningar alltid bidra till att forma en typ av människa som kommer att vara kultiverad, fredsälskande och välvilligt inställd till alla sina medmänniskor.

*Höst 75.* Det ligger helt i den mänskliga naturen att det finns juridisk-politiska strukturer som på ett allt bättre sätt och utan diskriminering ger alla medborgare praktiska möjligheter att fritt och aktivt delta i upprättandet av den politiska gemenskapens juridiska grundvalar och i ledningen av offentliga angelägenheter, i fastställandet av de olika offentliga organens mandat och i valet av politiska ledare. (5) Alla medborgare bör därför vara medvetna om rätten och även skyldigheten att använda sin fria rösträtt för att främja det allmänna bästa. Kyrkan prisar och högaktar det arbete som utförs av dem som för människornas bästa ägnar sig åt att tjäna staten och tar på sig bördorna av detta ämbete.

För att medborgarnas ansvarsfulla samarbete skall kunna ge de goda resultat som man kan förvänta sig i det politiska livet under normal tid, måste det finnas en positiv rättsstatika som föreskriver en lämplig fördelning av myndigheternas funktioner och organ och ett effektivt och oberoende system för skydd av rättigheter. Alla personers, familjers och gruppers rättigheter och deras praktiska tillämpning måste erkännas, respekteras och främjas, tillsammans med de skyldigheter som är bindande för alla medborgare. 6. Bland de senare är det på sin plats att erinra om plikten att göra den politiska gemenskapen den materiella och personliga tjänst som det allmänna bästa kräver. De styrande måste vara försiktiga så att de inte hindrar utvecklingen av familjegrupper, sociala eller kulturella grupper, inte heller mellanliggande organ eller organisationer, och att inte beröva dem möjligheter till legitim och konstruktiv verksamhet. De bör i stället villigt söka främja ett ordnat bedrivande av sådan verksamhet. Medborgarna å sin sida, antingen individuellt eller kollektivt, måste akta sig för att tillskriva den offentliga makten alltför stor makt, att inte ställa överdrivna och ogrundade krav på den i sitt eget intresse och på så sätt minska den ansvarsfulla roll som personer, familjer och sociala grupper har.

Våra dagars komplicerade förhållanden gör det nödvändigt för den offentliga makten att oftare ingripa i sociala, ekonomiska och kulturella frågor för att

skapa gynnsamma villkor som ger en effektivare hjälp till medborgare och grupper i deras fria strävan efter människans totala välfärd. Förhållandet mellan socialisering och personens autonomi och utveckling kan emellertid förstås på olika sätt beroende på olika regioner och folkens utveckling. Men när utövandet av rättigheter tillfälligt begränsas för det allmänna bästa, bör friheten återställas omedelbart om omständigheterna förändras. Dessutom är det omänskligt att den offentliga makten faller tillbaka på diktatoriska system eller totalitära metoder som kränker människors eller samhällsgruppers rättigheter.

Medborgarna måste odla en generös och lojal anda av patriotism, men utan att vara trångsynta. Detta innebär att de alltid kommer att rikta sin uppmärksamhet på hela den mänskliga familjens bästa, förenade av de olika band som binder samman raser, folk och nationer.

Alla kristna måste vara medvetna om sin egen specifika kallelse inom den politiska gemenskapen. Det är upp till dem att föregå med gott exempel genom sin ansvarskänsla och sitt tjänande av det gemensamma bästa. På detta sätt skall de konkret visa hur auktoritet kan vara förenlig med frihet, personligt initiativ med solidaritet mellan hela samhällsorganismen och fördelarna med enhet med fruktbar mångfald. De måste erkänna legitimiteten i olika åsikter när det gäller tidsmässiga lösningar och respektera medborgarna, som även som grupp försvarar sina ståndpunkter med ärliga metoder. De politiska partierna måste å sin sida främja de saker som enligt deras bedömning är nödvändiga för det allmänna bästa. Det är aldrig tillåtet att sätta deras intressen före det gemensamma bästa.

Stor omsorg måste ägnas åt den medborgerliga och politiska bildningen, som i dag är av yttersta vikt för befolkningen som helhet, och särskilt för ungdomen, så att alla medborgare kan spela sin roll i den politiska gemenskapens liv. De som är eller kan bli lämpade bör förbereda sig för den svåra, men samtidigt mycket ädla politiska konsten, och bör försöka utöva denna konst utan hänsyn till sina egna intressen eller materiella fördelar. Med integritet och visdom måste de vidta åtgärder mot alla former av orättvisa och tyranni, mot godtycklig dominans av en individ eller ett politiskt parti och mot all intolerans. De bör ägna sig åt att tjäna alla med uppriktighet och ärlighet, ja, med den kärlek och styrka som det politiska livet kräver.

76. Det är mycket viktigt, särskilt där ett pluralistiskt samhälle råder, att det finns en korrekt uppfattning om förhållandet mellan den politiska gemenskapen och kyrkan, och att det görs en klar åtskillnad mellan de uppgifter som kristna åtar sig, individuellt eller som grupp, på eget ansvar som medborgare ledda av ett kristet samvete. och den verksamhet som de i förening med sina herdar utför i kyrkans namn.

Kyrkan är, på grund av sin roll och kompetens, inte på något sätt identifierad med den politiska gemenskapen och inte heller bunden till något politiskt system. Hon är på samma gång ett tecken och en garanti för den mänskliga personens transcendentala karaktär.

Kyrkan och den politiska gemenskapen är autonoma och oberoende av varandra inom sina respektive områden. Ändå är båda, under olika titlar, hängivna samma mäns personliga och sociala kallelse. Ju mer båda främjar ett sundare samarbete sinsemellan med tillbörlig hänsyn till omständigheterna i tid och rum, desto effektivare kommer deras tjänst att utövas för allas bästa. Ty människans horisonter är inte begränsade endast till den timliga ordningen; Samtidigt som han lever i en kontext av mänsklighetens historia, bevarar han sin eviga kallelse intakt. Kyrkan, å sin sida, är grundad på kärleken till Återlösaren och bidrar till rättvisans och kärlekens styre inom en nations gränser och mellan nationer. Genom att predika evangeliets sanningar och på alla områden av mänsklig strävan låta ljuset från sin lära och ett kristet vittnesbörd göra sig gällande, respekterar och främjar hon medborgarnas politiska frihet och ansvar.

Apostlarna, deras efterträdare och de som samarbetar med dem, sänds för att förkunna Kristus, Frälsaren för människorna. Deras apostolat är grundat på Guds kraft, som mycket ofta visar evangeliets styrka på svagheten hos dess vittnen. Alla de som är hängivna Guds ords tjänst måste använda de vägar och medel som är utmärkande för evangeliet, vilka i många avseenden skiljer sig från de medel som är lämpliga för den jordiska staden.

Det finns i själva verket ett nära samband mellan jordiska ting och de element i människans villkor som överskrider världen. Kyrkan själv använder sig av timliga ting i den mån hennes egen mission kräver det. Hon å sin sida sätter inte sin tillit till de privilegier som den civila myndigheten erbjuder. Hon kommer t.o.m. att avstå från att utöva vissa rättigheter som har förvärvats på ett legitimt sätt, om det visar sig att användningen av dem kommer att leda till tvivel om uppriktigheten i hennes vittnesmål eller att nya sätt att leva kräver nya

metoder. Men det är inte mer än rätt att kyrkan, i alla tider och på alla platser, har verklig frihet att predika tron, att undervisa i sin sociallära, att fritt utöva sin roll bland människor och även att fälla moraliska domar i de frågor som rör den allmänna ordningen när en människas grundläggande rättigheter eller själens frälsning kräver det. I detta sammanhang bör hon använda sig av alla medel – men bara de – som står i överensstämmelse med evangeliet och som motsvarar det allmänna goda alltefter tidernas och omständigheternas olikheter.

Samtidigt som kyrkan, vars plikt det är att fostra och upphöja(9) allt som befinns vara sant, gott och vackert i den mänskliga gemenskapen, troget håller fast vid evangeliet och fullgör sin mission till världen, stärker den friden bland människorna till Guds ära. (10)

## KAPITEL V

### FRÄMJANDET AV FRED OCH FRÄMJANDET AV EN GEMENSKAP AV NATIONER

77. I vår generation, när män fortsätter att plågas av akuta svårigheter och oro som härrör från krigets härjningar eller hotet om det, står hela den mänskliga familjen inför en timme av yttersta kris i sin väg mot mognad. Denna familj, som så småningom rör sig tillsammans och överallt redan är mer medveten om sin enhet, kan inte fullgöra sin uppgift att för alla människor överallt bygga upp en värld som är mer genuint mänsklig, om inte varje person med förnyad kraft ägnar sig åt fredens sak. På så sätt händer det att evangeliets budskap, som är i harmoni med människosläktets högre strävanden och strävanden, får en ny glans i vår tid när det förkunnar att fridens hantverkare är välsignade "därför att de skall kallas Guds barn" (Matt 5:9).

Följaktligen, samtidigt som konciliet pekar på fredens autentiska och ädla innebörd och fördömer krigets fasor, vill det lidelsefullt uppmana de kristna att under Kristi hjälp, fredens upphovsman, samarbeta med alla människor för att mellan sig säkerställa en fred grundad på rättvisa och kärlek och för att upprätta fredens redskap.

78. Fred är inte bara frånvaron av krig, inte heller kan den reduceras enbart till upprätthållandet av en maktbalans mellan fiender, inte heller är den framkallad av diktatur. I stället kallas det med rätta och med rätta för ett rättviseföretag. Fred är ett resultat av den ordning som strukturerats in i det mänskliga samhället av dess gudomlige grundare och aktualerats av människor när de

törstar efter allt större rättvisa. Mänsklighetens gemensamma bästa finner sin yttersta mening i den eviga lagen. Men eftersom de konkreta kraven för detta gemensamma bästa ständigt förändras med tiden, uppnås aldrig fred en gång för alla, utan måste byggas upp oavbrutet. Dessutom, eftersom den mänskliga viljan är ostadig och sårad av synd, kräver uppnåendet av frid att man ständigt behärskar lidelserna och att den lagliga auktoriteten är vaksam.

Men det räcker inte. Denna frid på jorden kan inte uppnås om inte det personliga välbefinnandet tryggas och människorna fritt och tillitsfullt delar med sig av sina inre andars rikedomar och talanger till varandra. En fast beslutsamhet att respektera andra människor och folk och deras värdighet, liksom den utstuderade praktiken av broderskap är absolut nödvändiga för att upprätta fred. Därför är fred också frukten av kärlek, som går utöver vad rättvisan kan ge.

Den jordiska frid som uppstår av kärlek till nästan symboliserar och är ett resultat av Kristi frid som utstrålar från Gud Fadern. Ty genom korset försonade den inkarnerade Sonen, fridsfursten, alla människor med Gud. Genom att på detta sätt återföra alla människor till enheten av ett folk och en kropp, dräpte han hat i sitt eget kött; Och efter att ha lyfts upp i höjden genom sin uppståndelse utgöt han kärlekens ande i människornas hjärtan.

Av denna anledning är alla kristna enträget kallade att i kärlek göra vad sanningen kräver, och att förena sig med alla sanna fredsstiftare i vädjan om fred och att åstadkomma den.

Motiverade av samma anda kan vi inte undgå att lovorda dem som avstår från att använda våld för att hävda sina rättigheter och som tillgriper försvarsmetoder som annars är tillgängliga även för svagare parter, förutsatt att detta kan göras utan att skada andras eller samhällets rättigheter och skyldigheter.

I den mån människor är syndfulla, hänger hotet om krig över dem, och det kommer det att göra tills Kristus kommer tillbaka. Men i den mån människorna besegrar synden genom en kärleksförening, kommer de också att besegra våldet och göra dessa ord till verklighet: "De skall förvandla sina svärd till plogbillar och sina spjut till skärar. Folk skall inte lyfta svärd mot folk, och de skall inte mer lära sig att kriga" (Jesaja 2:4).

## AVSNITT 1 Undvikande av krig

*Höst 79.* Även om de senaste krigen har orsakat fysisk och moralisk förödelse i vår värld, pågår fortfarande stridernas förödelse dag för dag i vissa delar av världen. Faktum är att nu när alla slags vapen som den moderna vetenskapen frambringar används i krig, hotar krigföringens våldsamma karaktär att leda de stridande till ett barbari som vida överträffar det förflutnas. Dessutom gör den moderna världens komplexitet och de invecklade internationella relationerna att gerillakriget kan dras ut på tiden med hjälp av nya metoder för bedrägeri och omstörtande verksamhet. Användningen av terrorism betraktas i många fall som ett nytt sätt att föra krig.

Med tanke på detta melankoliska tillstånd hos mänskligheten vill rådet framför allt påminna om den universella naturrättens och dess allomfattande principers permanent bindande kraft. Människans samvete ger själv en allt mer eftertrycklig röst åt dessa principer. Därför är handlingar som avsiktligt strider mot samma principer, liksom order som befäller sådana handlingar, kriminella, och blind lydnad kan inte ursäkta dem som ger efter för dem. De mest ökända av dessa är aktioner som syftar till att metodiskt utrota ett helt folk, en hel nation eller en etnisk minoritet. Sådana handlingar måste kraftfullt fördömas som fruktansvärda brott. Modet hos dem som oförskräckt och öppet motsätter sig dem som utfärdar sådana befallningar förtjänar högsta beröm.

När det gäller krig har ett ganska stort antal nationer undertecknat internationella överenskommelser som syftar till att göra militär verksamhet och dess konsekvenser mindre omänskliga. Deras föreskrifter behandlar sådana frågor som behandlingen av sårade soldater och fångar. Avtal av detta slag måste hållas. I själva verket bör de förbättras så att krigets fasor bättre och mer praktiskt kan hållas i schack. Alla människor, särskilt regeringstjänstemän och experter på dessa frågor, är skyldiga att göra allt de kan för att åstadkomma dessa förbättringar. Dessutom verkar det riktigt att lagar innehåller humana bestämmelser för dem som av samvetsskäl vägrar att bära vapen, dock under förutsättning att de går med på att tjäna den mänskliga gemenskapen på något annat sätt.

Kriget har förvisso inte utrotats ur människornas angelägenheter. Så länge som faran för krig kvarstår och det inte finns någon kompetent och tillräckligt mäktig auktoritet på internationell nivå, kan regeringar inte förnekas rätten till legitimt försvar när alla medel för fredlig lösning har uttömts. Statliga myndigheter och andra som delar det offentliga ansvaret har en skyldighet att

hantera sådana allvarliga frågor på ett nyktert sätt och att skydda välfärden för de människor som anförtrotts i deras vård. Men det är en sak att företaga militära aktioner för ett rättvist försvar av folket, och en annan sak att söka underkuva andra nationer. Inte heller innebär inte heller enbart det faktum att kriget olyckligt har börjat att allt är rättvist mellan de stridande parterna.

Även de som ägnar sig åt militärtjänst i sitt land bör betrakta sig själva som representanter för säkerhet och frihet för folken. Så länge de fullgör denna roll på rätt sätt, bidrar de verkligen till att skapa fred.

Krigets fasor och perversitet förstoras ofantligt genom tillägget av vetenskapliga vapen. För krigshandlingar som involverar dessa vapen kan orsaka massiv och urskillningslös förstörelse och därmed gå långt utöver gränserna för legitimt försvar. Faktum är att om det slags instrument som nu finns i de stora nationernas vapenförråd skulle användas till fullo, skulle en nästan total och helt och hållet ömsesidig slakt av båda sidor från den andra sidans sida följa, för att inte tala om den omfattande förödelse som skulle äga rum i världen och de dödliga efterverkningar som skulle framkallas av användningen av vapen av detta slag.

Alla dessa betraktelser tvingar oss att göra en värdering av kriget med en helt ny inställning. Vår tids människor måste inse att de kommer att tvingas göra en dyster räkenskap för sina krigsdåd, eftersom framtidens gång i hög grad kommer att bero på de beslut de fattar idag.

Med dessa sanningar i åtanke gör denna allraheligaste synod de fördömanden av det totala kriget som redan uttalats av nyligen avgivna påvar till sina egna, och utfärdar följande deklaration.

Varje krigshandling som urskillningslöst syftar till att förstöra hela städer med stora områden och deras befolkning är ett brott mot Gud och människan själv. Den förtjänar ett entydigt och orubbligt fördömande.

Den unika faran med modern krigföring består i detta: den ger dem som har moderna vetenskapliga vapen ett slags tillfälle att begå just sådana styggelser; Dessutom kan den genom en viss obeveklig kedja av händelser slunga människor till de mest avskyvärda beslut. För att något sådant aldrig ska kunna hända i framtiden har biskoparna i hela världen samlats och ber alla människor, särskilt regeringstjänstemän och militära ledare, att oavlåtligt tänka på sitt gigantiska ansvar inför Gud och hela människosläktet.

81. Vetenskapliga vapen samlas förvisso inte enbart för att användas i krig. Då varje nations försvarsstyrka anses vara beroende av dess förmåga till omedelbar vedergällning, tjänar denna anhopning av vapen, som ökar för varje år, likaledes, på ett hittills okänt sätt, som avskräckande medel mot ett eventuellt fientligt anfall. Många betraktar detta förfarande som det mest effektiva sättet att upprätthålla ett slags fred mellan nationerna för närvarande.

Hur det än förhåller sig med denna avskräckningsmetod, så bör man vara övertygad om att den kapprustning som ett redan betydande antal länder är inbegripna i inte är ett säkert sätt att bevara en stadig fred, och inte heller är den så kallade jämvikt som blir resultatet av denna kapplöpning en säker och äkta fred. I stället för att därigenom elimineras riskerna till krig att gradvis förvärras. Medan överdrivna summor spenderas på att skaffa fram ständigt nya vapen, kan man inte erbjuda ett tillräckligt botemedel för de många eländen som plågar hela den moderna världen. Meningsskiljaktigheter mellan nationer är inte riktigt och radikalt helade; Tvärtom sprider de infektionen till andra delar av världen. Nya tillvägagångssätt som bygger på reformerade attityder måste användas för att undanröja denna fälla och för att befria världen från dess förkrossande ångest genom att återställa en verklig fred.

Därför säger vi det igen: kapprustningen är en ytterst förrädisk fälla för mänskligheten, och en fälla som snärjer de fattiga i en outhärdlig grad. Det är mycket att frukta att om denna ras fortsätter, kommer den till slut att ge upphov till all den dödliga ruin vars väg den nu gör redo. Varnade av de olyckor som människosläktet har möjliggjort, låt oss använda oss av det mellanspel som givits oss från ovan och för vilket vi är tacksamma för att bli mer medvetna om vårt eget ansvar och för att finna medel för att lösa våra tvister på ett sätt som är mer värdigt människan. Den gudomliga försynen kräver enträget av oss att vi befriar oss från krigets urgamla slaveri. Om vi vägrar att göra denna ansträngning vet vi inte vart vi kommer att ledas av den onda väg vi har slagit in på.

Det är därför vår självklara plikt att spänna varje muskel i arbetet för den tid, då alla krig kan förbjudas fullständigt och genom internationellt samtycke. Detta mål kräver otvivelaktigt att det inrättas en universell offentlig myndighet som erkänns som sådan av alla och som har befogenhet att på allas vägnar garantera säkerhet, respekt för rättvisa och respekt för rättigheter. Men innan

denna efterlängtade auktoritet kan upprättas, måste de högsta existerande internationella centra med kraft ägna sig åt att söka bättre medel för att uppnå gemensam säkerhet. Då fred måste födas ur ömsesidigt förtroende mellan folken och inte påtvingas dem på grund av fruktan för de tillgängliga vapnen, måste var och en arbeta för att äntligen få ett slut på kapprustningen och för att verkligen börja avvapningen, visserligen inte ensidigt, utan i samma takt i enlighet med överenskommelsen. och backas upp av verkliga och genomförbara skyddsåtgärder. (3)

82. Under tiden ska man inte underskatta de ansträngningar som redan har gjorts och som fortfarande pågår för att undanröja faran för krig. Tvärtom bör man stödja den goda viljan hos de många ledare som arbetar hårt för att få ett slut på kriget, som de avskyr. Även om dessa män tyngs av de ytterst tunga angelägenheter som hör till deras höga ämbete, drivs de icke desto mindre av den mycket allvarliga fredsskapande uppgift som de är bundna till, även om de inte kan bortse från komplexiteten i de nuvarande frågorna. Vi bör innerligt be Gud att ge dessa män styrka att uthålligt gå framåt och modigt fullfölja detta arbete med att bygga fred med kraft. Det är ett verk av oerhörd kärlek till mänskligheten. I dag kräver den förvisso att de utvidgar sina tankar och sin ande utanför den egna nationens gränser, att de lägger åt sidan nationell själviskhet och ambition att dominera andra nationer, och att de hyser en djup vördnad för hela mänskligheten, som redan så mödosamt banar sig väg mot större enhet.

Problemen med fred och nedrustning har redan varit föremål för en omfattande, ihärdig och oavbruten granskning. Tillsammans med internationella möten om dessa problem bör sådana studier betraktas som de första stegen mot en lösning av dessa allvarliga frågor, och de bör främjas med ännu större skyndsamhet för att ge konkreta resultat i framtiden.

Icke desto mindre bör människor akta sig för att endast anförtro sig åt någras ansträngningar, samtidigt som de inte bryr sig om sina egna attityder. Ty regeringstjänstemän, som på en och samma gång måste garantera sitt eget folks bästa och främja det allmänna bästa, är i hög grad beroende av den allmänna opinionen och känslan. Det gagnar dem inte att arbeta för fred så länge känslor av fiendskap, förakt och misstro, liksom rashat och oböjliga ideologier, fortsätter att splittra människor och placera dem i motsatta läger. Följaktligen finns det framför allt ett trängande behov av en förnyad attitydfostran och av ny inspiration i den allmänna opinionen. De som är

hängivna utbildningsarbetet, särskilt de ungas, eller som formar den allmänna opinionen, bör betrakta det som sin viktigaste uppgift att undervisa alla i nya känslor av fred. I själva verket behöver vi alla en förändring i vårt hjärta när vi betraktar hela världen och de uppgifter som vi kan utföra i samklang för att förbättra vår ras.

Men vi får inte låta falska förhoppningar lura oss. Ty om inte fiendskap och hat läggs åt sidan och fasta, ärliga överenskommelser om världsfreden sluts i framtiden, kommer mänskligheten, som redan befinner sig mitt i en allvarlig kris, även om den är begåvad med anmärkningsvärd kunskap, kanske att föras till den dystra stund då den inte kommer att uppleva någon annan fred än den fruktansvärda dödens frid. Men när vi säger detta, upphör inte Kristi kyrka, som är närvarande mitt i denna tidsålders oro, att hoppas på det fastaste. Hon har för avsikt att om och om igen, i tid och otid, framföra detta apostoliska budskap till vår tid: "Se, nu är den välbehagliga tiden för en hjärtats förändring; skåda! Nu är frälsningens dag." (4)

## AVSNITT II Settera upp en internationell gemenskap

**Röd 83.** För att bygga upp freden måste man utrota framför allt orsakerna till osämja mellan människorna, särskilt orättvisorna, som underblåser krigen. Inte så få av dessa orsaker beror på överdrivna ekonomiska ojämlikheter och på att man skjuter upp de åtgärder som krävs för att komma till rätta med dem. Andra orsaker till osämja har emellertid sin källa i önskan att dominera och i ett förakt för person. Och om vi letar efter djupare orsaker finner vi dem i mänsklig avundsjuka, misstro, stolthet och andra egoistiska passioner. Människan kan inte uthärda så många avbrott i tingens harmoni. Följaktligen är världen ständigt ansatt av stridigheter och våld mellan människor, även när det inte förs något krig. Dessutom, eftersom samma missförhållanden finns även i relationerna mellan olika nationer, är det absolut nödvändigt för länder att samarbeta mer fördelaktigt och närmare varandra för att organisera internationella organ och att outtröttligt arbeta för att skapa organisationer som kan främja freden, för att övervinna eller förekomma dem och för att hålla våldet inom gränser.

**84.** Med tanke på de allt tätare banden av ömsesidigt beroende mellan alla jordens invånare och folk, kräver nu en lämplig strävan och ett effektivt uppnående av det universella gemensamma bästa av nationernas samfund att det organiserar sig på ett sätt som är anpassat till dess nuvarande ansvar,

särskilt gentemot de många delar av världen som fortfarande lider av outhärdlig nöd.

För att nå detta mål måste det internationella samfundets organisationer å sin sida sörja för människornas olika behov, både på det sociala livets områden - såsom livsmedelsförsörjning, hälsovård, utbildning, arbete - och även under vissa speciella omständigheter som kan dyka upp här och där, t.ex. behovet av att främja en allmän förbättring i utvecklingsländerna. Eller för att lindra de plågsamma förhållanden som flyktingar som är utspridda över hela världen befinner sig i, eller också för att hjälpa migranter och deras familjer.

Redan existerande internationella och regionala organisationer är förvisso väl förtjänta av den mänskliga rasen. Detta är de första försöken att lägga grunden på internationell nivå för ett samhälle av alla människor som kan arbeta för en lösning på vår tids allvarliga problem, för att uppmuntra framsteg överallt och för att undvika krig av alla slag. I alla dessa aktiviteter gläds kyrkan åt det sanna broderskapets anda som blomstrar mellan kristna och icke-kristna, i dess strävan att göra allt mer ihärdiga ansträngningar för att lindra den överflödande misären.

85. Den nuvarande solidariteten mellan mänskligheten kräver också ett återupplivande av ett ökat internationellt samarbete på det ekonomiska området. Även om nästan alla folk har blivit självständiga, är de långt ifrån fria från varje form av otillbörligt beroende och långt ifrån att undgå all fara för allvarliga inre svårigheter.

En nations utveckling är beroende av mänsklig och ekonomisk hjälp. Medborgarna i varje land måste genom utbildning och yrkesutbildning förberedas för att fullgöra det ekonomiska och sociala livets olika uppgifter. Men detta kräver i sin tur hjälp av utländska specialister, som när de ger hjälp inte kommer att fungera som herrar utan som medhjälpare och medarbetare. Utvecklingsländerna kommer inte att kunna skaffa materiellt bistånd om inte radikala förändringar görs i den moderna världshandelns etablerade förfaranden. Annan hjälp bör också ges av utvecklade nationer i form av gåvor, lån eller finansiella investeringar. Sådan hjälp bör ges med generositet och utan girighet från den ena sidan, och mottas med fullständig ärlighet från den andra sidan.

Om en verklig ekonomisk ordning skall kunna upprättas över hela världen, måste man sätta stopp för spekulationen, de nationella ambitionerna, aptiten

på politisk överlägsenhet, militaristiska beräkningar och intriger för att sprida och påtvinga ideologier.

86. Följande normer förefaller vara användbara för ett sådant samarbete:

a) Utvecklingsländerna bör göra sig stora ansträngningar för att som mål för framsteg söka att uttrycka och säkra sina medborgares fullständiga mänskliga förverkligande. De bör hålla i minnet att framåtskridande uppstår och växer framför allt ur nationernas eget arbete och genialitet, eftersom det måste grundas inte bara på utländskt bistånd, utan framför allt på ett fullständigt utnyttjande av deras egna resurser och på utvecklingen av deras egen kultur och traditioner. De som utövar det största inflytandet på andra bör vara framstående i detta avseende.

b) Å andra sidan är det en mycket viktig plikt för de framskridna nationerna att hjälpa utvecklingsländerna att fullgöra sina ovan nämnda skyldigheter. De bör därför med glädje på sin egen hemmafront genomföra de andliga och materiella omställningar som är nödvändiga för att förverkliga detta universella samarbete.

Följaktligen bör de i sina affärsförbindelser med svagare och fattigare länder vara noga med att respektera deras profiler, för dessa länder behöver den inkomst de får från försäljningen av sina inhemska produkter för att försörja sig.

c) Det är det internationella samfundets roll att samordna och främja utveckling, men på ett sådant sätt att de resurser som öronmärkts för detta ändamål fördelas så effektivt som möjligt och med fullständig rättvisa. Det är också denna gemenskaps skyldighet att, med vederbörlig hänsyn till subsidiaritetsprincipen, reglera de ekonomiska relationerna i hela världen så att dessa genomförs i enlighet med rättvisans normer.

Lämpliga organisationer bör inrättas för att främja och reglera internationella affärer, särskilt med de underutvecklade länderna, och för att kompensera för förluster till följd av en alltför stor ojämlikhet i makt mellan de olika nationerna. Denna typ av organisation bör, i samklang med tekniskt, kulturellt och finansiellt stöd, tillhandahålla den hjälp som utvecklingsländerna behöver så att de med fördel kan fullfölja sitt eget ekonomiska framåtskridande.

d) I många fall finns det ett akut behov av att modernisera de ekonomiska och sociala strukturerna. Men man måste vara på sin vakt mot förslag på tekniska lösningar som ligger helt rätt i tiden. Detta gäller i synnerhet de lösningar som förser människan med materiella bekvämligheter, men som icke desto mindre strider mot människans andliga natur och framåtskridande. Ty "människan

lever inte bara av bröd, utan av varje ord som utgår från Guds mun" (Matt 4:4). Varje sektor av den mänskliga familjen bär inom sig och i sina bästa traditioner någon del av den andliga skatt som Gud har anförtrott mänskligheten, även om många kanske inte är medvetna om den källa från vilken den kommer.

87. Internationellt samarbete är i dag nödvändigt särskilt för de folk som förutom att de står inför så många andra svårigheter också utsätts för påfrestningar på grund av en snabb befolkningsökning. Det finns ett trängande behov av att, i fullt och intensivt samarbete med alla, och särskilt de rikare nationerna, utforska hur de mänskliga behoven av mat och lämplig utbildning kan tillgodoses och delas med hela det mänskliga samhället. Men en del folk skulle i hög grad kunna förbättra sina levnadsförhållanden, om de övergick från föråldrade jordbruksmetoder till de nya tekniska metoderna och tillämpade dem med nödvändig försiktighet i enlighet med sina egna omständigheter. Deras liv skulle likaledes förbättras genom upprättandet av en bättre samhällsordning och ett rättvisare system för fördelningen av jordägandet.

Regeringarna har otvivelaktigt rättigheter och skyldigheter, inom ramen för sin tillbörliga behörighet, när det gäller befolkningsproblemet i sina respektive länder, till exempel när det gäller social- och familjelivslagstiftningen, eller när det gäller landsbygdsbefolkningens migration till städerna, eller när det gäller information om landets tillstånd och behov. Eftersom människor i våra dagar funderar över detta problem och är så upprörda över det, är det dessutom önskvärt att katolska specialister, särskilt vid universiteten, skickligt driver och utvecklar studier och projekt i alla dessa frågor.

Men det finns i dag många som hävdar att ökningen av världens befolkning, eller åtminstone befolkningsökningen i vissa länder, måste hejdas radikalt med alla till buds stående medel och genom alla former av ingripanden från den offentliga maktens sida. Med tanke på detta påstående uppmanar rådet alla att vara på sin vakt mot lösningar, vare sig de stöds offentligt eller privat, eller ibland till och med påtvingas, som strider mot den moraliska lagen. Ty i överensstämmelse med mannens omistliga rätt att gifta sig och avla barn, beror ett beslut om hur många barn de kommer att få på föräldrarnas rätta bedömning, och det kan inte på något sätt överlåtas till den offentliga myndighetens bedömning. Men eftersom föräldrarnas omdöme förutsätter ett rätt format samvete, är det av största vikt att vägen är öppen för var och en att utveckla ett riktigt och genuint mänskligt ansvar som respekterar den gudomliga lagen och tar hänsyn till omständigheterna i situationen och tiden.

Men ibland kräver detta en förbättring av de uppfostringsmässiga och sociala förhållandena och framför allt en religionsbildning eller åtminstone en fullständig moralisk fostran. Män bör dessutom diskret informeras om vetenskapliga framsteg när det gäller att utforska metoder som kan hjälpa makar att reglera antalet barn och vars säkerhet har bevisats väl och vars harmoni med den moraliska ordningen har konstaterats.

**88.** De kristna bör villigt och helhjärtat samarbeta för att upprätta en internationell ordning som innefattar en genuin respekt för alla friheter och ett vänskapligt broderskap mellan alla. Detta är så mycket mer angeläget som större delen av världen fortfarande lider av så mycket fattigdom att det är som om Kristus själv ropade i dessa fattiga att be lärjungarna om välgörenhet. Låt därför inte människor bli upprörda därför att vissa länder där majoriteten av medborgarna räknas som kristna har ett överflöd av rikedomar, medan andra är berövade livets nödtröst och plågas av hunger, sjukdomar och alla slags elände. Fattigdomens och kärlekens ande är Kristi kyrkas ära och vittne.

De kristna som frivilligt erbjuder sig sina tjänster för att hjälpa andra människor och nationer bör därför prisas och stödjas. Det är i sanning en plikt för hela Guds folk att i enlighet med biskoparnas ord och exempel så långt de kan lindra den moderna tidens lidanden. De bör också göra detta, som det var gammal sed i kyrkan, av substansen i deras ägodelar, och inte bara av det som är överflödigt.

Förfarandet för insamling och distribution av hjälp, utan att vara stelbent och fullständigt enhetligt, bör icke desto mindre bedrivas på ett ordnat sätt i stift, nationer och över hela världen. Varhelst det verkar lämpligt, bör denna katolska verksamhet bedrivas i samklang med andra kristna bröder. Ty kärlekens ande förbjuder inte, utan befäller tvärtom att välgörenhetsverksamheten skall utföras på ett omsorgsfullt och ordnat sätt. Därför är det viktigt att de som har för avsikt att ägna sig åt utvecklingsländernas tjänster får lämplig utbildning vid lämpliga institut.

**89.** Eftersom kyrkan, i kraft av sitt uppdrag från Gud, förkunnar evangeliet för alla människor och delar ut nådens skatter, bidrar hon till att säkerställa fred överallt på jorden och till att placera det broderliga utbytet mellan människor på fast grund genom att förmedla kunskap om den gudomliga och naturliga lagen. För att uppmuntra och stimulera samarbete mellan människor måste kyrkan därför vara tydligt närvarande mitt i nationernas gemenskap, både genom sina officiella kanaler och genom ett fullständigt och uppriktigt

samarbete mellan alla kristna – ett samarbete som enbart motiveras av en önskan att tjäna alla.

Detta kommer att ske mer effektivt om de troende själva, medvetna om sitt ansvar som människor och som kristna, kommer att utöva sitt inflytande i sin egen miljö för att väcka en beredvillighet att samarbeta med det internationella samfundet. Särskild omsorg måste ägnas åt att utbilda ungdomen i detta avseende, både inom den religiösa och den civila undervisningen.

90. En framträdande form av internationell verksamhet från de kristnas sida finner man i de gemensamma ansträngningar som de, både som individer och i grupp, bidrar till institutioner som redan har inrättats eller kommer att inrättas för att uppmuntra till samarbete mellan nationer. Det finns också olika katolska sammanslutningar på internationell nivå som på många sätt kan bidra till att bygga upp en fredlig och broderlig gemenskap av nationer. Dessa bör stärkas genom att man ökar antalet välkvalificerade medarbetare hos dem, genom att man ökar de nödvändiga resurserna och genom att man med fördel stärker samordningen av deras energier. För i dag kräver både effektiva åtgärder och behovet av dialog gemensamma projekt. Dessutom bidrar sådana sammanslutningar i hög grad till utvecklingen av ett universellt synsätt – något som verkligen är lämpligt för katoliker. De bidrar också till att skapa en medvetenhet om verklig universell solidaritet och ansvar.

Slutligen är det mycket önskvärt att katolikerna, för att på ett korrekt sätt fullgöra sin roll i det internationella samfundet, kommer att försöka samarbeta aktivt och på ett positivt sätt både med sina separerade bröder som tillsammans med dem bekänner sig till kärlekens evangelium och med alla människor som törstar efter sann fred.

Konciliet, som beaktar de oerhörda umbäranden, som ännu hemsöka större delen av mänskligheten i dag, anser det vara högst lägligt, att en organism av den universella kyrkan upprättas, så att både Kristi rättvisa och kärlek till de fattiga överallt må utvecklas. En sådan organisms roll skulle vara att stimulera det katolska samfundet att främja framsteg i behövande regioner och internationell social rättvisa.

91. Hämtade från kyrkans läras skatter ser denna heliga synods förslag till hjälp för varje människa i vår tid, vare sig han tror på Gud eller inte uttryckligen erkänner honom. Om de antas kommer de att främja en skarpare insikt hos människorna om deras fullständiga bestämmelse och därigenom leda dem till att forma världen mer efter människans överlägsna värdighet, att söka efter ett broderskap som är universellt och djupare rotat, och att möta våra tids brådskande situationer med en tapper och enad ansträngning född av kärlek.

Otvivelaktigt är detta konciliära program endast ett allmänt program i flera av sina delar; Och det är medvetet, med tanke på den oerhörda variationen av situationer och former av mänsklig kultur i världen. Faktum är att även om programmet presenterar undervisning som redan är accepterad i kyrkan, måste det följas upp och förstärkas, eftersom det ibland behandlar frågor som befinner sig i ett konstant tillstånd av utveckling. Ändå har vi förlitat oss på Guds ord och evangeliets anda. Därför hyser vi den förhoppningen att många av våra förslag kommer att visa sig vara till stor nytta för alla, särskilt sedan de har anpassats till enskilda nationer och mentaliteter av de troende, under ledning av deras herdar.

92. I kraft av sitt uppdrag att sprida evangeliets budskaps strålgans över hela världen och att under en Ande förena alla människor av vilken nation, ras eller kultur som helst, framträder kyrkan som ett tecken på det brödraskap som tillåter en ärlig dialog och ger den kraft.

Ett sådant uppdrag kräver i första hand att vi inom kyrkan själv främjar ömsesidig aktning, vördnad och harmoni, genom ett fullt erkännande av den lagliga mångfalden. På så sätt kan alla de som utgör ett enda Guds folk, både herdar och de allmänt troende, engagera sig i dialog med en ständigt överflödande fruktbarhet. Ty de band som förenar de trogna är mäktigare än något som skiljer dem åt. Låt det därför råda enhet i det som är nödvändigt; Frihet i det som är ouppklarat, och välgörenhet i alla fall.

Våra hjärtan omfattar också de bröder och samhällen som ännu inte lever med oss i full gemenskap. Till dem är vi icke desto mindre förenade genom vår bekännelse av Fadern och Sonen och den Helige Ande och genom kärlekens band. Vi glömmer inte att de kristnas enhet i dag är efterlängtd och efterlängtd även av många som inte tror på Kristus. För ju längre den avancerar mot sanning och kärlek under den Helige Andes mäktiga impuls, desto mer kommer denna enhet att bli ett förebud om enhet och fred för världen i stort. Låt oss därför, genom gemensamma ansträngningar och på sätt

som i dag blir alltmer lämpliga för att effektivt söka detta storslagna mål, göra oss möda att varje dag forma oss efter evangeliet mer exakt och på så sätt arbeta som bröder i att tjäna den mänskliga familjen. Ty i Kristus Jesus är denna familj kallad till Guds söners familj.

Vi tänker också hjärtligt på alla som erkänner Gud och som i sina traditioner bevarar värdefulla element av religion och mänsklighet. Vi vill att ett uppriktigt samtal ska tvinga oss alla att trofast ta emot Andens impulser och att handla energiskt efter dem.

Längtan efter en sådan dialog, som kan leda till sanning enbart genom kärlek, utesluter för vår del ingen, även om ett lämpligt mått av försiktighet otvivelaktigt måste utövas. Vi inkluderar dem som odlar enastående kvaliteter i den mänskliga anden, men som ännu inte erkänner Källan till dessa egenskaper. Vi inkluderar dem som förtrycker kyrkan och trakasserar henne på många olika sätt. Eftersom Gud Fadern är alla människors ursprung och syfte, är vi alla kallade att vara bröder. Därför, om vi har kallats till samma öde, mänskligt och gudomligt, kan och bör vi arbeta tillsammans utan våld och svek för att bygga upp världen i verklig fred.

*Smultronställe 93.* Med tanke på Herrens ord: "Härav skall alla människor förstå att ni är mina lärjungar, om ni har kärlek till varandra" (Joh 13:35), kan kristna inte längta efter något mer brinnande än att tjäna den moderna världens människor med stigande generositet och framgång. Därför, genom att troget hålla fast vid evangeliet och dra nytta av dess resurser, genom att förena sig med varje människa som älskar och praktiserar rättvisa, har kristna axlat en gigantisk uppgift för uppfyllelse i denna värld, en uppgift för vilken de måste avlägga räkenskap inför Honom som kommer att döma varje människa på den yttersta av dagar.

Det är inte alla som ropar "Herre, Herre" som kommer in i himmelriket, utan de som gör Faderns vilja genom att ta ett fast grepp om det verk som ligger framför oss. Nu vill Fadern att vi i alla människor skall känna igen Kristus, vår broder, och älska honom uppriktigt, i ord och i handling. Genom att på detta sätt vittna om sanningen kommer vi att dela den himmelske Faderns kärleks mysterium med andra. Som en följd av detta kommer människor över hela världen att väckas till ett levande hopp – den Helige Andens gåva – om att de en dag äntligen kommer att fångas upp i frid och fullständig lycka i detta fädernesland som strålar av Herrens härlighet.

Men honom som kan uträtta allt i en omfattning som vida överstiger vad vi ber om eller kan föreställa oss, i överensstämmelse med den kraft som är verksam i oss – honom tillhör honom ära i kyrkan och i Kristus Jesus, genom tidernas alla tidsåldrar utan slut. Amen. (Ef 3:20-21).

---

## ANTECKNINGAR

### Förord

1. Den pastoral konstitutionen "De Ecclesia in Mundo Huius Temporis" består av två delar; Ändå utgör den en organisk enhet. Som förklaring: Konstitutionen kallas "pastoral" därför att den, samtidigt som den vilar på doktrinära principer, försöker uttrycka kyrkans förhållande till världen och den moderna mänskligheten. Resultatet är å ena sidan att det finns en pastoral vinkling i den första delen och å andra sidan att det finns en doktrinär vinkling i den andra delen. I den första delen utvecklar kyrkan sin lära om människan, om den värld som är det omslutande sammanhanget för människans existens och om människans relationer till sina medmänniskor. I del två tittar kyrkan närmare på olika aspekter av det moderna livet och det mänskliga samhället; Särskild uppmärksamhet ägnas de frågor och problem som på detta allmänna område verkar vara mer angelägna i våra dagar. Som ett resultat av detta består det ämne som ses i ljuset av doktrinära principer i del två av olika element. Vissa element har ett permanent värde; andra, bara en övergående. Följaktligen måste konstitutionen tolkas i enlighet med de allmänna normerna för teologisk tolkning. Tolkar måste ha i åtanke – särskilt i del två – de föränderliga omständigheter som ämnet till sin natur innebär.

2. Jfr *Joh* 18:37; *Matt.* 20:28; *Markusevangeliet* 10:45.

### Införandet

1. Jfr *Rom* 7:14 ff.

2. Jfr *2 Kor.* 05:15.

3. Jfr *Apostlagärningarna* 4:12.

4. Jfr *hebr.* Klockan 13:8.

5. Jfr *kol.* 01:15.

### DEL I

## Kapitel I

1. Jfr 1 Mos 1:26, Wis. 02:23.
2. Jfr Sir. 17:3-10.
3. Jfr Rom. Andra boken, 1:21-25.
4. Jfr Joh 8:34.
5. Jfr Dan. 3:57-90.
6. Jfr 1 Kor. 6:13-20.
7. Jfr 1 Kungaboken 16:7; *Därför att*. Klockan 17:10.
8. Jfr Sir. 17:7-8.
9. Jfr Rom. Andra aliján, 2:15-16.
10. Jfr Pius XII, *Radiotal om den rätta formandet av ett kristet samvete hos de unga*, 23 mars 1952: AAS (1952), s. 271.
11. Jfr Matt 22:37-40; Gal. 005:14.
12. Jfr Sir. Klockan 15:14.
- 13 Jfr 2 Kor. 05:10.
- 14 Jfr Wis. 1:13; 2:23-24; Rom. 5:21; 6:23; Jak 1:15.
15. Jfr 1 Kor. Andra aliján, 15:56-57.
16. Jfr Pius XI, encyklikan [\*Divini Redemptoris\*](#), 19 mars 1937: AAS 29 (1937), s. 65-106; Pius XII, encyklika [\*Ad Apostolorum Principis\*](#), 29 juni 1958: AAS 50 (1958) s. 601-614; Johannes XXIII, encyklika [\*Mater et Magistra\*](#) 15 maj 1961: AAS 53 (1961), s. 451-453; Paulus VI, [\*Ecclesiam Suam\*](#), 6 augusti 1964: AAS 56 (1964), s. 651-653.
17. Jfr Andra Vatikankonciliet, [\*Dogmatisk konstitution om kyrkan\*](#), kapitel I, nr 8: AAS 57 (1965), s. 12.
- 18 Jfr Fil. 01:27.
19. S:t Augustinus, *Bekännelser* I, 1: PL 32, 661.
20. Jfr Rom. 5:14. Jfr Tertullianus, *De carnis resurrectione* 6: "Den form som jordens slem gavs var avsedd med tanke på Kristus, den framtida människan.": s. 2, 282; CSEL 47, s. 33, 1. Klockan 12-13.

21. Jfr 2 Kor. 04:4.

22. Jfr *Andra konciliet i Konstantinopel*, kanon 7: "Det gudomliga Ordet förvandlades inte till en mänsklig natur, inte heller absorberades en mänsklig natur av Ordet." Denzinger 219 (428); Jfr också det tredje konciliet i Konstantinopel: "Ty precis som Hans allraheligaste och obefläckade mänskliga natur, även om den var gudomliggjord, inte förstördes (theotheisa ouk anerethe), utan snarare förblev i sitt rätta tillstånd och sätt att vara": Denzinger 291 (556); Jfr konciliet i Chalcedon: "att erkännas i två naturer, utan förvirring, förändring, splittring eller separation." Denzinger 148 (302).

23. Jfr tredje *konciliet i Konstantinopel*: "och därför är hans mänskliga vilja, även om den är gudomliggjord, inte förstörd": Denzinger 291 (556).

24. Jfr *Hebr.* 04:15.

25. Jfr 2 Kor 5:18-19; Kol 1:20-22.

26. Jfr 1 Petr 2:21; *Matt.* 16:24; Lukas 14:27.

27. Jfr *Rom* 8:29; *Överste* 3:10-14.

28. Jfr *Rom.* 8:1-11.

29. Jfr 2 Kor. 04:14.

30. JFR. *Fil.* 3:19; *Rom.* 08:17.

31. Jfr Andra Vatikankonciliet, [Dogmatisk konstitution om kyrkan](#), kapitel 2, nr 16: AAS 57 (1965), s. 20.

32. Jfr *Rom.* 08:32.

33. Jfr den *bysantinska påskliturgin*.

34. Jfr *Rom* 8:15 och *Gal* 4:6; jfr även *Joh* 1:22 och *Joh* 3:1-2.

## Kapitel 2

1. Jfr Johannes XXIII, encyklikan: [Mater et Magistra](#), 15 maj 1961: AAS 53 (1961), s. 401-464, och encyklika [Pacem in Terris](#), 11 april 1963: AAS 55 (1963), s. 257-304; Paulus VI:s encyklika [Ecclesiam Suam](#), 6 augusti 1964: AAS 54 (1864) s. 609-659.

2. Jfr *Lukas* 17:33.

3. Jfr S:t Thomas, 1 *Ethica Lect.* 1. veckor

4. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Mater et Magistra\*](#): AAS 53 (1961), s. 418. Jfr även Pius XI, encyklikan [\*Quadragesimo Anno\*](#): AAS 23 (1931), s. 222 ff.
5. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Mater et Magistra\*](#): AAS 53 (1961) .
6. Jfr Mark 2:27.
7. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 266.
8. Jfr *Jak.* Andra aliján, 2:15-16.
9. Jfr *Lukas* 16:18-31.
10. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 299 och 300.
11. Jfr *Lukas* 6:37-38; *Matt.* 7:1-2; *Rom* 2:1–11; 14:10, 14:10–12.
12. Jfr *Matt.* 5:43-47.
13. Jfr [\*Dogmatiska konstitutionen om kyrkan\*](#), kapitel II, nr 9: AAS 57 (1965). s. 12-13.
14. Jfr 2 *Mosebok* 24:1-8.

### Kapitel 3

1. Jfr 1 *Mos* 1:26-27; 9:3; *Wis.* 09:003.
2. Jfr *Ps.* 8:7 och 10.
3. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 297.
4. Jfr Budskap till hela mänskligheten som kyrkofäderna sände i början av Andra Vatikankonciliet, 20 okt. 1962: AAS 54 (1962), s. 823.
5. Jfr Paulus VI, Tal till den diplomatiska kåren 7 januari 1965: AAS 57 (1965), s. 232.
6. Jfr Första Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om den katolska tron, kapitel III: Denz. 1785-1186 (3004-3005).
7. Jfr Msgr Pio Paschini, *Galileo Galileis liv och verk*, 2 volymer, Vatican Press (1964).
8. Jfr *Matt* 24:13; 13:24-30 och 36-43.
9. Jfr 2 *Kor* 6:10.

10. Jfr Joh 1:3 och 14.
11. Jfr Ef 1:10.
12. Jfr Joh 3:16; Rom 5:8.
13. Jfr Apostlagärningarna 2:36; Matteusevangeliet 28:18.
14. Jfr Rom 15:16.
15. Jfr Apostlagärningarna 1:7.
16. Jfr 1 Kor. 7:31; St. Irenaeus, *Adversus haereses*, V, 36, PG, VIII, 1221.
17. Jfr 2 Kor 5:2; 2 Petr 3:13.
18. Jfr 1 Kor 2:9; Apoc. 21:4-5.
19. Jfr 1 Kor 15:42 och 53.
20. Jfr 1 Kor 13:8; 3:14.
21. Jfr Rom 8:19-21.
22. Jfr Lukas 9:25.
23. Jfr Pius XI, encyklikan [\*Quadragesimo Anno\*](#): AAS 23 (1931), s. 207.
24. Förord till Kristus Konungens högtid.

#### Kapitel 4

1. Jfr Paulus VI, encyklikan [\*Ecclesiam Suam\*](#), III: AAS 56 (1964), s. 637-659.
2. Jfr Titus 3:4: "kärlek till människorna".
3. Jfr Ef 1:3; 5:6; 13-14, 23.
4. Andra Vatikankonciliet, [\*Dogmatisk konstitution om kyrkan\*](#), kapitel I, n. 8: AAS 57 (1965), s. 12.
5. Ibid., kapitel II, nr 9: AAS 57 (1965), s. 14; Jfr n. 8: AAS a.a., s. 11.
6. Ibid., kapitel I, n. 8: AAS 57 (1965), s. 11.
7. Jfr ibid., kapitel IV, nr 38: AAS 57 (1965), s. 43, med not 120.
8. Jfr Rom 8:14-17.
9. Jfr Matt 22:39.
10. [\*Dogmatisk konstitution om kyrkan\*](#), kapitel II, nr 9: AAS 57 (1965), s. 12-14.

11. Jfr Pius XII, Tal till Internationella Unionen av Institut för Arkeologi, Historia och Konsthistoria, 9 mars 1956: AAS 48 (1965), s. 212: "Dess gudomlige Grundare, Jesus Kristus, har inte gett den något mandat eller fastställt något slut på den kulturella ordningen. Det mål som Kristus tilldelar den är strängt religiöst. Kyrkan måste leda människorna till Gud, så att de kan överlämnas till honom utan förbehåll. Kyrkan får aldrig förlora det strikt religiösa, övernaturliga målet ur sikte. Meningen med alla dess aktiviteter, ner till den sista kanon i dess kodex, kan endast samverka direkt eller indirekt i detta mål."

12. [Dogmatisk konstitution om kyrkan](#), kapitel I, n. 1: AAS 57 (1965), s. 5.

13. Jfr Hebr 13:14.

14. Jfr 2 Tess 3:6-13; Ef 4:28.

15 Jfr Jes 58:1-12.

16 Jfr Matt 23:3-23; Markusevangeliet 7:10-13.

17. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [Mater et Magistra](#), IV: AAS 53 (1961), s. 456-457; jfr I: AAS a.a., s. 407, 410-411.

18. Jfr [Dogmatiska konstitutionen om kyrkan](#), kapitel III, nr 28: AAS 57 (1965), s. 35.

19. Ibid., n. 28: AAS a.a., s. 35–36.

20. Jfr St. Ambrosius, *De virginitate*, kapitel VIII, n. 48: ML 16, 278.

21. Jfr [Dogmatiska konstitutionen om kyrkan](#), kapitel II, nr 15: AAS 57 (1965) s. 20.

22. Jfr [Dogmatiska konstitutionen om kyrkan](#), kapitel II, nr 13: AAS 57 (1965), s. 17.

23. Jfr Justinus, *Dialogus cum Tryphene*, kapitel 110; MG 6, 729 (ed. Otto), 1897, s. 391-393: ". . . Men ju fler förföljelser som tillfogas oss, desto större blir antalet andra människor som blir hängivna troende genom Jesu namn." Jfr Tertullianus, *Apologeticus*, kapitel L, 13: "Varje gång ni klipper ner oss som gräs, blir vi allt fler: de kristnas blod är ett frö!" Jfr [den dogmatiska konstitutionen om kyrkan](#), Kapitel II, nr 9: AAS 57 (1965), s. 14.

24. Jfr [Dogmatiska konstitutionen om kyrkan](#), kapitel II nr 15: AAS 57 (1965), s. 20.

25. Jfr Paulus VI, tal hållet den 3 februari 1965.

## DEL II

### Kapitel 1

1. Jfr St. Augustine, *De Bene coniugali* PL 40, 375-376 och 394, St. Thomas, *Summa Theologica*, Suppl. Quaest. 49, art. 3 ad 1, *Decretum pro Armenis*: Denz.-Schoen. 1327; Pius XI, encyklikan [\*Casti Connubii\*](#): AAS 22 (1930), s. 547-548; Denz.-Schoen. 3703-3714.
2. Jfr Pius XI, encyklikan [\*Casti Connubii\*](#): AAS 22 (1930), s. 546-547; Denz.-Schoen. 3706.
3. Jfr Hosea 2; Jer 3:6-13; Hes 16 och 23; Är. 54.
4. Jfr Matt 9:15; Markusevangeliet 2:19-20; Lukasevangeliet 5:34-35; Johannesevangeliet 3:29; Jfr också 2 Kor 11:2; Ef 5:27; Uppenbarelseboken 19:7-8; 21:2 och 9.
5. Jfr Ef 5:25.
6. Jfr Andra Vatikankonciliet, [\*Doqmatisk konstitution om kyrkan\*](#): AAS 57 (1965), s. 15-16; 40-41; 47. veckor
7. Pius XI, encyklikan [\*Casti Connubii\*](#): AAS 22 (1930), s. 583.
8. Jfr 1 Tim 5:3.
9. Jfr Ef 5:32.
10. Jfr 1 Mos 2:22-24, Ords 5:15-20; 31:10-31; Tob. 8:4-8; Kant 1:2-3; 1:16; 4:16-5, 1; 7:8-14; 1 Kor 7:3-6; Ef 5:25-33.
11. Jfr Pius XI, encyklikan [\*Casti Connubii\*](#): AAS 22 (1930), s. 547 och 548; Denz.-Schoen. 3707.
12. Jfr 1 Kor 7:5.
13. Jfr Pius XII, *Address Tra le visite*, 20 jan. 1958: AAS 50 (1958), s. 91.
14. Jfr Pius XI, encyklikan [\*Casti Connubii\*](#): AAS 22 (1930): Denz.-Schoen. 3716-3718, Pius XII, *Allocutio Conventui Unionis Italicae inter Obstetrices*, 29 okt. 1951: AAS 43 (1951), s. 835-854, Paulus VI, *Tal till en grupp kardinaler*, 23 juni 1964: AAS 56 (1964), s. 581-589. Vissa frågor, som kräver ytterligare och noggrannare utredning, har på den högste påvens befallning överlämnats till en kommission för studiet av befolkning, familj och födslar, för att den högste

påven, sedan den fullgjort sin uppgift, må fälla dom. Med läroämbetets doktrin i detta tillstånd har denna heliga synod inte för avsikt att föreslå omedelbart konkreta lösningar.

15. Jfr Ef 5:16; Kol 4:5.

16. Jfr *Sacramentarium Gregorianum*: PL 78, 262.

17. Jfr Rom 5:15 och 18; 6:5-11; Gal 2:20.

18. Jfr Ef 5:25-27.

## Kapitel 2

1. Jfr inledningen till denna författning, n. 4 ff.

2. Jfr Kol 3:2.

3. Jfr 1 Mos 1:28.

4. Jfr Ords 8:30-31.

5. Jfr St. Irenaeus, *Adversus haereses*, III, 11, 8 (ed. Sagnard s. 200; jfr. *ibid.*, 16, 6: s. 290-292; 21, 10-22: s. 370-372; 22 3: s. 378; etc.)

6. Jfr Ef 1:10.

7. Jfr Pius XI:s ord till fader M. D. Roland-Gosselin: "Det är nödvändigt att aldrig glömma bort det faktum att kyrkans mål är att evangelisera, inte att civilisera. Om den civiliserar är det för evangelisationens skull." (*Semaines sociales de France*, Versailles, 1936, s. 461-462).

8. Första Vatikankonciliet, *Konstitutionen om den katolska tron*: Denzinger 1795, 1799 (3015, 3019). Jfr Pius XI, encyklikan [\*Quadragesimo Anno\*](#): AAS 23 (1931), s. 190.

9. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 260.

10. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 283; Pius XII, Radiotal, 24 dec. 1941: AAS 34 (1942), s. 16-17.

11. Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 260.

12. Jfr Johannes XXIII, bön framförd den 11 okt. 1962, i början av konciliet: AAS 54 (1962), s. 792.

13. Jfr [\*Konstitutionen om den heliga liturgin\*](#), n. 123: AAS 56 (1964), s. 131; Paulus VI, Tal till konstnärerna i Rom: AAS 56 (1964), s. 439-442.

14. Jfr Andra Vatikankonciliet, [dekretet om prästutbildning](#) och [deklarationen om kristen utbildning](#).

15. Jfr [Dogmatic Constitution on the Church](#), kapitel IV, nr 37: AAS 57 (1965), s. 42-43.

### Kapitel 3

1. Jfr Pius XII, Tal den 23 mars 1952: AAS 44 (1953), s. 273; Johannes XXIII, Allocution to the Catholic Association of Italian Workers, 1 maj 1959: AAS 51 (1959), s. 358.

2. Jfr Pius XI, encyklikan [Quadragesimo Anno](#): AAS 23 (1931), s. 190 ff; Pius XII, Tal av den 23 mars 1952: AAS 44 (1952), s. 276 ff; Johannes XXIII, encyklika [Mater et Magistra](#): AAS 53 (1961), s. 450; Andra Vatikankonciliet, [Förordning om medier för social kommunikation](#), kapitel I, n. 6 AAS 56 (1964), s. 147.

3. Jfr Matt 16:26, Luk 16:1-31, Kol 3:17.

4. Jfr Leo XIII, encyklikan [Libertas](#), i Acta Leonis XIII, t. VIII, s. 220 ff; Pius XI, encyklika [Quadragesimo Anno](#): AAS 23 (1931), s. 191 ff; Pius XI, encyklika [Divini Redemptoris](#): AAS 39 (1937), s. 65 ff; Pius XII, Nuntius natalicius 1941: AAS 34 (1942), s. 10 ff; Johannes XXIII, encyklika [Mater et Magistra](#): AAS 53 (1961), s. 401-464.

5. När det gäller jordbrukets problem, jfr särskilt Johannes XXIII, encyklikan [Mater et Magistra](#): AAS 53 (1961),

6. Jfr Leo XIII, encyklikan [Rerum Novarum](#): AAS 23 (1890-91), s. 649, s. 662; Pius XI, encyklika [Quadragesimo Anno](#): AAS 23 (1931), s. 200-201; Pius XI, encyklika [Divini Redemptoris](#): AAS 39 (1937), s. 92; Pius XII, Radiotal på julafton 1942: AAS 35 (1943) s. 20; Pius XII, Tilldelning av den 13 juni 1943: AAS 35 (1943), s. 172; Pius XII, Radiotal till Spaniens arbetare, 11 mars 1951: AAS 43 (1951), s. 215; Johannes XXIII, encyklika [Mater et Magistra](#): AAS 53 (1961), s. 419.

7. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [Mater et Magistra](#): AAS 53 (1961), s. 408, 424, 427; Ordet "curatione" har dock hämtats från den latinska texten i encyklikan [Quadragesimo Anno](#): AAS 23 (1931) s. 199. Under aspekten av frågans utveckling, jfr även: Pius XII, Tilldelning av den 3 juni 1950: AAS 42 (1950) s. 485-488; Paulus VI, Tilldelning av den 8 juni 1964: AAS 56 (1964), s. 573-579.

8. Jfr Pius XII, encyklika [Sertum Laetitiae](#): AAS 31 (1939), s. 642, Johannes XXIII, Consistorial allocution: AAS 52 (1960), s. 5-11; Johannes XXIII, encyklika [Mater et Magistra](#): AAS 53 (1961), s. 411.

9. Jfr St. Thomas, *Summa Theologica*: II-II, q. 32, a. 5 ad 2; Ibid. q. 66, a. 2: jfr förklaring i Leo XIII, encyklikan [Rerum Novarum](#): AAS 23 (1890-91) s. 651; jfr även Pius XII Allocution av den 1 juni 1941: AAS 33 (1941), s. 199; Pius XII, Födelsedagsradiotal 1954: AAS 47 (1955), s. 27.

10. Jfr S:t Basileios, *Hom. in illud Lucae "Destruam horrea mea"*, n. 2 (PG 31, 263); Lactantius, *Divinarum institutionum*, lib. V. om rättvisa (PL 6, 565 B); St. Augustine, *In Ioann. Ev. tr.* 50, n. 6 (PL 35, 1760); S:t Augustinus, *Enarratio i Ps. CXLVII*, 12 (PL 37, 192); S:t Gregorius den store, *Homiliae in Ev.*, hom. 20 (PL 76, 1165); S:t Gregorius den store, *Regulae Pastoralis liber*, pars III c. 21 (PL 77 87); S:t Bonaventure, *i III skickat.* d. 33, dub. 1 (ed Quacracchi, III, 728); St. Bonaventure, *In IV Sent.* d. 15, s. II, a. a q. 1 (ed. cit. IV, 371 b ); q. de superfluo (ms. Assisi Bibl. Comun. 186, ff. 112a-113a); S:t Albert den store, *i III skickad.*, d. 33, a.3, sol. 1 (ed. Borgnet XXVIII, 611); Id. *i IV skickat.* d. 15, a. 1 (ed. cit. XXIX, 494-497). När det gäller bestämningen av vad som är överflödigt i vår tid, jfr. Johannes XXIII, Radio-TV-budskap den 11 september 1962: AAS 54 (1962) s. 682: "Varje människas skyldighet, den kristna människans trängande skyldighet, är att räkna med det som är överflödigt i förhållande till andras behov, och att se till att administrationen och distributionen av skapade tillgångar tjäna det gemensamma bästa."

11. I så fall gäller den gamla principen: "I yttersta nödvändighet är alla varor gemensamma, det vill säga alla varor ska delas." Å andra sidan, för den ordning, utvidgning och det sätt på vilket principen tillämpas i den föreslagna texten, förutom de moderna författarna: jfr St. Thomas, *Summa Theologica* II-II, q. 66, a. 7. För en korrekt tillämpning av principen är det uppenbart att alla de villkor som är moraliskt nödvändiga måste uppfyllas.

12. Jfr Gratian, *Decretum*, c. 21, dist. LXXXVI (ed. Friedberg I, 302). Detta axiom återfinns också redan i PL 54, 591 A (jfr i Antonianum 27 (1952) 349-366) i.

13. Jfr Leo XIII, encyklikan [Rerum Novarum](#): AAS 23 (1890-91) s. 643-646, Pius XI, encyklika [Quadragesimo Anno](#): AAS 23 (1931) s. 191; Pius XII, Radiomeddelande av den 1 juni 1941: AAS 33 (1941), s. 199; Pius XII, Radiomeddelande på julafton 1942: AAS 35 (1943), s. 17; Pius XII,

Radiomeddelande den 1 september 1944: AAS 36 (1944) s. 253; Johannes XXIII, encyklika [\*Mater et Magistra\*](#): AAS 53 (1961) s. 428-429.

14. Jfr Pius XI, encyklikan [\*Quadragesimo Anno\*](#): AAS 23 (1931) s. 214; Johannes XXIII, encyklika [\*Mater et Magistra\*](#): AAS 53 (1961), s. 429.

15. Jfr Pius XII, Radiobudskap på pingst 1941: AAS 44 (1941) s. 199, Johannes XXIII, encyklikan [\*Mater et Magistra\*](#): AAS 53 (1961) s. 430.

16. För rätt bruk av ägodelar enligt Nya testamentets lära, jfr Lukas 3:11, 10:30 ff; 11:41; 1 Petr 5:3, Markus 8:36; 12:39-41; Jak 5:1-6; 1 Tim 6:8; Ef 1:28; a Kor 8:13; 1 Joh 3:17 ff.

#### Kapitel 4

1. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Mater et Magistra\*](#): AAS 53 (1961), s. 417.

2. Jfr Johannes XXIII, *ibid*.

3. Jfr Rom 13:1-5.

4. Jfr Rom 13:5.

5. Jfr Pius XII, Radiobudskap, 24 dec. 1942: AAS 35 (1943) s. 9-24; 24 dec. 1944: AAS 37 (1945), s. 11-17; Johannes XXIII:s encyklika [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 263, 271, 277 och 278.

6. Jfr Pius XII, Radiomeddelande av den 7 juni 1941: AAS 33 (1941) s. 200; Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): 1.c., s. 273 och 274.

7. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Mater et Magistra\*](#): AAS 53 (1961), s. 416.

8. Pius XI, Tilldelning "Till ledarna för den katolska universitetsfederationen". *Discorsi di Pio XI* (ed. Bertetto), Turin, vol. 1 (1960), s. 743.

9. Jfr Andra Vatikankonciliet, [\*Dogmatisk konstitution om kyrkan\*](#), nr 13: AAS 57 (1965), s. 17.

10. Jfr Lukas 2:14.

#### Kapitel 5

1. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#), 11 april 1963: AAS 55 (1963), s. 291; "Därför är det i vår tid, som är stolt över sin atomkraft, irrationellt att tro att krig fortfarande är ett lämpligt sätt att försvara kränkta rättigheter."

2. Jfr Pius XII, Tilldelning av den 30 september 1954: AAS 46 (1954) s. 589; Radiomeddelande av den 24 december 1954: AAS 47 (1955), s. 15 ff, Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#): AAS 55 (1963), s. 286-291; Paulus VI, Allocution to the United Nations, 4 okt. 1965.

3. Jfr Johannes XXIII, encyklikan [\*Pacem in Terris\*](#), där reduktion av vapen nämns: AAS 55 (1963), s. 287.

4. Jfr 2 Kor 2:6.